

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2023 30 stp
Fakultet for landskap og samfunn

Idégrunnet for byromsutvikling i Oslos utsatte områder – tiltak, mål og konsekvenser

Åsa Holsen Fosmark
By- og regionplanlegging

Takk

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til min veileder Marius Grønning, for god veiledning og støtte i arbeidet.

Takk til alle jeg har studert med, og fem fine år sammen på NMBU.

Sammendrag

Det er knyttet ulike politiske idealer til den gode byen, og hvilken rolle det offentlige rommet har i forankringen av dette. Mange av byens nye offentlige rom utvikles som del av privatinitierte utbyggingsprosjekter, og er helt eller delvis i privat eie. Denne masteroppgaven ser i stedet på utvikling av byrom i de områdene hvor den private investeringsviljen mangler, og kommunen selv må initiere prosjektene. Hva er idegrunnet og idealene bak utvikling og oppgradering av offentlig rom i det som forstås som Oslos mest 'utsatte' områder?

Jeg tar utgangspunkt i en forståelse av det offentlige rommet som et romlig objekt, bestående av fysiske og sosiale materialer i ulik skala. Gjennom en undersøkelse av to eksempelområder gjøres en analyse av hvilke ideer som knyttes til sammenheng mellom fysiske tiltak og sosiale effekter. De kommunale områdesatsingene gjøres med mål om økt deltakelse i lokalsamfunn og storsamfunn. Det undersøkes på hvilken måte byrommet relaterer seg til dette målet, med utgangspunkt i en forståelse av det offentlige rommet som del av ulike sosio-romlige systemer.

Gjennom studien beskrives ideer knyttet til sammenheng mellom lokalsamfunnets sosiale og fysiske egenskaper, og negativ utvikling i lokalsamfunn. Videre beskrives hvilke typer tiltak som anbefales for å skape en ønsket utvikling og materialitet i det offentlige rommet. På bakgrunn av analysen vises det til at byromsoppgraderingene kan forstås som en korrektiv praksis, hvor bestemte sosiale og fysiske materialer settes sammen for en ønsket programmering av byrommet. Kommunen viser til mål om mangfold og bred inkludering av 'alle', men forståelsen av inkludering og mangfold er - i likhet med forståelsen av den gode byen - relativ og knyttes til ulike sosio-romlige idealer. Studien viser at det kan ses en kommunal vektlegging av tradisjonelle lokalsamfunnsverdier i de utsatte områdene, hvor byromsprosjektene knyttes til mål om tilhørighet, trivsel og fellesskap.

Abstract

The notion of what makes a good city, and the role public space has in securing this, is related to different political ideals. Many new public spaces are developed as part of privately initiated development projects, and are wholly or partially privately owned. This master's thesis instead looks at the development of urban spaces in those areas where the private interest to invest is lacking, and the municipality itself must initiate projects. What ideas and ideals justify the development of public space in what is viewed as Oslo's most 'vulnerable' areas?

I develop an understanding of public space as a spatial object, consisting of physical and social materials in different geographical scales. By studying two different case areas, I analyze ideas related to the connection between physical measures in public space and social effects. The urban regeneration projects ('områdesatsinger') implement goals of increased participation in local community and society at large. I examine how development of public space relates to these goals, building on an understanding of public space as part of different socio-spatial systems.

The study describes different ideas of the connection between socio-spatial materials and negative development in local communities, and what types of measures are recommended to create a desired development and materiality in public space. Based on this, the study shows that the practice of revitalizing urban space in vulnerable areas can be seen as being corrective, where certain social and physical materials are put together for a desired programming of the urban space. The municipality describes goals of diversity and inclusion of 'everyone', but the understanding of inclusion and diversity – just as the notion of the good city – is relative, and related to different socio-spatial ideals. The study shows what can be seen as an emphasis on traditional community values in vulnerable areas.

Innholdsfortegnelse

DEL I.....	9
KAPITTEL 1: PROBLEMFORSTÅELSE OG FORSKNINGSSPØRSMÅL	10
1.1 TEMA, PROBLEMFORSTÅELSE OG FORSKNINGSSPØRSMÅL	10
1.2 METODISK TILNÆRMING.....	11
1.2.1 Avgrensning.....	12
1.2.2 Dokumentanalyse.....	12
1.2.2 Intervjuer.....	14
1.2.3 Slutningsmetodikk.....	14
1.2.4 Validitet og reliabilitet.....	15
KAPITTEL 2: TEORETISK RAMMEVERK.....	16
2.1 NOEN BETRAKTNINGER PÅ MANGFOLD	16
2.2 LOKALSAMFUNN VERSUS STORSAMFUNN	18
2.2.1 Ulike forståelser av lokalsamfunnet.....	18
2.2.2 Storsamfunn versus lokalsamfunn.....	19
2.2.3 Geschellshaft versus gemeinschaft.....	20
2.2.4 Oppsummering	21
2.3 BYEN I ET SYSTEMPERSPEKTIV	21
2.3.1 Byen forstått som et økosystem	22
2.3.1 Systemteoretiske perspektiver.....	23
2.4 BYROMMETS MATERIALITET	23
2.5 TERRITORIELL STYRING OG MEDBORGERSKAP	26
2.6 ET SAMLET TEORETISK RAMMEVERK.....	29
DEL II	30
KAPITTEL 3: BEGRUNNELSEN FOR OMRÅDESATSINGER.....	31
3.1 DET OFFENTLIGE ROMMETS ROLLE I OSLO BY	31
3.1.1 Offentlig rom i et historisk perspektiv.....	31
3.1.2 Hva innebærer offentlig tilgjengelighet?	32
3.2 HVA ER OMRÅDESATSINGER/OMRÅDERETTEDE INNSATSER/OMRÅDEINNSATSER?.....	33
3.2.1 Begrepsforståelse.....	33
3.2.2 Sanering og byfornyelse i Oslo	33
3.2.3 Nærmiljø og byforedling	34
3.2.4 Fra byforedling til dagens områdepolitikk – den første Groruddalssatsingen.....	35
3.2.5 Oppsummering	36
3.3 OSLO KOMMUNES FOREBYGGENDE OMRÅDEPOLITIKK.....	37

3.3.1 Oslo kommunes områdepolitikk	37
3.3.2 Innsatser i utsatte byområder – Erfaringer fra Groruddalssatsingen	38
3.3.3 Håndbok fra Groruddalssatsingen 2007-2016: Gode nærmiljøer – innføring i metode for områderettet arbeid	41
3.3.4 Handlingsprogram 2022: Delprogram nærmiljø	42
3.4 FRA BOLIGSANERING, TIL BYFOREDLING OG ATTRAKTIVE NÆRMILJØKVALITETER	44
4.1 FORMÅL, VISJON OG STRATEGI	46
4.1.1 Formål	46
4.1.2 Rus versus trygge bomiljø	48
4.1.3 Hva er nærmiljøkvaliteter?	50
4.2 ET UTSATT LOKALOMRÅDE OG ET ATTRAKTIVT BYUTVIKLINGSOMRÅDE.....	50
4.4 OLAFIAGANGEN.....	51
4.4.2 Prosjektutløsende behov.....	55
4.4.3 Foreslåtte tiltak og valg av konsept.....	56
4.4.4 Byrom for lek eller kommers?.....	57
4.4.5 Oppsummering	57
4.5 URTEHAGEN	58
4.5.1 Planstatus	62
4.5.2 Prosjektutløsende behov	63
4.5.3 Foreslåtte tiltak.....	63
4.6 FORESLÅTTE TILTAK – POSITIVE OG NEGATIVE KVALITETER	64
4.6.1 Negative kvaliteter.....	65
4.6.2 Foreslåtte tiltak og positive kvaliteter.....	68
4.7 AKTIVISERING OG TRYGGHET.....	72
KAPITTEL 5: EKSEMPELOMRÅDE 2, BJØRNERUD.....	74
5.1 FORMÅL, VISJON OG STRATEGI	74
5.1.1 Mål og strategisk fokus	74
5.1.2 Hva er nærmiljøkvaliteter?	75
5.1.3 Stedsanalyse Bjørnerud.....	76
5.2 STORBYPROBLEMATIKK	76
5.3 RUDSHØGDA MØTEPLASS	78
5.3.1 Reguleringsstatus	82
5.3.2 Problemforståelse og foreslåtte tiltak	82
5.4 FORESLÅTTE TILTAK – POSITIVE OG NEGATIVE KVALITETER.....	84
5.4.1 Negative kvaliteter.....	85
5.4.2 Positive kvaliteter og foreslåtte tiltak.....	87
KAPITTEL 6: MATERIALER, KOMPONERING OG PROGRAMMERING	90

6.1 BEGRENSNINGER FOR ØNSKEDE EFFEKTER	90
6.2 PROGRAMMERING OG MATERIALER	93
6.2.1 Innholdsprogrammering.....	93
6.2.2 Differensiering	95
6.2.3 Nettverkstrukturer	96
6.2.4 Oppsummering	96
DEL III.....	98
KAPITTEL 7: DRØFTING.....	99
7.1 MANGFOLD OG RETTEN TIL BYEN	99
7.2 EN ÅPEN ELLER LUKKET BY?	101
7.3 SYSTEMFORSTÅELSE	103
7.4 EN KORREKTIV PRAKSIS	105
7.5 EN AKTØRBETRAKTNING	107
KAPITTEL 8: KONKLUSJONER.....	111
LITTERATURLISTE	113
FIGURLISTE	120
VEDLEGG 1 - INTERVJUGUIDE	121

DEL I

Problemforståelse, metode og teoretisk rammeværk

Kapittel 1: Problemforståelse og forskningsspørsmål

1.1 Tema, problemforståelse og forskningsspørsmål

Det offentlige byrommets fysiske og sosiale egenskaper er stadig under debatt. I rollene som demokratisk samlingsplass, møteplass, markeds plass, rekreasjonsverdi, markedsverdi og nabolagsarena, har byrommet vært underlagt en rekke forståelser av hva den gode byen er. Ulike idealer for den gode byen gir ulike kriterier for byrommets utforming. Disse er ikke nødvendigvis uforenelige, men kan innebære motstridende oppfatninger av hvordan det offentlige rommet skal utformes og prioriteres mellom ulike hensyn.

I KMDs byromsveileder (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016) forstås byrommet blant annet å ha betydning for både rekreasjon, stedsidentitet, mobilitet, trygghet, sosiale møter, naturmangfold, naturopplevelser, og det vises til at «de fremmer byliv og aktiviteter og gjør det attraktivt for lokalbefolkningen, besøkende og næringslivet» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016, s. 6-7). Byrommet har altså mange roller å fylle.

Disse ulike rollene kan forstås å være forankret i ulike idealer, men også i ulike romlige skalaer. Skal for eksempel byrommet utformes som en nabolagspark, eller som et attraktivt sentrumsrom? Er det et bydelstorg, et gatetun, eller et større grøntdrag i utkanten av byen?

Denne oppgaven tar utgangspunkt i en utforskning av hvordan det offentlige rommet forstås og utformes i Oslo kommunes 'utsatte' områder. Både i norske og europeiske byer finnes en lengre tradisjon for å bruke fysisk oppgradering av uteområder som tiltak for kommunale innsatser i levekårsutsatte områder. Oppgaven tar utgangspunkt i følgende problemstilling:

Hvordan begrunnes Oslo kommunes praksis for utvikling av offentlig rom i utsatte områder?

For å belyse forskningsspørsmålet er det først nødvendig å beskrive formål og målsettinger i arbeidet i utsatte områder, og hvordan byrommet relaterer seg til disse; Hvilke sosio-romlige idealer ligger til grunn for kommunens forståelse av utsatte områder? Byrommene har mange

roller å fylle, og det kan videre stilles spørsmål om hvordan man ønsker å påvirke sosiale relasjoner med utvikling av offentlig rom i utsatte områder. Fordi kommunens begrunnelse for byromsutvikling vil være både eksplisitte og implisitte, er det nødvendig å se til konkrete tiltak så vel som overordnede diskurser. Det kan derfor også spørres hvilke typer tiltak som anbefales i Oslo kommunes forvaltningspraksis for utvikling av byrom i utsatte områder.

Samlet er underproblemstillingene følgende:

- 1. Hvilke sosio-romlige idealer ligger til grunn for kommunens forståelse av utsatte områder?*
- 2. Hvordan ønsker man å påvirke sosiale relasjoner med utvikling av offentlig rom i utsatte områder?*
- 3. Hvilke typer tiltak anbefales i Oslo kommunes forvaltningspraksis for utvikling av byrom i utsatte områder?*

Disse skal bidra til å belyse kommunens holdninger og begrunnelse for utvikling og oppgradering av offentlig rom i Oslo. Oppgaven bidrar til å belyse hvordan kommunen forstår byrommets rolle i utsatte lokalsamfunn. Det har både betydning for en forståelse av kommunens forvaltningspraksis i utsatte områder, men vil også, på grunn av arbeidets lokalsamfunnsfokus, bidra til å belyse hvilke sosio-romlige idealer som forankrer forståelsen av det offentlige rommet i en lokalsamfunnskontekst.

1.2 Metodisk tilnærming

Oppgaven er bygget opp i tre deler, med til sammen 8 kapitler. Oppgavens første del beskriver problemforståelse, metodisk tilnærming og teoretisk rammeverk. I andre del gjennomgås oppgavens empiriske grunnlag og analyser, som i tredje del drøftes i lys av det teoretiske rammeverket.

Oppgaven gjøres som en kvalitativ dokumentanalyse som beskriver begrunnelser for byromsoppgradering som tiltak i områderette satsinger i levekårsutsatte områder. Metoden kan ses som en form for idéanalyse, som er en kvalitativ innholdsanalyse som tolker et

meningsinnhold av tekst, men avgrenser seg mot andre former for innholdsanalyse ved å vurdere ideer som analytiske kategorier (Bergman, 2021, s. 80).

Det er arbeidet med å belyse både de uttalte begrunnelsene for arbeidet, samt det praktiserte i form av konkrete (anbefalte) tiltak i byrommene. Sagt på en annen måte favner analysen både om diskurser og det praktiserte slik det fremgår av de leste dokumentene. Dette fordi kommunens begrunnelser for byromsutvikling som praksis i utsatte områder vil være både eksplisitte og implisitte.

1.2.1 Avgrensning

Oppgaven er avgrenset på to nivåer – for det første er den tematisk avgrenset til byromsutvikling, forstått som tiltak både i eksisterende og nye offentlige uterom. For det andre er oppgaven avgrenset til å studere byromsutvikling *gjennom nærmiljøinnsatser* i utsatte områder.

1. Byromsutvikling – oppgradering og utvikling av nye og etablerte offentlige uterom.
2. Nærmiljøinnsatser i utsatte lokalområder

Når det i forskningsspørsmålet vises til et ønske om å forstå ‘begrunnelser’ for byromsutvikling, knyttes dette til hvilke ideer om sammenheng mellom byromsprosjekter og en ønsket utvikling i utsatte områder, slik det kommer til uttrykk i kommunens praksis. Oppsummert er oppgaven avgrenset til en studie av hvilket idegrunnlag som knytter seg til praksis for byromsutvikling gjennom nærmiljøinnsatser i utsatte områder. Det gir både en geografisk og tematisk avgrensning.

I empirikapitlene vil det vises til ‘utsatte lokalområder’, ‘delprogram nærmiljø’, ‘nærmiljøprogrammet’ og ‘områdeløftmetodikken’ om hverandre. Disse må forstås i sammenheng og faller innenfor den samme tematiske avgrensningen. Oppgavens avgrensning er videre detaljert i gjennomgangen av valgte metoder.

1.2.2 Dokumentanalyse

Dokumentene i analysen er valgt ut strategisk, med utgangspunkt i et krav om at dokumentene skal behandle byromsprosjekter konkret, eller mål- og strategiformuleringer knyttet til

nærmiljøarbeid i utsatte områder. I mål- og strategidokumenter er det primært vist til det som forstås å ha en romlig relevans. Temaer som tjenesteutvikling, utdanning, arbeid, mm., er derfor i liten grad behandlet, selv om dette også omtales bredt i dokumentene.

I kapittel 3 beskrives kommunale begrunnelser for innsatser i utsatte områder, og det utledes en kort historisk betraktning knyttet til utviklingen av nærmiljøprogrammet i dagens områdesatsinger. Dokumentanalysen gir ingen uttømmende forståelse av arbeidsmetodikken, men viser til noen hovedtrekk som bidrar til å belyse dagens begrunnelser for byromsoppgraderinger. Det er primært kommunale prosjektrapporter og styringsdokumenter som utgjør datagrunnlaget her, og er særlig relevant for utforskning av underproblemstilling 1: *Hvilke sosio-romlige idealer ligger til grunn for kommunens forståelse av utsatte områder?*

I kapittel 4 og 5 ses det til oppgavens to eksempelområder. Det gis i disse kapitlene empirisk grunnlag for å belyse underproblemstilling 2 og 3 – *Hvilke typer tiltak anbefales, og hvordan ønsker man å påvirke sosiale relasjoner med utvikling av offentlig rom i utsatte områder?* Hensikten har vært å utvikle en forståelse for hvordan byromsoppgraderinger begrunnes både på kommunenivå, bydelsnivå og i de konkrete prosjektene. Her har det særlig vært et fokus på å finne det Bergman (2021) kaller deskriptive ideer, forstått som «[...] antagelser om hvordan ting henger sammen» (s. 86). Det innebærer at det primært vises til de delene av empirien som gir uttrykk for en tenkt sammenheng mellom fysiske tiltak og måloppnåelse eller andre ønskede effekter.

De analyserte dokumentene i kapittel 4 og 5 viser et spredt aktørbilde, og at bydelen bruker konsulenter både i analyser og utvikling av strategier og konsepter. Det ikke innenfor denne oppgavens rammer å gjøre en utdypende analyse av hvorvidt konsulentenes byromsforståelse og tilnærming til prosjektmålene samsvarer med bydelens forståelse. Oppgaven vurderer begrunnelser for byromsoppgradering i det kommunale nærmiljøarbeidet – bydelene, etatene og konsulentene er alle aktører i dette arbeidet, selv om bydelen er gitt en særlig rolle som lokalsamfunnsutvikler. Det er derfor nødvendig å vurdere dokumenter på tvers av aktørbildet.

I gjennomgangen av de to eksempelområdene er det i hovedsak sett på dokumenter som er formelt tilknyttet nærmiljøprogrammet i bydelene. Det spredte aktørbildet gjorde det underveis i arbeidet tydelig at disse prosjektene ikke kan forstås uavhengig av annen byutvikling i området. For å utvikle en utdypende forståelse av hvordan det jobbes med byromsutvikling i

Oslos utsatte områder, vises det derfor til to dokumenter som ikke formelt er del av nærmiljøprogrammet i bydelene, men legger føringer for de samme byrommene. Jeg argumenterer i kapittel 4 og 5 for at disse bør ses i sammenheng med de øvrige dokumentene.

1.2.2 Intervjuer

Ved siden av dokumentanalysen er det gjennomført fire intervjuer. Kun intervjuene med informanter fra bydelene er omtalt i oppgaven, som er gjennomført med til sammen tre informanter. Det er derfor vanskelig å vise til en representativitet, men informantenes betraktninger kan bidra til å supplere, korrigere og underbygge funn i dokumentene.

Mye av det informantene fortalte er grundig forklart i dokumentene som er lest, men informantene har bidratt med betraktninger knyttet til byromsprosjektenes virkning på målformuleringer i nærmiljøarbeidet.

Informant fra Bydel Gamle Oslo er omtalt som 'Informant BGO', og informant fra Bydel Søndre Nordstrand er omtalt som 'Informant BSN'. Intervjuguide ligger i oppgavens vedlegg.

1.2.3 Slutningsmetodikk

Bergman (2021, s. 109) viser til at idealanalyser egner seg godt til deduktive metoder, men også en metodisk tilnærming som starter med en innledende induktiv koding, som senere knytter tolkningen av disse til foreliggende teori. Slutningsmetodikken i denne oppgaven kan ligne en slik innledende, induktiv tilnærming, med en senere tolkning opp mot teori. Den er likevel ikke induktiv på den måten at den søker å etablere en lovmessighet eller utlede en generell teori. Casestudier kan ha som mål både å teste og utvikle teori, men kan også ha mål om å beskrive noe (Eisenhardt, 1989, s. 535). Denne oppgaven skal verken teste eller generere teori, men har til hensikt å beskrive og belyse en forvaltningspraksis. Oppgavens slutningsmetodikk ligger derfor nærmere en abduktiv tilnærming.

Abduktiv metode bygger på pragmatiske perspektiver, som vurderer mulige forklaringer opp mot hverandre (Bell et al., 2022, s. 25). Den abduktive metoden knyttes derfor ikke på samme måte til utviklingen av en lovmessighet. Ved en abduktiv tilnærming tas det utgangspunkt i en observasjon som det søkes å utvikle forklaringer for, gjerne gjennom en iterativ prosess mellom teori og data (Bell et al., 2022, s. 587). I denne oppgaven har jeg tatt utgangspunkt i en

observasjon av at byromsoppgraderinger som tiltak i kommunale områdesatsinger. Gjennom oppgaven ønsker jeg å finne mulige forklaringer – belyse idegrunlaget - for denne praksisen.

1.2.4 Validitet og reliabilitet

Ekstern validitet handler om mulighet for å generalisere funn på tvers av ulike sosiale kontekster, som typisk utgjør et problem for kvalitative casestudier (Bell et al., 2022, s. 369). Oppgaven er tematiske og geografiske avgrenset til en konkret sosio-romlig kontekst, og tar for seg et begrenset utvalg prosjekteksempler. Dette er derfor ikke en oppgave som kan, eller har hatt mål om, å generalisere funn.

Flyvbjerg (2006) viser til at «that knowledge cannot be formally generalized does not mean that it cannot enter into the collective process of knowledge accumulation in a given field or in a society» (s. 227). Oppgaven kan altså bidra med relevant kunnskap, selv om funnene ikke kan generaliseres. Funnene belyser sider av arbeidet med byromsutvikling i utsatte områder, men gir ingen uttømmende beskrivelse av ideer som begrunner arbeidsmetoden.

Intern validitet knyttes til sammenhengen mellom funnene som gjøres og de teoretiske ideene forskeren utvikler (Bell et al., 2022, s. 369). Det er arbeidet med å sikre oppgavens interne validitet gjennom å gjøre en klar tematisk avgrensning i forkant av dokumentanalysen, og er utviklet en bevissthet knyttet til aktørbildet, og de ulike dokumenteierens rolle i arbeidet.

Reliabilitet knyttes til «hvor pålitelige data er» (Johannessen et al., 2016, s. 426). Ekstern reliabilitet betegner forskningens repliserbarhet, som er et vanskelig krav å møte i kvalitativ forskning fordi sosiale kontekster ikke lar seg 'fryses' (Bell et al., 2022, s. 368-369). Det er likevel jobbet med reliabilitet gjennom transparens i oppgavens metodiske tilnærming, og en tydeliggjøring av hvilke funn som er felles for de ulike dokumentene.

Kapittel 2: Teoretisk rammeverk

Teorikapitlet presenterer fem teoretiske perspektiver, som utgjør oppgavens teoretiske rammeverk og betraktningperspektiver.

Når det vises til romlighet i denne oppgaven, gjøres det med utgangspunkt i Foley (1964), som sier at «mainly, “spatial” refers to a direct concern for spatial pattern, i.e., for the pattern in which culture, activities, people, and physical objects are distributed in space» (s. 23). Det romlige har altså både fysiske og sosiale attributter, som er romlige i den organiseringen av dem gjøres i ‘space’ – forstått som fysisk rom. Fordi byrommet kan forstås både fysisk og sosialt, har det vært nødvendig med en tverrfaglig tilnærming. Oppgavens teoretiske rammeverk bygger derfor på teori fra både arkitektur, sosiologi og samfunnsgeografi.

LeFebvre forstår som kjent rom med utgangspunkt i tre ulike produksjonsmåter: ‘perceived space’, ‘conceived space,’ og ‘lived space’. ‘Conceived space’ viser til hvordan vi forstår og representerer rom i eksempelvis kart, planer og modeller (Carmona, 2021, s. 187). Det er denne forståelsen som skal utforskes i oppgaven, hovedsakelig i form av de tekstlige representasjonene som kan ses i den forvaltningspraksisen. Hvordan forstås det offentlige rommet i utsatte områder, og hva skal oppgradering av byrommene bidra til?

2.1 Noen betraktninger på mangfold

Oppgaven relaterer seg til spørsmål om inkludering og ekskludering, men gjør ingen kritisk vurdering av hvorvidt byrommene er inkluderende eller ekskluderende. Det kan likevel være relevant å trekke opp noen perspektiver på offentlighet og mangfold, da disse kan belyse myndighetenes forståelse av offentlig rom i ulik skala.

Det vises gjerne til LeFebvre og ‘retten til byen’, men ifølge Attoh (2011) er forståelsen av hvilke rettigheter dette er, og hvem de gjelder for, både varierende og ofte implisitt. Attoh (2011, s. 674) fremhever at den mangfoldige forståelsen av hvilke rettigheter vi har til byen, må innebære forståelser som er både konflikterende og uforenelige. For eksempel viser Attoh til konflikt mellom retten til byen forstått som rett til rimelig transport, sett opp mot en forståelse av retten til byen som en rett til en ren og bærekraftig by (s. 675). Rimelig transport

kan forstås innebære en utvidelse av privatbilens omfang, og står slik i konflikt med idealet om den rene byen. At retten til byen forstås ulikt innebærer også at det eksisterer ulike forståelser av hvilke rettigheter vi har til det offentlige rom, og hvem disse rettighetene gjelder for. Derfor må det også eksistere ulike forståelser av inkludering og mangfold.

Sennett (1994) kritiserer amerikanske byer for å drive en fryktbasert planlegging, som skal beskytte mot det ubehagelige og mangel på sosial orden. Ifølge Sennett innebærer det at kontaktpunktene i randsonen mellom ulike byområder dødlegges (Sennett, 1994, s. 65). Han argumenterer for å aktivisere randsonen, for å skape diversitet og interaksjon, uavhengig av følelsene det vekker: «The diversities that stimulate people are disruptive; they would involve, for instance, putting a hospital or welfare center in between the shops in a mall» (Sennett, 1994, s. 68).

Fainstein (2006) viser til at byen må være mangfoldig ('diverse') på makronivå, men ikke nødvendigvis på mikronivå: «A far greater danger than public spaces with iconography that seems forbidding to some is homogeneous municipalities of rich, poor, and middle on the periphery, not separation within the city itself, as long as internal boundaries are porous» (s. 22). Det er ikke nødvendigvis noen motsetning mellom Sennett og Fainstein her – Sennets krav om interaksjon i randsonen av ulike områder kan ses som en anerkjennelse av den samme differensieringen Fainstein viser til. Begge krever likevel en romlig porøsitet for å tilrettelegge for mangfold.

Fainstein (2006) forklarer LeFebvre sin forståelse av retten til byen som en kamp mot privatisering og opprettholdelse av heterogenitet (s. 14), og forstår dette som dels motstridende med en anerkjennelse av differensiering (s. 22). Mangfold og inkludering kan forstås både som en bred tilgang til offentlig rom generelt, eller som en jevn tilgang til offentlig rom i makroskala. Disse forståelsene bygger på ulike idealer, og setter forskjellige kriterier til byrommet sosio-romlige egenskaper – blant annet med hensyn til sammenhengen mellom ulike romlige systemer.

2.2 Lokalsamfunn versus storsamfunn

Områdeinnsatsenes lokalsamfunnsfokus gjør det nødvendig å se til noen ulike betraktningsspektiver på lokalsamfunn. Det er et bredt og tverrfaglig felt, og det vises her bare til et uvalg av mulige betraktningsspektiver.

2.2.1 Ulike forståelser av lokalsamfunnet

Lokalsamfunnet knyttes gjerne til bosted, eller til der vi oppholder oss i hverdagslivet. Aarsæther (2016, s. 136) fremhever at lokalsamfunnets særpreg knytter seg til en type samhandling som oppstår ved å bo nært hverandre, i form av felles oppgaver og problemer, som må løses gjennom samarbeid. Haugen og Villa (2016, s. 18) viser til at lokalsamfunn forstås som steder for samhandling mellom innbyggere som opplever en felles tilhørighet, problemforståelse og forpliktelser. Et mulig betraktningsspektiv er derfor lokalsamfunnet som drevet av solidaritet og fellesskap i hverdagslivet, gjerne knyttet til der vi bor.

Aarsæther (2016, s. 135) fremhever at mens lokalsamfunnet kan kjennetegnes av sosialt fellesskap, kan det også preges av konflikt og motsetninger. Berg (2016, s. 37) viser til Silk (1999), som belyser tre hovedtilnærminger til lokalsamfunnet, forstått som steder med forskjeller, konsensus og skillelinjer. Ifølge Berg (2016, s. 37) innebærer en forståelse av lokalsamfunnet som et sted med forskjeller, at lokalsamfunnet preges av en kontinuerlig forhandling om sosiale og romlige grenser. Berg knytter dette til en relasjonell stedsforståelse, som innebærer at lokalsamfunnet er åpent og dynamisk:

I tråd med et relasjonelt stedsbegrep er det altså ikke slik at interaksjonen som opprettholder et lokalsamfunn, bare er basert på lokal ansikt-til-ansikt-interaksjon. Fellesskap (community) kan, som Silk (1999) formulerer det, betraktes som et fenomen som går på tvers av diktomien «her inne – der ute». (Berg, 2016, s. 36)

I en diskursanalyse av fire lokalsamfunns syn på hva som utgjør attraktive lokalsamfunn, avdekket Lysgård & Cruickshank (2016) to parallelle diskurser som eksisterte innad i lokalsamfunnene. Bostedsdiskursen knytter stedsforståelsen til bokkvaliteter «[...] knyttet til hus og hjem, fritid, tilgang til offentlig service, opplevelse av trygghet og idylliske omgivelser (den rurale idyll)» (Lysgård & Cruickschank, 2016, s. 103). Her ses lokalsamfunnet som del av en større regional helhet. «Den andre diskursen, *autonomidiskursen*, fokuserer på stedet som en autonom, geografisk konstruksjon. Her forstås lokalsamfunnet som en produktiv kraft som

konkurrerer med andre steder, og en felles stedsidentitet definerer stedets innhold og betydning for dets innbyggere» (Lysgård & Cruickschank, 2016, s. 104). De to diskursene viser at lokalsamfunnet kan forstås både som del av en helhet, og som en autonom enhet.

Lokalsamfunnet kan forstås som et produkt av sosiale og stedlige relasjoner som påvirker hverandre (Villa & Haugen, 2016, s. 21). Aarsæthers betraktninger representerer en sosiologisk tilnærming til lokalsamfunnsbegrepet, forstått med utgangspunkt i en form for sosial samhandling. Berg viser til at lokalsamfunnet kan forstås som et sosialt nettverk, men også som et sted (Berg, 2016, s. 36). Lysgård & Cruickshank bidrar også med en stedliggjøring av begrepet. Betraktningsspektivene viser at lokalsamfunnet kan forstås romlig, så vel som sosialt.

2.2.2 Storsamfunn versus lokalsamfunn

Lokalsamfunnet kan også defineres i forhold til storsamfunnet, som er en relasjon som kan forstås i ulike skalaer. Jeg vil her argumentere for tre sentrale egenskaper ved storsamfunnet, som skiller det fra lokalsamfunnet som sosio-romlig system.

For det første er storsamfunn og lokalsamfunn del av *ulike beslutningsnivåer*. Lokalsamfunnet betegner gjerne mindre geografiske områder som bydeler og tettsteder (Villa & Haugen, 2016, s. 18), og knyttes derfor gjerne til bydelen som beslutningsnivå. Motsatt knyttes storsamfunnet til de overordnede beslutningsnivåene, gjerne nasjonalt eller på kommunenivå. Kommunen står i et slags mellomforhold, og kan betraktes både som en lokal instans i forhold til nasjonal beslutningsmyndighet, men også som uttrykk for storsamfunnets interesser i forhold til bydelen som en lokal beslutningsinstans.

Når lokalsamfunn og storsamfunn forstås i forhold til hverandre, og som del av ulike beslutningsnivåer, oppstår gjerne en diskurs om *majoritet versus minoritet*. For eksempel skriver Haugen & Villa (2016, s. 18) at

Samtidig som konflikter kan identifiseres i lokalsamfunnet (eksempelvis knyttet til ressursbruk eller utviklingsstrategier), kan lokalsamfunnet i møte med storsamfunnet framstå som forent i felles problemforståelse, som i kamp for å beholde den lokale skolen, få bygget en ny vei, eller i motstand mot noe som oppfattes å være en felles, ytre trussel. (Haugen & Villa, 2016, s. 18)

Det viser for det første at storsamfunnet påvirker lokalsamfunnets mulighet til å løse felles problemer eller behov. Samtidig kan man lese det som et uttrykk for at storsamfunnet preges av en annen type samhandling, som mangler den felles problemforståelsen Aarsæther (2016) beskriver.

Lokalsamfunnet forstått med utgangspunkt i en felles problemforståelse, eller nødvendige forhandlinger på grunn av fysisk nærhet i hverdagslivet, minner om den type samhandling som skjer innenfor 'primærgruppen': «Primærgruppe kan sies å være kjennetegnet av at den er oversiktlig og liten, partene i gruppen omgås i ansikt-til-ansikt-relasjoner, og de angår hverandre over et vidt spekter av interesser» (Skirbekk, 2021). Motsatt betegner 'sekundærgruppen' sosiale relasjoner som er mer formaliserte, for eksempel knyttet til arbeid, organisasjoner eller annen virksomhet med spesielle formål (Skirbekk, 2023). Storsamfunnet kan forstås å være en arena for sekundærgruppen, hvor grunnlaget for samhandling knyttes til spesielle formål, og er annerledes fordi den fysiske (bolig)nærheten mangler.

2.2.3 Gesellschaft versus gemeinschaft

Forståelsen av lokalsamfunn og storsamfunn som bestående av ulike type sosiale relasjoner, kan forstås i lys av Tönnies kjente begrepspar; gesellschaft og gemeinschaft. Mens gemeinschaft beskriver en samfunnsform med nære relasjoner, balanse og solidaritet, betegner gesellschaft en samfunnsform der mennesket etablerer bånd som kunderelasjoner (Lindbekk, 1996, s. 93-96). Tradisjonelt har det knyttet seg en forståelse av lokalsamfunnet som truet av urbanisering og bysamfunnets mer forretningsmessige relasjoner (Villa & Haugen, 2016, s. 19).

Pløger (2001) viser til at «Tönnies satte ikke noe likhetstegn mellom urbanisering og Gesellschaft. Men det er en slik utlegning av ham som har vært dominerende i nærmiljøforskningen, og det anti-urbane idealet representeres av de små ikke-urbane felleskaper (Gemeinschafts)» (s. 30). Pløger leser en anti-urbanistisk tendens i norsk planlegging, hvor løsningen på byens problemer forstås å være «ikke-byen» (Pløger, 2001, s. 15), og det tradisjonelle lokalsamfunnet settes som en etisk mal.

Av særlig relevans for oppgaven er Pløgers beskrivelse av «nærmiljøpolitikken materielle retorikk» (Pløger, 2001, s. 38). Han viser til en politisk forståelse av at sosiale forhold kan styres gjennom det fysiske miljøet:

Vi forventer i dag ikke å møte slike simplistiske forståelser av de sosio-romlige forhold, men det er ikke vanskelig å finne eksempler på planpolitisk tenkning der det argumenteres med at det er de spatiale forhold som både skaper og kan løse problemene. (Pløger, 2001, s. 38)

Det vises til eksempler på en ide om «[...] romlige forhold som skaper bestemte sosiale relasjoner og subjektforhold» (Pløger, 2001, s. 41), og at «det hevdes [...] at det er en kausal relasjon mellom romlige forhold og sosial væren» (s. 42). Pløgers kritikk innebærer to problemstillinger. For det første en forståelse av det tradisjonelle lokalsamfunnet som en etisk mal, og for det andre kritikk av en instrumentell determinisme i nærmiljøpolitikken problemforståelse.

2.2.4 Oppsummering

Jeg har her presentert noen perspektiver på lokalsamfunnet forstått som dannet med utgangspunkt i felles problemforståelse, men også som steder med forskjeller, hvor det forhandles om sosiale og romlige grenser. Lysgård & Cruickshanks (2016) bostedsdiskurs og autonomidiskurs viser at lokalsamfunnet kan forstås både som del av, og i forhold til en omverden. Det vil være relevant å undersøke hvordan kommunen som overordnet organ forholder seg til disse perspektivene.

Tradisjonelt knytter det seg en forståelse av lokalsamfunnet som et ideal, sett i forhold til den moderne byen, og kanskje storsamfunnet, som en kald og upersonlig samfunnstype. Pløger kritiserer norsk nærmiljøpolitikk for fortsatt å bygge på en slik idealisering av *gemeinschaft* – de nære og solidariske sosiale relasjonene. Her er særlig Pløgers beskrivelse av nærmiljøpolitikken 'materielle retorikk' relevant. Kan det ses en instrumentell determinisme i dagens byromsplanlegging?

2.3 Byen i et systemperspektiv

I tillegg til å knytte romlighet til en strukturering av sosiale, kulturelle og fysiske objekter i rom, knytter Foley (1964, s. 24) også det romlige til hvilken målestokk det skal jobbes med (eg. hus, tomt, by, region), og viser til at det romlige også defineres av hvilken målestokk som

er relevant for formålet. Om en arkitekt tegner et hus på en tomt, defineres for eksempel romlighet i denne skalaen, og en overordnet byskala faller utenfor forståelsen av romlighet i denne konteksten. For å forstå det offentlige rommets rolle i utsatte områder, må det derfor også vises til hvilken skala byrommet betraktes i.

Planlegging baserer seg på informasjon fra ulike romlige systemer tilknyttet et territorium, og bearbeider sammenhenger mellom disse (Børrud & Grønning, 2018, s. 317). Romlighet defineres derfor også av hvilke systemer som forstås å inngå i det konkrete territoriet. Forståelsen av det offentlige rommet kan slik forstås å bygge på både en skala- og systemforståelse.

2.3.1 Byen forstått som et økosystem

Sennett bruker en økosystemanalogi for å begrunne behovet for interaksjon på tvers av ulike urbane territorier. På samme måte som at økosystemer i naturen må tilpasse seg for å overleve, behøver menneskelige samfunn også 'biodiversitet' (Sennett & Sendra, 2020, s. 29-34). Sennett hevder at dagens planleggere har store vanskeligheter med å designe gode overganger mellom ulike territorier. Løsningen ligger blant annet i å forstå og designe overgangen mellom disse som 'borders', heller enn 'boundaries', for å skape interaksjon på tvers av urbane områder (Sennett & Sendra, 2020, s. 28-29).

For Sennett er den gode byen en åpen by, hvor det gis rom for ulikhet og konflikt:

But neglect of the edge condition – boundary thinking, if you like – means that exchange between different racial, ethnic, or class communities is diminished. By privileging the centre, we thus weaken the complex interactions necessary to join up the different human groups the city contains. (Sennett & Sendra, 2020, s. 30)

Tonkiss (2013, s. 117-118) viser til en lengre tradisjon for å bruke 'bio-analogier' for å beskrive samfunnet, og viser til at en sosio-romlig forståelse av urbane økosystemer blant annet innebærer at de må ses som dynamiske, heterogene og påvirkes av fordeling og tilgang til 'kritiske ressurser' (Tonkiss, 2013, s. 118) Denne forståelsen minner om Bergs (2016) forståelse av lokalsamfunn som steder med forskjeller, definert relasjonelt og med utgangspunkt i forhandlinger om sosiale og romlige grenser. I tillegg har det klare sider mot systemteori.

2.3.1 Systemteoretiske perspektiver

Det skal ikke her gjøres en systemteoretisk analyse av lokalsamfunnet. Det ville bydd på problemer med å svare ut problemstillingen, da den knytter seg til kommunens forståelse av lokalsamfunn i utsatte områder, og systemteorien viser til systemene som selvreferensielle og autonome (Moe, 1995). I stedet skal noen av systemteoriens prinsipper bidra med perspektiver som gjør det lettere å forstå lokalsamfunnet som et sosio-romlig system.

Systemteorien innebærer en forståelse av sosiale systemer som avgrenser seg selv mot omverdenen gjennom kommunikasjon og felles meningsskaping – utvikling av en ‘systemfornuft’ (Moe, 1995). Ifølge Moe (1995, s. 53) er denne meningsskapingen en kontinuerlig seleksjon av hva som angår systemet, og slik er en form for organisert kompleksitet.

Moe viser til at systemene avgrenser seg selv i forhold til omverdenen, mens Tonkiss refererer til de urbane økosystemene som åpne og dynamiske, og derfor ikke selv-regulerende (Tonkiss, 2013, s. 118). Men også i systemteorien anerkjennes det at de ulike sosiale systemene står i et avhengighetsforhold til hverandre, og at relasjoner går på tvers av systemgrenser (Moe, 1995, s. 56). Sennets beskrivelse av den åpne byen er tilsvarende en beskrivelse av nødvendige relasjoner på tvers av urbane systemer.

Gjennom å forstå byen og lokalsamfunnet som sosio-romlige systemer kan det nærmere studeres hvilke kriterier som knyttes seg til byrommets egenskaper. I kraft av sin offentlighet er byrommet i utgangspunktet tilgjengelig for ‘alle’ – men teorien belyser at byrommet planlegges som del av ulike sosio-romlige systemer, med ulike idealer knyttet til hvilken grad av interaksjon som skal finnes på tvers av disse. Det kan ses i sammenheng med de ulike perspektivene på mangfold og inkludering presentert i innledningen.

2.4 Byrommets materialitet

Moe (1995) viser en systemteoretisk forståelse av systemenes innhold: «Et sosialt system er et system av elementer, og det opprettholdes gjennom kombinasjon og rekombinasjon av de elementer det består av. Elementene kan være hva som helst; ting, regler, mennesker, relasjoner, aktiviteter etc., men felles for alt dette er at det er uttrykk for *kommunikasjon*, at det

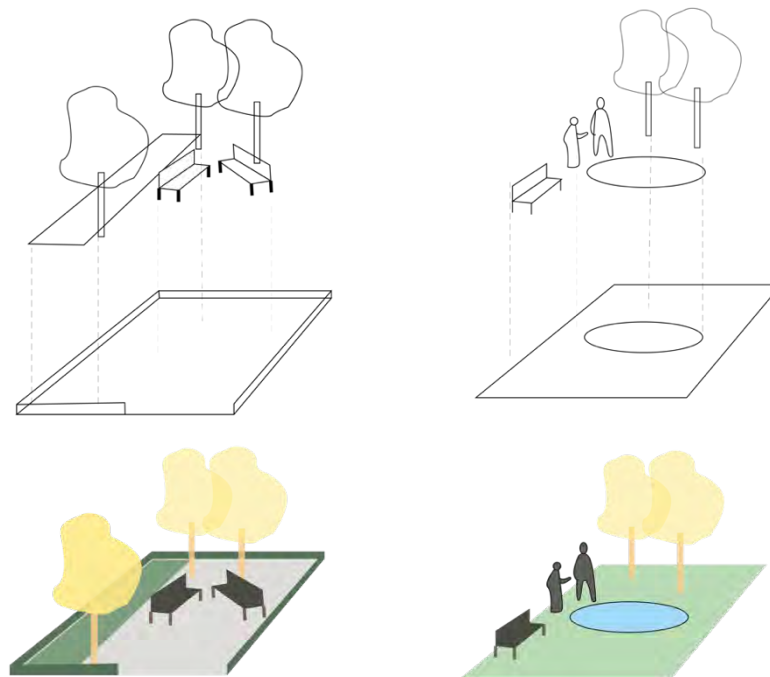
settes navn på ting» (s. 41). Disse elementene virker sammen og skaper relasjoner, som blir til elementer i en ny relasjon (Moe, 1995, s. 52). På samme måte viser Tonkiss til forståelsen av urbane økosystemer som bestående av både materielle og sosiale 'kritiske ressurser', blant annet energi, næring, populasjoner, informasjon, institusjoner, normer, mv. Systemene har altså et sosialt og fysisk innhold som interagerer i ulik skala.

I sin masteroppgave utvikler Syvertsen (2022) en materialforståelse knyttet til romlige objekter i planlegging. Gjennom å bruke teorier fra blant annet Ingold (2013), Gibberd (1955) og Gabellini (2001) utleder hun en forståelse av steder som bestående av materialer i ulik skala, som virker sammen for å skape emergente kvaliteter:

Materialer kan oppsummert beskrives som de delene steder består av. I en lav målestokk er materialer et enkelt forhold. Mellom bebyggelse og åpne rom, med en gjenkjennbar form. Materialer kan settes sammen, der sammensetningen blir et komplekst materiale i en annen målestokk. (Syvertsen, 2022, s. 32)

Syvertsen (2022) viser til at «sammensetningen må gi en merverdi for å kunne ses som et eget materiale» (s. 32) og at denne merverdien er en emergent kvalitet. Emergens betegner her en prosess hvor materialer danner objekter i ulik skala. Syvertsen viser blant annet til Seregno, hvor byggeforskriften anerkjenner ulike 'materialfamilier' (Syvertsen, 2022, s. 26-27) blant annet leilighetsbygg, bygninger aggregert i kvartaler, og åpne rom. Figurene under viser hvordan 'åpne rom' kan ses som et romlig objekt som bygges opp av materialer i mindre skala.

Syvertsens materialitetsforståelse kan ses i sammenheng med de systemperspektivene det er vist til. I likhet med Syvertsen viser Moe til systemene som bestående av elementer som virker sammen i relasjoner, og fungerer som elementer i nye relasjoner. Jeg vil i det følgende ta utgangspunkt i Syvertsens materialbegrep, hvor det offentlige rommet kan ses som et romlig objekt i byen som bygges opp av ulike sosiale og fysiske materialer i mindre skala.

Figur 1. Egen illustrasjon. Inspirert av illustrasjoner fra Commune di serogne (2003, s. 101-105).

Moe viser til at systemets grenser gir uttrykk for hva som hører til og ikke hører til systemet, og slik både skiller og forbinder systemet med omverden (Moe, 1995, s. 55). Hvilket materiale den kommunale forvaltningspraksisen uttrykker som ønskelig kan derfor bidra til å forstå byrommenes rolle i ulike urbane systemer.

Mary Douglas (2002) teoretisering av renhetsbegrepet gir et viktig bidrag til materialeforståelsen. Ifølge Douglas er forståelsen av 'dirt', uttrykk for en kulturell systematisering:

If we can abstract pathogenicity and hygiene from our notion of dirt, we are left with the old definition of *dirt as matter out of place*. This is a very suggestive approach. It implies two conditions: a set of ordered relations and a contravention of that order. [Min utheving] (Douglas, 2002, s. 44)

Med Douglas sin forståelse kan det urbane systemet og byrommets (ønskede) materialitet forstås som del av en kulturell systematisering. Det innebærer at alt har en plass, og at

forståelsen av noe som uønsket, urent eller feil betyr at tingen *finner sted på feil plass*. Douglas eksemplifiserer det på følgende måte: «It is a relative idea. Shoes are not dirty in themselves, but it is dirty to place them on the dining table; food is not dirty in itself, but it is dirty to leave cooking utensils in the bedroom [...]» (Douglas, 2002, s. 44-45).

Oversatt til bysammenheng kan man altså forstå 'dirt' som materiale som ikke hører til i det urbane systemet det finner sted. Douglas eksempler på 'dirt' som en relativ ide viser at systemets ønskede materialitet kan forstås med utgangspunkt i systemets funksjon. En slik systematisering av materialer kan forstås å skje gjennom forhandling om sosio-romlige grenser, slik Berg (2016) beskriver forankringen av lokalsamfunnet som et sted med forskjeller. Materialbegrepet kan derfor brukes for å utforske spørsmålet om hvilken rolle det offentlige rommet har i lokalsamfunnet som romlig system.

Syvर्टsen viser til at sammensetningen materialer må gi en merverdi. I en forlengelse av dette må det stilles spørsmål om hvem – eller for hvilket system - denne merverdien eksisterer for. Det som oppleves som en emergent kvalitet i ett system, vil kunne være uønsket – 'dirt' i et annet system. For eksempel vil et yrende folkeliv i Bjørvika kunne oppleves som en emergent kvalitet for besøkende, men oppleves påtrengende og slitsomt for beboere (se for eksempel Terning & Boger, 2023). Her overlapper to systemer; sentrum og nabolag, som har ulike syn på hva som utgjør kvalitet i bylivet. Det blir derfor relevant å spørre seg hvilke systemer kommunen knytter til byrommet i utsatte områder. Hvilken materialitet forstås for eksempel lokalsamfunnet å ha, hva er emergente kvaliteter i lokalsamfunnet, og hvem eksisterer de for?

2.5 Territoriell styring og medborgerskap

Ifølge Mazza (2016) er all planlegging politisk forankret i en ide om relasjonen mellom medborgerskap og romlig styring. Kommunens begrunnelse for byromsplanlegging kan ses som et uttrykk for en slik forståelse, og er derfor et viktig teoretisk perspektiv i oppgaven

I *Planning and citizenship* presenterer Luigi Mazza (2016) tre arketyper av "spatial governance", på norsk romlig, eller territoriell styring. «It is rooted in a vision of the world, of man's place in the cosmos, and of the very nature of life and society» (Mazza, 2016, s. 5). Han hevder at territoriell styring tar utgangspunkt i en grunnleggende politisk ide. De tre arketyperne

strekker seg tilbake til antikken, og viser tre ulike forståelser av relasjonen mellom medborgerskap og territoriell styring.

Den første arketypen representerer en forståelse av romlig styring som uatskillelig knyttet til politikk. Mazza beskriver forholdet mellom politikk og plan, eller medborgerskap og romlig styring, som et sirkulært forhold, hvor planen forsvares og motiveres av det politiske og ideologiske perspektivet, og planleggingens fremste formål er å omforme medborgerskapet (Mazza, 2016, s. 7). Som eksempel på denne arketypen viser Mazza til den hippodamske plan, hvor relasjonen mellom politikk og romlig styring gjøres eksplisitt gjennom en plan som forente den politiske organiseringen av byen gjennom en grid-inndeling for de ulike sosiale klassene (Mazza, 2016, s. 6).

Den første arketypen tydeliggjør at man i all byplanlegging forholder seg til en bystruktur, som man basert på politiske og ideologiske standpunkt fyller med innhold. Den første arketypen kan i dagens planlegging representere planlegging som en sosialt strukturerende prosess, hvor man arbeider med fordeling av samfunnet i den konkrete fysiske bystrukturen.

Den andre arketypen representerer en forståelse av forholdet mellom medborgerskap og romlig styring som grunnleggende knyttet til maktutøvelse. Til forskjell fra hva den første arketypen representerer er det ikke politisk rasjonalisme som danner grunnlaget for planen, men heller teori og myter (Mazza, 2016, s. 5). Mazza beskriver arketypen med utgangspunkt i grunnleggelsen av Roma. Myten om Romulus og grunnleggelsen av Roma beskriver etablering av bymuren, og vollgraven rundt den. Når tvillingbroren Remus forsøker å krysse vollgraven blir han drept av broren, og Romulus aksepteres som hersker. Myten om grunnleggelsen av Roma er en historie om tilegnelse av makt gjennom romlige styringsverktøy. Mazza (2016) fremhever at «above all, however, it illustrates the link between plan and violence: the occupation of space and its control entail an inevitable use of violence, separation, and exclusion» (s. 32).

I den andre arketypen gir differensiering og deling av fysisk rom rettigheter og makt for de som er 'innenfor'. I dag kan vi knytte dette til rettigheter man har som medborger, eller ikke har som utenforstående. Dette kan forstås i forskjellige skalaer. Man kan for eksempel tenke seg kommunegrensene i Norge, hvor rettighetene man har som innbygger kan endre seg fra den ene siden av grensen til den andre. Arketype 2 også er et uttrykk for styringsmaktens ansvar

for å sikre et sett med rettigheter for sine innbyggere. Det kan for eksempel være retten til et sosialt liv, aktivitetsmuligheter, transportmobilitet, mv.

Den tredje arketypen representerer en forståelse av byen som en symbolsk form, hvor sosiale og romlige hierarkier sammenfaller, og den romlige styringen er en måte å underbygge sosiale kontrollmekanismer. Mazza bruker historiske kinesiske byer til å forklare denne arketypen, hvor frykten for kaos ga en romlig planlegging for global orden og balanse (Mazza, 2016, s. 35). «Ultimately, Chinese cities were tools for creating a political, social, and moral order» (Mazza, 2016, s. 39). Modellen bygger på en grunntanke om at alt er en del av en større helhet. Som i Hippodamus plan ble gridet brukt som en struktur som differensierte rom, men også for å fremheve rommene som del av en større, symbolsk helhet. Gridet tok utgangspunkt i tempelets plassering, med en gjentakende grid-inndeling som strekker seg ut fra tempelet. Det understreker maktposisjonen til den som troner.

I den tredje arketypen formes byen med et symbolsk formspråk som underbygger sosiale kontrollmekanismer. I dagens planlegging kan arketype 3 knyttes til bruken av lignende symbolske strukturer, som anvendes for å opprettholde kontroll og sosial orden i byens ulike skalaer. Denne kan ses i sammenheng med Pløgers kritikk av nærmiljøpolitikkens materielle begrep, hvor en estetisering av byen skal skape sosial kontroll.

De tre arketyperne kan forstås i ulik morfologisk skala. Selv om Mazza introduserer dem med bygrenser og bydannelse som utgangspunkt, vil de i denne oppgaven anvendes for å studere det offentlige rommet i ulik skala.

2.6 Et samlet teoretisk rammeverk

Det er nå beskrevet fem teoretiske perspektiver som samlet utgjør et teoretisk rammeverk for utforskning hvilket idegrunnlag som begrunner byromsutvikling i utsatte områder i Oslo kommune.

Det er vist til at lokalsamfunnet kan forstås på ulike måter, for eksempel med utgangspunkt i felles problemforståelse, som et sted med forskjeller, forstått relasjonelt, med utgangspunkt i administrative grenser, som en autonom enhet, eller som del av regional helhet. Disse ulike forståelsene kan tolkes med utgangspunkt i systemteoretiske perspektiver, hvor lokalsamfunnet som system består av 'tillate' sosiale og fysiske materialer.

Med utgangspunkt i Foley (1964) er det vist til at romlighet ikke bare defineres av en komponering av innhold, men også av hvilken skala rommet betraktes i. Idealene som knyttes til det offentlige rommets sosio-romlige egenskaper kan slik forstås å ta utgangspunkt i en gitt skala, enten den er eksplisitt eller implisitt. Det er videre vist til at å betrakte byrommet i en gitt skala også innebærer at byrommet forstås som forankret i ulike romlige systemer. En nabolagspark vil stilles overfor andre kriterier til utforming enn utvikling av havnepromenaden i Oslo, både fordi de planlegges i ulik geografisk skala, og ses som del av ulike romlige systemer. Skala- og systemforståelse må slik forstås i sammenheng, og gir et utgangspunkt for en tolkning av hvilke sosio-romlige idealer som knyttes til byrommets utforming. Ethvert byrom finner sted i en overlappende systemstruktur. Når det settes kriterier til byrommets utforming må det derfor stilles spørsmål om hvilket, eller hvilke systemer, det forstås med utgangspunkt i.

Det er videre vist til at det offentlige rommet kan ses som et objekt som er bygget opp av ulike sosiale og fysiske materialer, og i større skala fungerer som et materiale som bidrar til å bygge opp det systemet det betraktes utfra. Med utgangspunkt i Douglas er det vist til en relativ materialforståelse, hvor de aksepterte materialene knyttes til hvilken funksjon de har i systemet. Slik kan systemforståelsen bidra til å belyse idegrunnlaget for byromsutvikling i utsatte områder. Mazzas tre artketyper gir uttrykk for ulike politisk begrunnede styringspraksiser. Disse kan bidra til å belyse kommunens praksis, og knytte de anbefalte tiltakene i byromsprosjektene til ulike former for territoriell styring.

DEL II

Empiri og analyse

Kapittel 3: Begrunnelsen for områdesatsinger

I dette kapitlet redegjøres det for noen historiske linjer i utvikling av områderettede innsatser i ‘ustatte områder’, som leder frem til strategiske begrunnelser for nærmiljøprogrammet og områdeløftmetodikk i dagens områdesatsinger. Det skal først vises til hvordan det offentlige rommet er forstått i et historisk perspektiv, før det redegjøres kort for hvordan områdesatsinger forstås og defineres i norsk kontekst.

3.1 Det offentlige rommets rolle i Oslo by

3.1.1 Offentlig rom i et historisk perspektiv

Det offentlige rommets rolle i Oslo kommunes planlegging kan knyttes til større historiske utviklingstrekk i byformen. I sin masteroppgave viser Grøttå og Skytterholm (2018, s. 44-53) hvordan Oslos byform har utviklet seg fra å være en kompakt by før industrialiseringen på 1900-tallet, til storbyssystem i løpet av 1900-tallet. Harald Hals beskrev parkene i den tette byen som «flekker i byorganismen» (Hals, 1929, s. 201). På grunn av begrenset areal ble byrommene gitt spesifikke funksjoner, for eksempel som handelstorg (Grøttå & Skytterholm, 2018, s. 44). Med Harald Hals generalplan av 1929 legges grunnlaget for utvikling av Oslo som ‘storbyssystem’, hvor byen spres med satellitter i tilknytning til sentrale transportlinjer, og byrommet betraktes i større grad som systemer, for eksempel i sammenhengende parkdrag (Grøttå & Skytterholm, 2018, s. 47). De store friarealene dette ga skulle være et gode for befolkningen, både med hensyn til estetikk, hygiene og sosial rettferdighet. (Hals, 1929, s. 182).

Med et økende fokus på bærekraft har Oslo utviklet seg til å bli en ‘polysentrisk nettverksregion’, som kjennetegnes av flerkjernet utvikling langs transportnett, og gir en mer lokalt fokusert planlegging (Grøttå & Skytterholm, 2018, s. 50-53). I dag jobber Oslo kommune med «hverdagsbyen» som én av tre hovedstrategier i ny arealstrategi (Oslo kommune, 2018b). I kommunedelplan for torg- og møteplasser vises det til at urbanisering og utviklingstrender har gjort byen mer attraktiv som bolig- og rekreasjonsarena, og at «å kunne ta i bruk nærområdene ytterligere for opphold, lek og aktivitet aktualiseres» (Plan- og bygningsetaten, 2009, s. 30). Det setter det offentlige rommet i en nærmiljøkontekst.

Det er ikke bare en Oslostrend. I KMD's byromsveileder vises det til at attraktivitet og trivelige hverdagsomgivelser har blitt viktig for hvor vi velger å bosette oss (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016, s. 6). Det vises til at fokuset nå er flyttet fra de store byrommene, som torg og åpne plasser, til de mindre byrommene. Med henvisning til konsepter som timinuttersbyen og nærbyen angis det at «hverdagslivsperspektivet bør være grunnlaget både når de store strukturelle planene for boliger, areal og transport utformes, men også for utformingen av detaljplaner og små byrom» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016, s. 7). Byrommet forstås altså i et bolig- og hverdagsperspektiv – uavhengig av skala. Veilederen er ikke et juridisk bindende dokument, men uttrykker departementets forståelse av de planmessige konsekvensene av kompakt og markedsbasert byutvikling, og et ønsket skifte i fokus mot 'nærbyens' kvaliteter.

3.1.2 Hva innebærer offentlig tilgjengelighet?

I KMDs byromsveileder defineres byrommet som «uterom avgrenset av bygg eller andre naturlige fysiske avgrensninger. [...] Begrepet utvides her fra å være en fysisk form til å omfatte områder som er offentlig tilgjengelige og tilrettelagt for menneskelig aktivitet innenfor by- og tettstedsområdet» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016, s. 11). Byrommet er her sosialt betinget, ved siden av å være fysisk avgrenset. I det man setter 'offentlig' foran byrom, utvides forståelsen fra å være en rent fysisk, avgrenset form, til å ha en sosial funksjon.

Det vises til at det offentlige tilgjengelige byrommet skal være tilgjengelig for alle (s. 100), samtidig som byrommet forstås som «[...] definert ut fra rollen stedet eller rommet har i byplanen (som for eksempel plass, park, gate, grøntområde), og de aktivitetene byrommene er møblert og tilrettelagt for» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016, s. 100). Med dette vises det at byrommet skal ha en generell offentlig tilgjengelighet, men gis en lokal rolle som åpner for en prioritering av aktiviteter. Byrommets tilgjengelighet (og offentlighet) kan ikke forstås kontekstuavhengig.

Oslo kommune har tilsvarende forståelse av byrommets tilgjengelighet. I *Kommunedelplan for torg og møteplasser* (Plan- og bygningsetaten, 2009, s. 6) tilrettelegger for etablering og utvikling av torg og møteplasser, for å skape lokale møteplasser i alle bydeler utenfor sentrumssonen. Det vises til at «planen skal tilrettelegge for et bredt spekter av torg og møteplasser [...]», men også at byrommene skal ha en «universell tilgjengelighet» (Plan- og

bygningsetaten, 2009, s. 6). Det kan leses som en forståelse av offentlighet lik Fainstens (2006), hvor det er summen av tilgjengelighet på tvers av en rekke byrom som definerer 'offentligheten' i byens offentlige rom. Det offentlige rommet skal planlegges og utvikles med utgangspunkt i lokale kontekster og behov, og samtidig som del av en overordnet byplan.

3.2 Hva er områdesatsinger/områderettede innsatser/områdeinnsatser?

3.2.1 Begrepsforståelse

I NOU 2020: 16 defineres områdesatsinger som «[...] en tverrsektoriell innsats innenfor et område med levekårsutfordringer» (s. 223). Slike satsinger har blitt vanlige i Norge og andre europeiske land de siste tiårene, og har til felles å være geografisk avgrenset og kombinerer fysisk oppgradering med sosiale tiltak (NOU 2020: 16, s. 223-226). KMD beskriver at «felles for områdesatsingene er at de skal bidra til en varig forbedring av tjenester og nærmiljøkvaliteter der behovene er størst» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2023, s. Om områdesatsinger)

Av dette kan vi lese at områdesatsingene prioriterer forbedring av tjenester og nærmiljøkvaliteter, 'der behovene er størst' eller i områder med levekårsutfordringer. I litteraturen brukes begrepene områdesatsing, områdeløft, områdeinnsatser, områderettede innsatser, mv. om hverandre. Oslo kommunes forståelse av begrepene er ikke nødvendigvis den samme som for 20 år siden, den samme som i andre land, eller den samme som i andre norske byer. Som det skal vises til forstås for eksempel 'områdesatsing' og 'områdeløft' som forskjellige innsatser i Oslo kommune. I NOU 2020:16 vises det til at «områdeløftene ble utviklet av Husbanken og Oslo kommune i den første Groruddalssatsingen» (s. 224), som løp fra 2007 til 2016. Oslo kommunes områdeløftmetodikk er derfor relativt ny. Innsatser i levekårsutsatte byområder kan imidlertid forstås som del av lengre historisk utvikling.

3.2.2 Sanering og byfornyelse i Oslo

Lund (2014, s. 34-35) beskriver en utvikling i innretningen av «områdeinnsatser» i europeiske storbyer, fra primært fysiske tiltak i forfallen boligmasse på 70-tallet, til et sterkere fokus på sosiale utfordringer fra 80- til 90-tallet, med fokus på å styrke sosial mobilitet og lokale kvaliteter. Siste periode, som vi befinner oss i nå, beskrives som en 'integreert innsats' i levekårsutsatte områder, som kombinerer fysiske, økonomiske og sosiale virkemidler.

Kvinge et al. (2012, s. 97) ser en lignende historisk linje fra Byfornyelsesprogrammet i 1979, til handlingsprogrammet for Oslo indre øst (1997-2006) og den første Groruddalsatsingen (2007-2016). Mens byfornyelsen skulle redusere kvalitetsforskjell i boligmasse, hadde Handlingsprogrammet for Oslo indre øst et økt fokus på sosiale tiltak, og Groruddalsatsingen «[...] fokus både på trafikkforhold og forurensningsproblematikk i dalbunnen, på fysisk opprustning i offentlige uterom og etablering av møtesteder, og på sosiale tiltak» (Kvinge et al., 2012, s. 98), samt mål om å bedre omdømme og stedsidentitet. Det illustrerer overgangen fra primært fysiske tiltak til en kompleks målstruktur. Felles for alle var likevel et mål om å redusere levekårsforskjeller (Kvinge et al., 2012, s. 97).

Sæter og Ruud (2005, s. 64) trekke linjen helt tilbake til saneringsprosjekter og kommunal boligutbygging rundt 1900 og 1930, som igjen knyttet seg til lav boligstandard, men også høy boligmangel. Historisk kan områdeinnsatsene altså sies å ha både bolig- og sosialpolitiske begrunnelser, men har utviklet seg fra å primært gjelde boligmasse til å kombinere fysiske, sosiale og økonomiske virkemidler i større byområder. I vedtak av byforedlingsstrategien i 1996 endret forståelsen av byfornyelse seg fra å være innsatser primært i forfallede boligmasse, til også å innebære oppgradering og forbedring av utemiljø. Jeg starter gjennomgangen av en utvikling i det offentlige rommets rolle i utsatte områder her.

3.2.3 Nærmiljø og byforedling

Bystyret innleder vedtaket om ny byfornyelsesstrategi med at byfornyelse tradisjonelt er blitt knyttet til bolig og bomiljø, men av hensyn til en «helhetlig byutvikling» er det behov for å se byfornyelsen i sammenheng med foredling av det offentlige rommet: «For å sikre en mer helhetlig byutvikling, må byfornyelsen i Oslo settes i sammenheng med den foredling som skjer gjennom teknisk og estetisk oppgradering av byens felles rom og øvrig offentlig såvel som privat bygningsmasse i områdene» (Bystyrevedtak sak 850, 1996, 1a)

Det vises til at «Oslo kommune erkjenner sitt ansvar for hovedstadens utvikling og foredling av byen til beste for innbyggere og næringsliv» (Bystyrevedtak sak 850, 1996, 1b). Begrunnelsen for de områderrettede innsatsene settes slik i et helhetlig byperspektiv, og fremhever hovedstadens behov for utvikling. Foredling defineres som resultatet av ‘teknisk og estetisk oppgradering’, og utgjør en ny strategi for områderrettede innsatser som skal være til gode for både innbyggere og næringsliv i byen som helhet. Det angis åtte målsettinger for

arbeidet, hvor det blant annet vises til mål om utjevning av levekårsforskjeller (3a) og at det skal tilrettelegges for variert befolkningssammensetning (3c).

Teknisk og estetisk oppgradering av det offentlige rommet skal altså sammen med en forbedring av boligstandard føre til en helhetlig byutvikling, med gode fysiske bomiljøer, økt sosial miks og levedyktig næringsliv. Dette av hensyn til Oslos behov for utvikling som storby.

3.2.4 Fra byforedling til dagens områdepolitikk – den første Groruddalssatsingen

Det går 21 år fra byforedlingsstrategien vedtas, til dagens områdepolitikk vedtas. I løpet av denne perioden gjennomføres og evalueres flere områderettede innsatser, og områdeløftmetodikken utvikles gjennom den første groruddalssatsingen. Av hensyn til oppgavens omfang vil det ikke gjøres en utdypende gjennomgang av målstruktur og begrunnelser for byromsoppgradering i denne perioden. Dessuten forklarer de senere analyserte dokumentene nettopp metodikken som er utarbeidet i denne perioden.

Det kan likevel oppføres noen fellestrekk blant innsatsene i denne perioden, som et grunnlag for forståelse av dagens begrunnelser, begreper og tiltak. I tillegg til Groruddalssatsingen er Miljøbyen Gamle Oslo (1994-2000), Handlingsprogram Oslo indre øst (1997-2007), og Handlingsprogram oslo sør (2007-2016) eksempler på satsinger i perioden. Satsingene har til felles et mål om å bedre levekår i områdene. For noen av satsingene gis også eksplisitte mål om økt sosial miks, eller ‘variert beboersammensetning’, for eksempel som vist til i byforedlingsstrategien (Bystyrevedtak sak 850, 1996, 3c). I arbeidet med Handlingsprogram for oslo indre øst, viser byrådet i saksfremstilling til at

Byrådet mener at en mest mulig variert sammensetning av befolkningen i bydelene gir den beste garantien for at det sosiale miljøet klarer å fange opp sosiale problemer og vanskeligstilte grupper. Det er en overordnet målsetting for byrådet å heve kvaliteten på områdene i indre øst og gjøre dem mer attraktive. (Sakssammendrag 1996/2699, 05.02.1997, 4. avsnitt)

Den første Groruddalssatsingen hadde som nevnt en kompleks målstruktur, med en kombinasjon av fysiske og sosiale tiltak, blant annet opprustning av uterom, møteplassutvikling og arbeid med sammenhengende grønnstrukturer. Det ble altså jobbet med offentlig rom i ulik skala. Satsingen ble gjennomført med fire programmer, hvor områdeløftarbeidet skjedde som del av program 3: ‘Bolig, by- og stedsutvikling’ (PROBA Samfunnsanalyse, 2016). Hovedmål for

programmet var «[...] å styrke lokal stedsidentitet, effektive utbyggingsmønstre, gode lokalsentre og næringsområder, og attraktive boområder med godt fungerende uteområder og god standard på boliger og bygninger» (PROBA Samfunnsanalyse, 2016, s. 1).

I evalueringsrapporten for programmet vises det til flere programteorier for de ulike delmålene i arbeidet, blant annet: «Programteorien er at oppgradering av bolig-, nærings- og uteområder med mye ferdsel skal legge til rette for bedre opplevelse av kultur og aktiviteter i disse områdene» (PROBA Samfunnsanalyse, 2016, s. 51), «ifølge programteorien vil en nøye kartlegging, oppfølging og opprustning av bomiljøet gi et bedre og tryggere oppvekstmiljø» (PROBA Samfunnsanalyse, 2016, s. 63), og at «ved å ruste opp uteområder, frivillighetssentre og andre typer møteplasser skal man legge til rette for kontakt mellom innbyggere, økt aktivitets- og fritidstilbud, som skal gjøre områdene mer attraktive.» (PROBA Samfunnsanalyse, 2016, s. 60).

Oppgradering og aktivitet i det offentlige rommet, ved siden av andre tiltak, knyttes her både til økt trygghet, tillit, tilhørighet, bedre sosiale relasjoner, omdømme og attraktivitet. En lignende forståelse kan ses i arbeidet med Miljøbyen gamle Oslo (Miljøverndepartementet, 2000). Satsingsområdene 'Byfornyelse' og 'Nærmiljø' ble slått sammen etter vedtak av byforedlingsstrategien i 1996, og fikk blant annet som felles mål «[...] å bedre nærmiljøet ved å stimulere til felles innsats for funksjonelle og trygge omgivelser [...]» (Miljøverndepartementet, 2000, s. 54). Det vises også til mål om at beboerinvolvering skal skape økt omsorg og tilhørighet til nærområdet, og at en kvalitetsheving skal skape attraktivitet og trivelige uteområder for alle (Miljøverndepartementet, 2000, s. 55). I likhet med Groruddalssatsingen knyttes altså mål i nærmiljøarbeidet til trygghet, tillit, tilhørighet og byrom for alle. Den samme begrepsbruken går igjen i dagens arbeid.

3.2.5 Oppsummering

Gjennom vedtak av byforedlingsstrategien fikk byrommet en sentral rolle i kommunale områdeinnsatser, og kommunen tar i bruk 'nærmiljø' som et felles begrep for både bomiljø og det offentlige rommet i lokalsamfunnet. Samtidig skjer et skifte i fokus mot det sosiale livet i nærmiljøet, og hvordan det kan bygges tilhørighet og trivsel gjennom fysisk oppgradering. Begrunnelsen for arbeidet er fremdeles knyttet til opphopning av levekårsutfordringer, og

behov for kvalitetsheving i nedslitte bomiljøer. Samtidig knyttes dette til storbyens behov for utvikling, for både innbyggere og næringslivet.

3.3 Oslo kommunes forebyggende områdepolitikk

Det skal nå gjennomgås noen sentrale dokumenter som forklarer dagens områdeløftmetodikk. Det bør merkes at jeg nå beveger meg fra en beskrivelse av områdeinnsatser generelt, til områdeløftmetodikken, slik den er utviklet i Oslo kommune de siste 10-15 årene.

3.3.1 Oslo kommunes områdepolitikk

Oslo kommune vedtok i 2017 egen politikk for ‘utsatte områder’ i Oslo, med mål om at «områdepolitikken skal bidra til at alle lokalområder i Oslo oppleves som gode og trygge steder å bo og vokse opp» (Oslo kommune, u.å.-b, første avsnitt). Den nye politikken skal snu negativ utvikling til positiv utvikling, og være forebyggende gjennom å se langsiktige sosiale konsekvenser av byomfattende utvikling og boligpolitikk (Oslo kommune, u.å., under ‘Bakgrunn for arbeidet’).

Utsatte lokalområder kjennetegnes av konsentrasjon av levekårsutfordringer, og defineres som

[...] områder med sammensatte utfordringer, knyttet til både fysiske og sosiale forhold. Utfordringene kan dreie seg om alt fra trafikkbelastninger, nedslitte uteområder og få private og offentlige tilbud, til stor inn- og utflytting, ustabile sosiale nettverk, utrygghet og mangel på gode møteplasser. (Oslo kommune, u.å.-b, andre overskrift)

Områdepolitikken har tre innsatsområder, hvor områdesatsingene gjennomføres som del av det andre innsatsområdet; «Gjennomføre helhetlige og koordinerte innsatser i særlig utsatte lokalområder» (Oslo kommune, u.å.-b, første overskrift). Områdesatsingene har som overordnet mål at «programmet skal bidra til varige forbedringer av tjenester og nærmiljøkvaliteter i områder der behovene er størst, slik at flere beboere i disse områdene blir økonomisk selvstendige og aktivt deltakende i lokalsamfunn og storsamfunn» (Oslo kommune, 2022, s. 3)

Dagens områdesatsinger gjennomføres i tre delprogrammer; ‘Nærmiljø’, ‘Sysselsetting’ og ‘Oppvekst og utdanning’. Områdeløftene skjer som del av nærmiljøprogrammet (Oslo

kommune, 2022). Sammenlignet med områdesatsingene er områdeløftene ytterligere geografisk avgrenset, og er en lokal innsats i kommunens mest utsatte områder (Oslo kommune, u.å.-b).

Oslo kommunes områdepolitikk har altså en forebyggende karakter, gjennom å utvikle systemer som følger med på utviklingen av alle lokalområder, og gjennomfører ekstraordinære innsatser – områdesatsinger - for å snu negativ utvikling til positiv utvikling. Områdeløftene betegner en arbeidsmetodikk innenfor delprogrammet nærmiljø, som gjennomføres i de mest utsatte områdene og er ytterligere geografisk avgrenset.

3.3.2 Innsatser i utsatte byområder – Erfaringer fra Groruddalssatsingen

Rapporten *Innsatser i utsatte byområder – erfaringer fra Groruddalssatsingen* (Lund, 2014, s. 14) beskriver erfaringer med metodeutvikling i Groruddalssatsingen, hovedsakelig i arbeidet med områdeløft. Jeg har lest rapportens to første kapitler, som beskriver hensikten med arbeidet og utviklingsmønster i utsatte områder.

Det fremheves innledningsvis at bydelen har rolle som «lokalsamfunnsutvikler», på grunn av deres lokalkunnskap og nærhet til de utsatte områdene (Lund, 2014, s. 14). Områdeløftene gjennomføres derfor i regi av bydelene.

Kapittel 2 innledes med en gjennomgang av hva som skaper utsatte områder. Det vises til at komplekse utfordringer som en fellesnevner, og at «alle områdene har både fysiske, sosiale og strukturelle utfordringer som på ulike måter truer de kvalitetene som kjennetegner gode bo- og oppvekstområder» (Lund, 2014, s. 29). Fysiske utfordringer dreier seg for eksempel om støy og forurensing, og mangel på møteplasser, rekreasjonsområder og vedlikehold i offentlige byrom. Strukturelle utfordringer knyttes til markedsrelaterte problemstillinger, for eksempel at næringsstilbud i lokalsentra legges ned (s. 30).

Sosiale utfordringer kobles til relativt høye andeler levekårsutfordringer, og at dette ofte samsvarer med høy andel innvandrere:

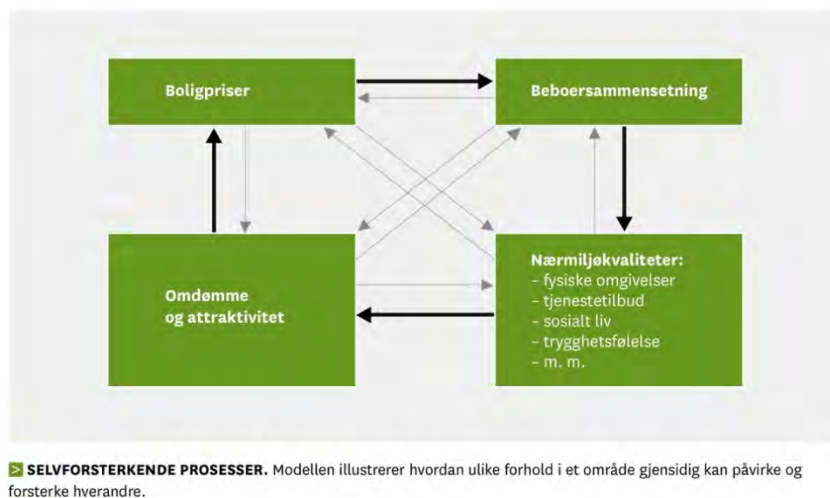
I sum innebærer dette at befolkningen representerer et stort mangfold av behov og forutsetninger. Dette kan skape nye utfordringer for offentlig tjenesteproduksjon. En mer sosioøkonomisk og etnisk sammensatt befolkning kan også påvirke graden av sosial aktivitet og interaksjon i lokalsamfunnet. (Lund, 2014, s. 30).

Høy konsentrasjon av personer med levekårsutfordringer og innvandrerbakgrunn, forstås slik å kunne skape utfordringer som sammen med strukturelle og fysiske utfordringer bidrar til at området utvikler seg i en 'negativ spiral'. Denne negative spiralen omtales i kapittel 1 som en slags motsatt gentrifiseringsprosess, hvor områdets attraktivitet svekkes, boligprisene faller, og ressurssterke grupper flytter ut:

Uavhengig av årsakene blir konsekvensene for slike områder ofte det motsatte av det som ovenfor er beskrevet som gentrifisering. Når utviklingen får et negativt fortegn vil ofte de mest ressurssterke beboerne flytte ut. Det kan bli færre med overskudd til å bry seg om nærmiljøet og færre ildsjeler som drivkrefter i lokale sosiale nettverk. Lavere kjøpekraft kan føre til færre og dårligere kommersielle tilbud, og boligene i områdene får ofte en dårligere prisutvikling enn i andre områder i samme boligmarked. Dette påvirker igjen hvem som flytter inn i området. Man kommer på denne måten inn i en negativ spiral som kan være vanskelig å komme ut av. (Lund, 2014, s. 19)

Lund (2014, s. 33-34) viser til fire hovedfaktorer - nærmiljøkvaliteter, beboersammensetning, omdømme og boligpriser - som skaper selvforsterkende prosesser i lokalområder (se figur 2). Det beskrives at svake nærmiljøkvaliteter har betydning for områdets omdømme, som igjen påvirker boligprisene og deretter beboersammensetningen. «En sterkere konsentrasjon av lavinntektsgrupper vil i neste omgang påvirke nærmiljøkvalitetene i området, slik det er vist i gjennomgangen av forskningen ovenfor» (Lund, 2014, s. 33). Den gjengitte forskning beskriver blant annet økning i kriminalitet, vold, rusmisbruk, konflikter, hærværk og vandalisme, lavere sosial deltakelse, og opplevd utrygghet (s. 32-33).

Figur 2. Beskriver fire faktorer som påvirker hverandre mot en positiv eller negativ utvikling. Hentet fra Lund (2014, s. 34).

Det vises til at de fire faktorene også kan forklare en positiv utvikling, hvor nye beboergrupper gir ny aktivitet og kvaliteter, og øker attraktivitet og boligpriser. Videre vises det til at man ved negative utviklingsprosesser risikerer at det utvikles ekskluderte områder (Lund, 2014, s. 34).

Kapittel 2 avsluttes med en vurdering av hvilke av de fire faktorene som lar seg påvirkes direkte av offentlige virkemidler. Det konkluderes med at kun nærmiljøkvalitetene lar seg påvirke i stor grad: «Denne typen kvaliteter, slik de er gjennomgått tidligere, vil i stor grad kunne påvirkes gjennom helhetlige områdesatsinger. Ved å styrke slike kvaliteter vil man kunne påvirke omdømme og attraktivitet, som igjen vil kunne påvirke prisnivå» (Lund, 2014, s. 38).

Kommunen knytter altså forståelsen av negativ utvikling til ekskluderte områder, som kjennetegnes av lav attraktivitet og en opphopning av levekårsutsatte grupper. Høy konsentrasjon av levekårsutsatte grupper forstås å kunne skape svake nærmiljøkvaliteter. Det er i hovedsak nærmiljøkvalitetene som lar seg påvirkes gjennom arbeidet med områdeløft. Fordi det offentlige rommet har betydning for flere av disse kvalitetene, er forståelsen av nærmiljøkvaliteter som attraktivitetsbyggende et sentralt argument for byromsoppgraderingene.

3.3.3 Håndbok fra Groruddalssatsingen 2007-2016: Gode nærmiljøer – innføring i metode for områderettet arbeid

I 2016 utviklet kommunen tre håndbøker for områderettede innsatser, basert på erfaringene fra Groruddalssatsingen 2007-2016. Jeg vil her gjennomgå den første av de tre håndbøkene, kalt 'Gode nærmiljøer'. Da det er overlapp mellom denne og erfaringsrapporten nettopp vist til, vil jeg hovedsak trekke frem nye eller utdypende funn.

Håndboken forklarer bakgrunnen for områdeinnsatser, og viser i likhet med de andre dokumentene til negativ utvikling og sammensatte utfordringer, og at tiltakene er lokalt forankret og spiller på lokale ressurser. Det vises til at metoden egner seg godt til å bedre stedet for eksisterende beboere, bedre fysiske omgivelser og offentlige tjenester, og at «metoden kan gi nytt liv til frivillighet og styrke sosiale relasjoner, tillit og lokalsamfunnets kapasitet til å møte utfordringer», (Byrådsavdeling for byutvikling, 2016, s. 14). Også i senere deler av håndboken vises det til at innsatsen kan bidra til å bygge området's sosiale kapital, og evne til å håndtere utfordringer (Byrådsavdeling for byutvikling, 2016, s. 47-48)

Metodens begrensninger knyttes til at den ikke løser overordnede segregasjonsproblemer og strukturelle samfunnsforhold, og at metoden ikke er rettet mot individuelle levekår, men mot stedet i seg selv (Byrådsavdeling for byutvikling, 2016, s. 14).

Håndboken går noe lengre i å beskrive hva som utgjør nærmiljøkvaliteter. Det vises til at nærmiljøkvalitetene kan være både fysiske og sosiale, og deles i kategoriene «fysiske omgivelser», «bebyggelse», «bomiljø og sivilsamfunn», og «levekår og offentlige tjenester» (Byrådsavdeling for byutvikling, 2016, s. 10-11). Det vises blant annet til tiltak for penere, tryggere, bedre vedlikeholdte uteområder, opprustning av lokalsentra og tiltak for relasjonsbygging og økt organisasjonsliv.

Det skilles mellom områdeinnsatser og 'vanlig' stedsutvikling. De viser blant annet til at områdeinnsatser bygger på lokale behov, har en velferdspolitisk begrunnelse, og skal kompensere for ulikhet:

Også de markedsmessig minst attraktive områdene skal oppleves som gode og trygge. Områdeinnsatsen er opptatt av å utvikle sosiale bånd og mobilisere befolkningens egen kapasitet til å gjøre stedene til gode bo- og oppvekstområder. Dette perspektivet mangler i

stedsutviklingstradisjonen. I praksis er likevel mange tiltak de samme; forskjønning av omgivelser, bygging av nye attraksjoner og tilbud og steder folk kan møtes. (Byrådsavdeling for byutvikling, 2016, s. 12).

Kommunen forstår altså områdeinnsatser som kompenserende og velferdspolitiske tiltak, som skal styrke lokale nærmiljøkvaliteter. Samtidig vises det til at områderettede innsatser ikke er rettet mot individuelle levekår, og i liten grad kan påvirke disse direkte (Byrådsavdeling for byutvikling, 2016, s. 11-14). På lang sikt kan metoden bidra til å bedre levekår, men dette indirekte gjennom bedre tjenesteutvikling (s. 14). Målet med områdeinnsatsene er altså ikke å bedre levekår på individnivå, men å gjøre at stedet på tross av levekårsutfordringer oppleves som et godt sted å bo og vokse opp, gjennom å mobilisere ressurser i lokalsamfunnet.

Det vises flere ganger til at oppfatningen av området er sentralt. For eksempel innledningsvis hvor det skrives at «områdeinnsats skal bidra til at alle steder i kommunen oppleves som gode steder å bo og vokse opp» (Byrådsavdeling for byutvikling, 2016, s. 8), eller når det fremheves at «metoden er godt egnet for områder der utviklingen avviker fra den gjengse oppfatningen av hva som er et godt bo- og oppvekstområde» (s. 14). Det vises til at metoden på lang sikt kan fungere godt som en byutviklingsstrategi, gjennom å styrke omdømme og skape investeringsvilje (ibid.). Vektlegging av omdømme og attraktivitet samsvarer med innsiktsrapportens beskrivelse av gode nærmiljøkvaliteters påvirkning på attraktivitet og boligpriser for en positiv utvikling.

Håndboken beskriver eksempler på nærmiljøkvaliteter mer konkret, og fremhever at områdeinnsatsene ikke er ment å bedre levekår. I tillegg gjøres det tydelig at stedets oppfatning er av betydning for måloppnåelse. Samtidig vises det til en forståelse av metodikken er inkluderende og bygger områdets sosiale kapital.

3.3.4 Handlingsprogram 2022: Delprogram nærmiljø

De foregående dokumentet har beskrevet kommunens områdepolitikk og områdeløftmetodikk generelt, og oppsummerer lærdom fra arbeidet med den første Groruddalssatsingen. Jeg vil nå gjennomgå mål og strategisk fokus i nærmiljøprogrammets handlingsprogram 2022. Handlingsprogrammet beskriver organiseringen av områdesatsinger generelt, nærmiljøprogrammet konkret, målstruktur, hva som kjennetegner utsatte områder, og fordeler midler til tiltak i de ulike bydelene.

Det vises innledningsvis til at arbeidet i programmet stort sett skjer som områdeløft, og med ‘områdeløftmetodikk’ som felles arbeidsmetode. Felles for nærmiljøprogrammet og områdeløftene er det overordnede målet; «Nærmiljøkvaliteter i lokalområdene skal styrkes og innsatsen skal bidra til inkluderende lokalsamfunn der flere er aktivt deltakende» (Oslo kommune, 2022, s. 4).

Delmål 1	Delmål 2	Delmål 3	Delmål 4	Delmål 5	Delmål 6
Sosialt liv og frivillighet	Medborger-skap	Bomiljø	Fysiske nærmiljø-kvaliteter	Byutvikling	Ny kommunal praksis
Kommunen legger til rette for et variert kultur- og organisasjons-liv og nye former for frivillighet og deltakelse	Innbyggerne bidrar i økende grad til å utvikle eget lokalsamfunn	Bomiljøene er i økende grad velfungerende og oppleves som trygge av beboerne	Bygninger og uteområder brukes og er godt vedlikeholdte, og innbyggerne har god tilgjengelighet til viktige funksjoner i og utenfor området	Areal- og infrastruktur-planlegging, bolig- og byutvikling bygger på innsikt i lokale behov og bidrar til å øke områdenes attraktivitet	Kommunen er bedre til å samarbeide innad og utad for å skape gode bo- og oppvekst-miljøer

Figur 3. Utklipp av tabell for delmål i delprogram nærmiljø. Hentet fra Oslo kommune (2022, s. 10)

I likhet med håndboken vises det til at områdeløft skiller seg fra vanlig stedsutvikling:

Stedsutvikling skal i stor grad tiltrekke seg nye mennesker, virksomheter og aktiviteter. Områdeløft derimot, skal forbedre stedet for dem som bor der allerede, og bidra til å kompensere for ulikhet i individuelle levekår og muligheter. Ved å styrke stedets kvaliteter kan enkeltmennesket få opplevelser og muligheter som igjen kan påvirke livskvalitet og levekår (Oslo kommune, 2022, s. 5).

Det må ses i forhold til håndbokens vektlegging av omdømme, og at områdeløftmetoden har fokus på stedet i seg selv, ikke enkeltpersoner (Byrådsavdeling for byutvikling, 2016, s. 14). Kanskje viser denne forskjellen en utvikling i metodikken fra 2016 til 2022. Forstått samlet uttrykker dokumentene en forståelse av at områdeløftene ikke er ment å bedre individuelle levekår, men likevel har som formål å styrke nærmiljøkvaliteter som kan påvirke disse.

I handlingsprogrammet (Oslo kommune, 2022, s. 5-9) vises det til en rekke kjennetegn for utsatte områder, knyttet til lav score på variablene «levekår og demografi», «boligrelaterte forhold», «fysiske forhold», «sosialt liv» og «offentlige og private tilbud». I byromskontekst har jeg vurdert at det særlig er relevant å se nærmere på fysiske forhold og sosialt liv:

Dårlige fysiske forhold forstås å særlig ramme barn og sårbare grupper, påvirke trivsel og helse, og svekker attraktivitet og omdømme (Oslo kommune, 2022, s. 7-8). Om lav score på sosialt liv vises det til at flytteypighet er sentralt i vurderingen av om området er utsatt, på grunn av konsekvensene det har på sosial stabilitet. Det vises til at områder med mange leieboliger ofte opplever svake naborelasjoner, mindre eierskap og opplevd utrygghet (Oslo kommune, 2022, s. 8). Under sosialt liv vises det videre til ulike årsaker til manglende engasjement i lokal frivillighet og at «summen av slike forhold påvirker områdets sosiale kapital, og dermed områdets evne til å håndtere fremtidige utfordringer og stå opp for lokalmiljøet når indre eller ytre hendelser truer» (Oslo kommune, 2022, s. 9).

Denne vektleggingen av sosial kapital og evne til å håndtere utfordringer er også vist til i håndboken, og kan ses i sammenheng med områdesatsingenes overordnede mål om deltakelse i både lokalsamfunn og storsamfunn (Oslo kommune, 2022, s. 3). Oppsummert har nærmiljøprogrammet som overordnet mål å skape mer aktive og inkluderende lokalsamfunn gjennom å styrke nærmiljøkvaliteter.

3.4 Fra boligsanering, til byforedling og attraktive nærmiljøkvaliteter

Frem til rundt nittitallet var områderettede innsatser i hovedsak saneringsprosjekter som skulle heve boligstandarden i Oslo til en akseptabel kvalitet. 2000-tallet markerer begynnelsen på en foredlingsstrategi, som skal sikre en mer 'helhetlig byutvikling' for Oslo som hovedstad. Samtidig får områdeinnsatsene en kompleks og tverrfaglig verktøykasse, med en kombinasjon av både fysiske og sosiale tiltak.

De 'utsatte områdene' som er gjenstand for områdeinnsatsene omtales som 'lokalområde', 'lokalsamfunn', 'nabolag', 'nærmiljø', og skal gjennom områdeinnsatser og 'lokalsamfunnsutvikling' bli steder hvor det er godt å både bo og vokse opp. Områdesatsingenes nærmiljøarbeid relaterer seg derfor klart til en forståelse av lokalsamfunn som knyttet til bosted, hverdagsliv og oppvekstmiljø.

Dagens områdepolitikk har en klart forebyggende karakter, gjennom å utvikle systemer som følger med på og holder ved like en 'positiv' utvikling i lokalområder. Områdeinnsatsene gjennomføres som del av arbeidet med å snu negativ utvikling til positiv utvikling. Den negative utviklingen knyttes særlig til lav attraktivitet, høy konsentrasjon av levekårsutsatte, og svake nærmiljøkvaliteter, som forstås å påvirke hverandre og skaper en negativ 'spiral'. Den negative utviklingen har potensial for å ende i en utvikling av 'ekskluderte samfunn', og må derfor snus eller forebygges.

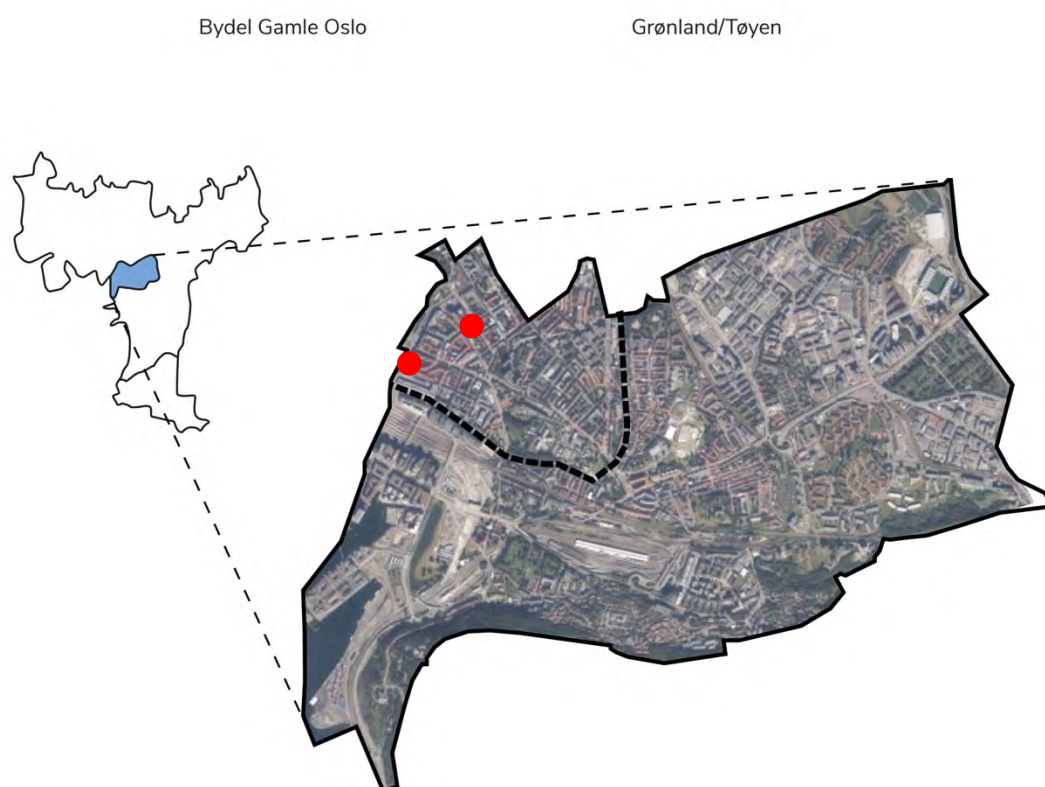
Det fremheves at nærmiljøarbeidet skal virke kompensierende, og bedre stedet for eksisterende beboere. Det må ses i forhold til en vektlegging av områdets attraktivitet og omdømme, samt en tydeliggjøring av at områdeløftene er rettet mot stedet i seg selv, ikke individuelle levekår. Med utgangspunkt i negativ utvikling forstått som en konsentrasjon av lavinntektsgrupper, som bidrar til å skape svake nærmiljøkvaliteter, og positiv utvikling knyttet til økt investeringsvilje og økte boligpriser (Lund, 2014, s. 34), kan man lese et implisitt mål om økt sosial miks.

I kommunens nærmiljøarbeid er der bare gjennom styrking av nærmiljøkvaliteter at kommunen kan snu en negativ utvikling. Nærmiljøkvalitene forstås som både fysiske og sosiale, og knyttes blant annet til uteområder som er tryggere, penere og av høyere kvalitet, og sosiale møteplasser både innendørs og utendørs.

Det er vist til ideer fra blant annet den første Groruddalssatsingen og miljøbyen gamle Oslo, som knytter oppgradering av uterom til økt tilhørighet og attraktivitet, men det er basert på dokumentene for dagens områdepolitikk vanskelig å si hvordan byrommet relaterer seg til satsingenes målstruktur mer konkret. Det er dette som er utgangspunktet for de følgende eksempelkapitlene.

Kapittel 4: Eksempelområde 1. Grønland/Tøyen

Det er nå oppgavens første eksempelområde, Grønland og Tøyen, som skal utforskes. Området ligger i Bydel Gamle Oslo, som har vært gjenstand for en rekke områderettede innsatser, fra både saneringsprosjekter til flere områdeinnsatser knyttet til levekårsutfordringer. ‘Oslo indre øst-satsingen’ er en pågående områdesatsing i Bydel Gamle Oslo, og Grønland og Tøyen har et felles områdeløft i prosjektperioden (2018-2026).

Figur 4. Egen illustrasjon. Kartutsnitt fra Norgeskart.no (Kartverket). Den stiplede linjen gir en omtrentlig områdeavgrensning for Grønland/Tøyen – tilnærmet lik slik områdeløftet er avgrenset. De rød prikkene illustrerer prosjektområdet for byrommene som skal analyseres.

4.1 Formål, visjon og strategi

4.1.1 Formål

Det er her sett på programplanen for områdeløft i bydelen for 2022, samt forslag til programplan 2023. Delprogram nærmiljø og Områdeløft Grønland og Tøyen har som hovedmål at «Grønland og Tøyen skal oppleves som trygge og inkluderende lokalsamfunn med

aktive innbyggere som både vil og kan bli boende» (Bydel Gamle Oslo, 2021b, s. 7; 2022b, s. 8)

Under dette hovedmålet angir bydelen en rekke punkter som beskriver Grønland og Tøyen når arbeidet lykkes, blant annet knyttet til innbyggerstolthet, populære aktiviteter og møteplasser, og samarbeid på tvers av aktører. Ved siden av innbyggerstolthet handler flere av punktene om omdømme utenfor nabolaget. Det angis blant annet mål om at «Grønland og Tøyen har et godt omdømme, som et gjestfritt, spennende og trygt sentrumsområde», og at «mange vil bo her og mange vil komme på besøk» (Bydel Gamle Oslo, 2021b, s. 7; 2022b, s. 8). Det understreker Grønlands sentrumsnærhet som en viktig kontekst i arbeidet med lokalsamfunnsutvikling. Samtidig er det nettopp sentrumsnærheten som trekkes frem som årsak til flere av bydelens utfordringer: «Som en konsekvens av nærhet til sentrum, relativt hyppig flytting og åpne rusmiljø, melder befolkningen om utrygghet, mangel på møteplasser, forsøpling og dårlig vedlikeholdte offentlige rom» (Bydel Gamle Oslo, 2022b, s. 9)

Det fremheves flere steder at det er personer 'utenfra' nabolaget som bidrar til sjenanse og utrygghet, hovedsakelig knyttet til salg av rusmidler. For eksempel i programplanen for 2022: «Sentrumsnærheten til Grønland skaper utfordringer med bruk og salg av rusmidler, spesielt på Vaterland, Olafiagangen/Olafia skatepark, Elgsletta og Urtehagen/Urtegata. Kun 25 prosent av straffbare forhold som blir begått i området utføres av bydelens egne beboere» (Bydel Gamle Oslo, 2021b, s. 5), eller i Programplanen for 2023: «Behovet for innsats knyttet til trygge nabolag og byrom er stort både på Tøyen og Grønland, hvor åpne og sjenerende rusmiljø befinner seg innbyggernes i nabolag» (Bydel Gamle Oslo, 2022b, s. 6)

Bydelens utfordringer generelt knyttes blant annet til at Gamle Oslo er en delt bydel, hvor gjennomsnittsinntekt, utdanningsnivå mm. øker, samtidig som Grønland og Tøyen har Oslos høyeste andel av lavinntektsfamilier (Bydel Gamle Oslo, 2021b, s. 4; 2022b, s. 5). Det er formulert egne utfordringer og muligheter for områdeløftarbeidet, blant annet behov for arbeid og kvalitet på aktivitetstilbud. Særlig relevant i byromskontekst er «behov for trygge nabolag og byrom», som knyttes spesielt til utfordringer med rus i nabolagsmiljøer (Bydel Gamle Oslo, 2022b, s. 6). Dette fremheves som et av bydelens fokusområder for arbeidet fra 2023 (Bydel Gamle Oslo, 2022b, s. 8).

Det er utarbeidet tre strategier for arbeidet i nærmiljøet; 'Inkluderende aktiviteter', 'Trivelige og trygge nabolag', og 'Attraktive møteplasser' (Bydel Gamle Oslo, 2021b, s. 8-9; 2022b, s. 9). Under strategiene 'trivelige og trygge nabolag' og 'attraktive møteplasser' er flere av tiltakene byromsprosjekter. Det vises blant annet til at «attraktive møteplasser bidrar til trygge og trivelige nabolag» (Bydel Gamle Oslo, 2021b, s. 9; 2022b, s. 9), og en 'viktig leveranse' i 2023 er å «gjøre oppgraderinger i utvalgte offentlige uteområder for å sikre trygghet og trivsel» (Bydel Gamle Oslo, 2022b, s. 10). Byromsprosjektene kan altså forstås som et virkemiddel for å skape tryggere og trivelige nabolag.

Dessuten arbeider bydelen med utgangspunkt i et mål å få folk til å møtes på tvers av bakgrunn. Det er i mindre grad en eksplisitt målsetting, men kan kanskje leses implisitt av mål om aktiv deltakelse i lokalsamfunnet og inkluderende møteplasser. Under strategien 'attraktive møteplasser' vises det til «møteplassene skal være steder der alle føler seg velkomne» og at «en møteplass tilrettelegger for at barn og unge fra ulike sosiale lag og grupper kan møtes og delta på like vilkår» (Bydel Gamle Oslo, 2021b, s. 9; 2022b, s. 9). I intervju med informant fra bydelen ble det vist til at man jobber med å skape møteplasser, «hvor man kan møtes og hvor man kan bli kjent med nye, og hvor man kan møte de man kjenner fra før, og skape bånd til det nærmiljøet man er i» (Informant BGO, 2023). Informanten viser også til det fysiske, mulighet for å røre på seg, som viktig effekter, og til at de sosiale effektene man ønsker å oppnå er å skape bånd til nærmiljøet:

Vi vet jo at eierskap til sitt eget nærmiljø har effekt på trivsel og tilhørighet, noe som er viktige faktorer i hvordan man har det. Så det at man føler at et der mitt, jeg passer på det, det er noen andre som passer på det, det er lett å være her, det er gøy å være her, jeg treffer noen jeg kjenner når jeg er her, eller jeg kan bli kjent med noen nye når jeg er her – det er jo ting som har kjempestor verdi for et nærmiljø, for et naboskap [...]. (Informant BGO, 2023).

4.1.2 Rus versus trygge bomiljø

Hva det innebærer at bydelen skal ha et særlig fokus 'trygghet i nabolag og byrom' går frem av en rekke politiske dokumenter og saker (som ikke alle kan behandles her). Bydelspolitikerne har flere ganger vist til at det ikke ønskes salg og bruk av rusmidler i bo- og oppvekstområder (Bydel Gamle Oslo, 2019a, s. 10; Bymiljøetaten, 2019, s. 23-24), og forstår blant annet aktivisering og felting av byrommene, samt økt renhold og vedlikehold, som

trygghetsskapende tiltak (Bydel Gamle Oslo, 2022a). Nærmiljøprogrammet forstås å ha et spesifikt ansvar for arbeidet med trygge bomiljø (Bydel Gamle Oslo, 2022c, s. 55)

Bydelsdirektøren viser i saksfremlegg til at «et nytt brukerrum, et annet hensiktsmessig sted i sentrum [...]» vil kunne bedre situasjonen, og at «et innendørs værested, i kombinasjon med et brukerrum og ulike helse- og velferdstilbud, bør etableres i behørig avstand til bomiljø [...]» (Bydel Gamle Oslo, 2022a, s. 4). Det vises samtidig til at «vi må ha et mål om at også de som bruker rus skal ha steder i byen der de føler seg velkomne, og gå vekk fra en politikk som jager dem fra sted til sted» (Bydel Gamle Oslo, 2022c, s. 56). Det ønskes altså å hensynte rusavhengige, men fremheves at tilbud må legges utenom bo- og oppvekstmiljøer på Grønland og Tøyen.

I intervju med informant fra bydelen ble det vist til at bydelen ikke kan bestemme hvem som får oppholde seg i byrommet på grunn av regulering som friområde, som skal være tilgjengelig for alle: «Så vi har ikke anledning til å si ‘dette byrommet kan ikke rusavhengig være i’, eller ‘dette byrommet er bare for barn og unge’. Vi må tilrettelegge for alle, og så kan vi prioritere utfra det» (Informant BGO, 2023). Informanten viser i intervjuet til at barn og unge har fått en særlig prioritet av bydelspolitikere.

I sin høringsuttalelse til Handlingsprogram for økt byliv på Grønland og Tøyen (Bydel Gamle Oslo, 2021c) viser bydelsutvalget til ønske om å prioritere barn og unge på Elgsletta, et parkområde tett på Akerselva:

Bydelsutvalget etterspør en ytterligere programmering av Elgsletta med forskjønnende beplantning og flere typer nærmiljøanlegg og aktivitetsinstallasjoner, som for eksempel petanquebane, klatre- og lekeapparater. Dette bør prioriteres for å dempe preget av åpen rusmiddelbruk og omsetning, og bidra til et mer allsidig uteområde som oppleves trygt av fortrinnsvis unge, eldre og barnefamilier i nærmiljøet. (Bydel Gamle Oslo, 2021c, s. 48)

Her vises det en forståelse av ‘forskjønnende beplantning’ og aktivitetsinstallasjoner som tiltak som ‘programmerer’ byrommet for å dempe rusmiljøets preg på området og prioritere unge, eldre og barnefamiliers opplevelse av trygghet. Oppgradering av byrommet brukes for å skape opplevelsesverdi for beboere som en prioritert gruppe.

4.1.3 Hva er nærmiljøkvaliteter?

I intervju med informant fra bydelen stilte jeg spørsmål om hva nærmiljøkvaliteter er i et lokalsamfunn, og hvordan byrommet relaterer seg til det. Informanten innleder svaret følgende:

Nærmiljøkvaliteter som vi jobber utfra er at vi har mange som bor trangt, og som har behov for et rom til. Det tredje rommet, på en måte. Og at vi skal prøve å tilby det – ute. At våre parker kan være med å bøte på det at mange bor trangt, og i stedet for å ha en kjellerstue å gå ut i, så kanskje de kan, hvertfall noen deler av året, gå ut i parken og få tilfredsstilt noen av sine behov der. (Informant BGO, 2023)

Det vises videre til at det kan være både sosialt og fysisk, blant annet både lek og aktivitet, mulighet til å gå i stedet for å ta t-bane, og andre fysiske kvaliteter «som er viktig for folkehelsen» (Informant BGO, 2023). Det vises videre til det sosiale som et sted å møte naboen og omgås andre mennesker, blant annet på grunn av høy grad av mikrosegregering og behov for interaksjon på tvers av grupper.

4.2 Et utsatt lokalområde og et attraktivt byutviklingsområde

Før jeg går videre til en beskrivelse av to byromsprosjekter i områdeløftet, vil jeg redegjøre kort for Grønlands rolle i det større bybildet. For det første er Grønlands sentrumsnærhet viktig for å forstå området kontekst. Deler av Grønland forstås som del av Oslo sentrum. For eksempel er deler av Grønland inkludert i *Områdeprogram for Oslo S* (Plan- og bygningsetaten, 2010), og Grønland regnes som del av satsingsområdet i *Handlingsprogram for økt byliv i Oslo sentrum* (Plan- og bygningsetaten et al., 2018). I senere tid er det laget en egen handlingsplan for økt byliv på Grønland og Tøyen (Plan- og bygningsetaten, 2021), men som del av samme satsing. Grønland har altså en viktig nærhet til, og rolle som del av Oslo sentrum, som legger føringer for utvikling av byrommene i området.

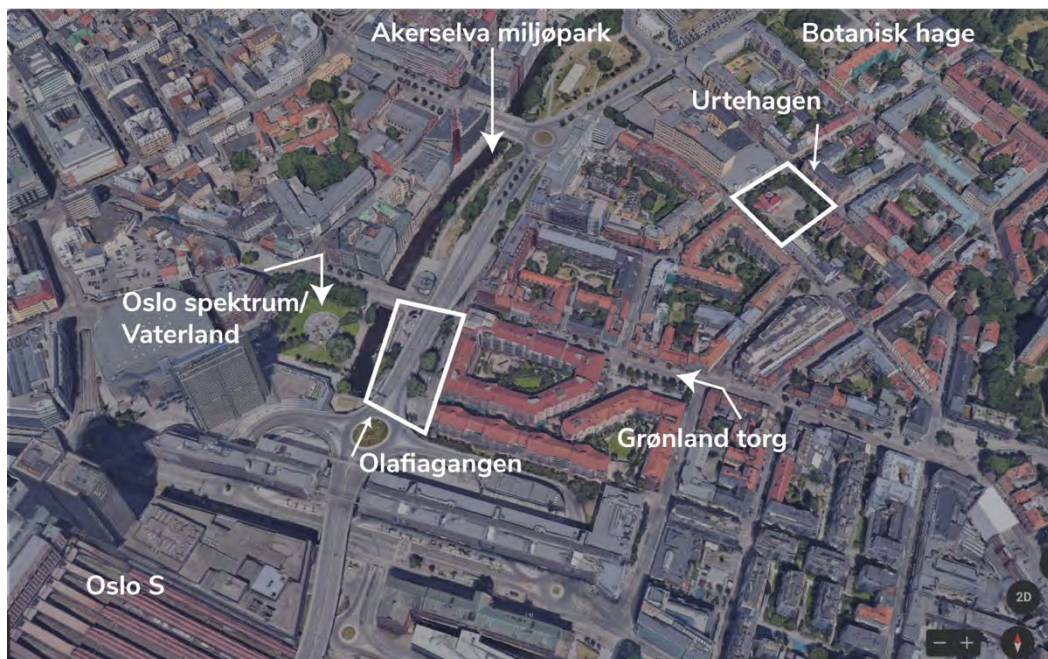
Grønlands sentrumsnærhet bidrar til å gjøre området til et attraktivt sted for eiendomsutvikling. Det pågår en rekke reguleringsprosesser i området rundt Vaterland, hvor det planlegges store utbygginger. Samtidig som Grønland er et sentrumsområde, og et attraktivt sted for eiendomsutvikling, fremheves Grønland også som et lokalsamfunn og et nabolag. I Handlingsplan for økt byliv i Oslo sentrum (Plan- og bygningsetaten et al., 2018, s. 114), er det nettopp ‘nabolagskvaliteter’ som fremheves som én av tre strategiske retninger på Grønland. I Tiltaksliste for offentlige rom i Oslo S-området (Eiendom- og byfornyelsesetaten

& Plan- og bygningsetaten, 2021, s. 18), oppsummeres Grønlands karakter i forhold til tilgrensende områder, som 'boligkvarter'. Grønland forstås altså på samme tid som både sentrum og nabolag, et attraktivt byutviklingsområde, og et utsatt lokalområde. Det kan tolkes som en forståelse av Grønland som liggende i overgangen mellom ulike sosio-romlige systemer.

I intervju med informant vises det til at sentrumsnærheten gjør arbeidet med områdeløft svært utfordrende, samtidig som det er en ressurs. Det fører blant annet til utfordringer med drift og vedlikehold av byrommene, på grunn av intensiv bruk og at mange brukere ikke er beboere. Det kan gjøre det vanskelig for beboere å føle eierskap til rommet, og det vises til at bydelen opplever sitt mandat som «å ivareta de som bor der fra før», og at «Grønland ikke bare skal være en destinasjon, men at det også er et sted hvor folk bor, og vokser opp, og tilbringer livene sine» (Informant BGO, 2023)

4.4 Olafiagangen

Byrommet ligger helt i grensen mellom sentrum og bydel Gamle Oslo, delvis under Nylandsveien, og rammes inn av gata Grønland i nord og Akerselva i vest. Olafiagangen er omtalt i en rekke kommunedelplaner, detaljreguleringer og styringsdokumenter, og er også gjenstand for oppgradering som del av områdeløft Grønland og Tøyen. Byrommet er for tiden under oppgradering, som gjorde det vanskelig å få gode bilder.

Figur 5. Egen illustrasjon på utsnitt fra Google Earth. Markerer de to byrommene som skal analyseres.

Figur 6. Egen illustrasjon på utsnitt fra Google Earth.

Figur 7. Egen illustrasjon. Olafiagangen i plan.

1

Figur 8. Smalgangen handlegate (ved vimplene) og bussterminalen sør i byrommet.

2

Figur 9. Byrommet sett mot gata Grønland.

3

Figur 10. Plassen under Nydalsveien, Oslo Plaza i bakgrunnen.

4

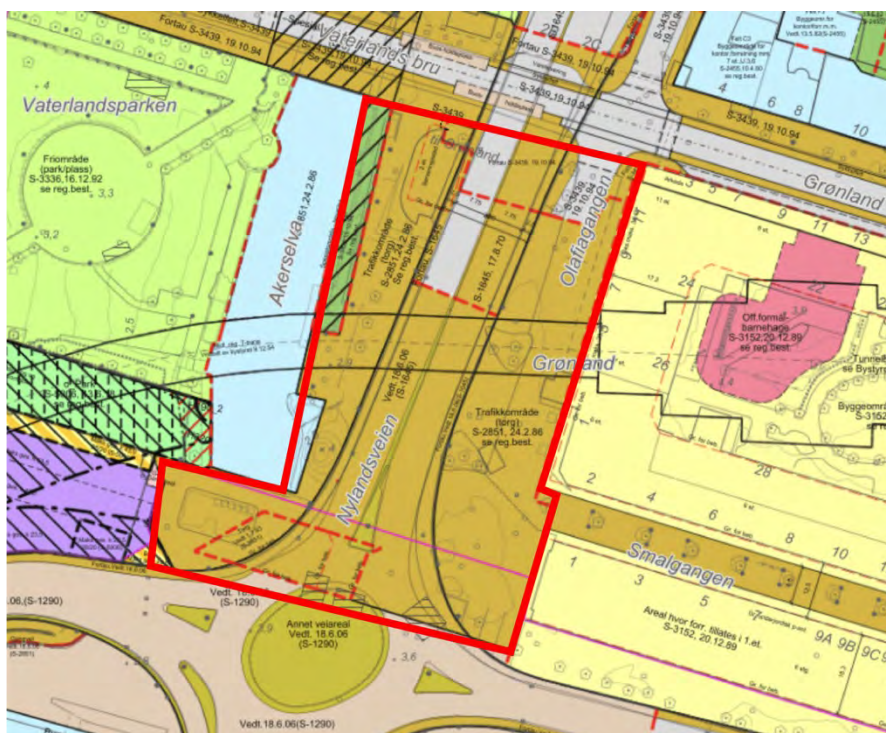
Figur 11. Plassdannelse under Nydalsveien.

Figur 12. Olafia gangen etter testiltak sommeren 2021. Foto: Bymiljøetaten. (Klem, 2021).

4.4.1 Planstatus

I detaljregulering (S-2851) fra 1986 er Olafia gangen regulert til 'trafikkområde (torg)' (planinnsyn.no, 4.04.23). Planen er delvis opphevet av kommuneplanens arealdel, men formålet trafikkområde (torg) blir stående, jf. kapittel 15.3 (Plan- og bygningsetaten, 2015).

Figur 13. Olafia gangen regulert på bakkenivå. Utsnitt fra planinnsyn.no, 15.04.23. Min utheving i rødt.

Olafiagangen ligger under planområde til KDP-4 (Akerselva miljøpark). Det følger av planen at «miljøparken skal til alle årstider fungere som bypark og utfartsområde både for bydelene rundt, for byens befolkning generelt og for besøkende» (Plan- og bygningsetaten, 2004, s. 4). Byrommet faller videre under retningslinje utforming som gjør at Vaterlandområdet forstås som «[...] porten til Akerselva Miljøpark fra Oslo sentrum» (Plan- og bygningsetaten, 2015, s. 32). Det er i dag planer om å utvide Akerselva miljøpark ned mot sporområdet på Oslo S, og innlemme Olafiagangen som del av en utvidet Vaterlandspark, som knytter Bjørvika og Vaterland sammen (Eiendom- og byfornyelsesetaten & Plan- og bygningsetaten, 2021, s. 39). Selv om det er planer som ligger langt frem i tid, får Olafiagangen på lang sikt en viktig rolle i å binde sammen vannkanten og Oslo sentrum med Grønlandsområdet.

Oppsummert har Olafiagangen en sentral rolle, både i eksisterende bystruktur, og som del den fremtidige utviklingen av Oslo S området. Byrommet synes å være del av både Oslo sentrum, og Grønland som nabolag: «Olafiagangen bærer preg av å være begge deler; både et byrom og et nærmiljø. [...]. Noe av utfordringen og uklarheten i rommets stedsidentitet ligger nettopp i dette spennet mellom det lokale og det urbane» (Norconsult & Byantropologene, 2021, s. 16).

Områdeløftets mandat er imidlertid å utvikle inkluderende *lokalsamfunn*. I det videre skal det ses nærmere på hvordan kommunen forholder seg til Olafiagangens posisjon mellom sentrum og nabolag, når byrommet skal oppgraderes i regi av områdeløftet.

4.4.2 Prosjektutløsende behov

I 2019 utarbeidet Bymiljøetaten en forenklet konseptvalgutredning for utvikling av Olafiagangen (Bymiljøetaten, 2019). Prosjektutløsende oppsummeres samlet til at «Olafiagangen skal være et attraktivt, trygt og velfungerende byrom. Området skal med sin bruk og utforming styrke Grønlands identitet og inkludere alle befolkningsgrupper» (Bymiljøetaten, 2019, s. 36)

Det vises til at Olafiagangen i dag er et mørkt byrom, preget av forfall, som ikke inviterer til opphold, og hvor det foregår salg av ulovlige rusmidler. Det vises til stor opplevd utrygghet som følge av salget, og at «med tilsynelatende økende kriminalitet og forfall er det viktig å det sentrale byrommet til å bli et sted som gir noe positivt til omgivelsene» (Bymiljøetaten, 2019, s. 36). Gjennom prosjektet skal altså Olafiagangen bli et attraktivt og trygt byrom, som

inkluderer ‘alle’, styrker Grønlands identitet og bidrar positivt i området. Bymiljøetaten utarbeidet tre konsepter, hvor to ble vurdert som aktuelle i forhold til prosjektutløsende behov.

4.4.3 Foreslåtte tiltak og valg av konsept

Konseptet ‘Smaken av Grønland’ går ut på etablering av en markedshall for matmarked, med «[...] fleksibelt areale for større utendørsarrangementer, lekeplass og aktivitetssoner, tilknytning til Akerselva og tilhørende vannaktivitet og servicepunkt med sykkelparkering og tydelig gang- og sykkelakse» (Bymiljøetaten, 2019, s. 70). Det forutsettes samtidig et samarbeid med næringsaktører i området. ‘SuperGrønland’ går ut på etablering av et aktivitetsanlegg og «[...] tilrettelegger for spontan og egenorganisert fysisk aktivitet for barn og unge, men kan også romme arrangementer og fellesopplevelser for hele beboere og brukere av plassen» (Bymiljøetaten, 2019, s. 52) .

‘Skal-krav’ i vurderingen av konseptene er at kriminelle hendelser og opplevd utrygghet er redusert (Bymiljøetaten, 2019, s. 50), og fravær av kriminelle hendelser forstås som en indikator på prosjektets effektmål om trygghet og attraktivitet (s. 40). I vurderingen av om de ulike konseptene oppfyller skal-kravene vises det til at tiltakene skaper en brukerendring, gjennom at økt aktivitet bidrar til sosial kontroll (s. 50). For at prosjektet skal anses å lykkes, må altså eksisterende brukere som selger ulovlige rusmidler ha en sterkt begrenset tilstedeværelse i byrommet.

Bymiljøetaten anbefaler å gå videre med ‘Smaken av Grønland’:

Det er knyttet store usikkerheter til konseptet, men forutsatt en vellykket gjennomføring og en driftssituasjon med kontinuerlig aktivitet knyttet til matmarkedet, vil «Smaken av Grønland» gi størst måloppnåelse og størst sannsynlighet for endring av brukere av byrommet, og endring av eksisterende negative brukeratferd. Konseptet løser både lokale behov og inngår i en global trend for bærekraftig og inkluderende byutvikling (Bymiljøetaten, 2019, s. 93) .

Altså forstås brukerendring som nødvendig for å nå prosjektmålene, og som en måte å skape et mer inkluderende byrom, i tråd med prosjektmålet om at ‘alle befolkningsgrupper’ skal inkluderes.

4.4.4 Byrom for lek eller kommers?

Smaken av Grønland vurderes å ha høyest måloppnåelse fordi det bygger på stedets identitet (Bymiljøetaten, 2019, s. 91). Bydelen ønsker derimot en videreføring av SuperGrønland, et aktivitetsanlegg for barn og unge, blant annet fordi barn og unge mangler gode møteplasser i bydelen, og det vises til at «Bydelsutvalget er sterkt imot at Olafiagangen skal ende opp med et kommersielt konsept og kommersiell drift» (Bydel Gamle Oslo, 2019b, s. 16-17). Byrådet går imot Bymiljøetatens anbefaling og vedtar i stedet å gå videre med konseptet SuperGrønland, som ga grunnlag for testanlegget i 2021 (Oslo kommune, u.å.-a)

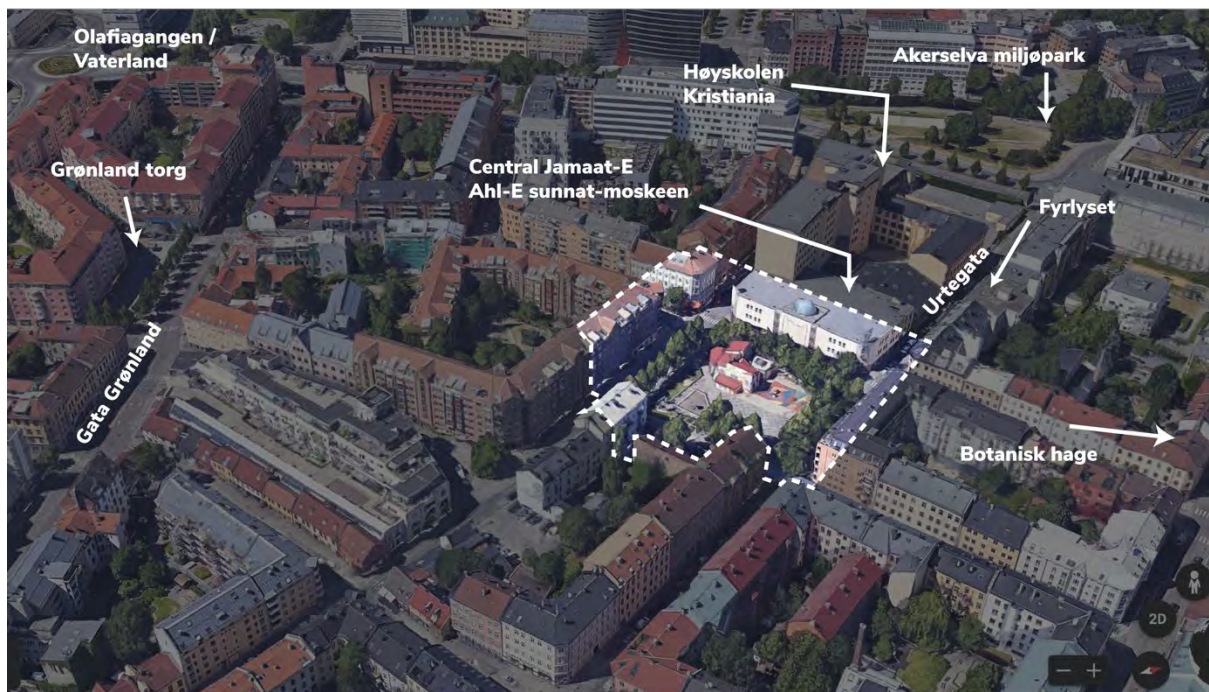
At bydelsutvalget ønsker en ikke-kommersiell drift, og at byrommet skal prioriteres til barn og unge i bydelen, fremhever bydelens mandat som ‘lokalsamfunnsutvikler’. Olafiagangen er i en rekke overordnede planer knyttet til sentrumsfunksjoner, en større offentlighet, og ligger direkte koblet på Grønlands viktigste handlegater. I regi av områdeløftet mener bydelen likevel at kommersiell drift og profil ikke hører til, og at barn og unge i bydelen skal prioriteres. I lys av teorien kan dette tolkes som en vektlegging av geschellschaft-relasjoner (nærhet, solidaritet) over gemeinschaft (det upersonlige, markedsbaserte).

4.4.5 Oppsummering

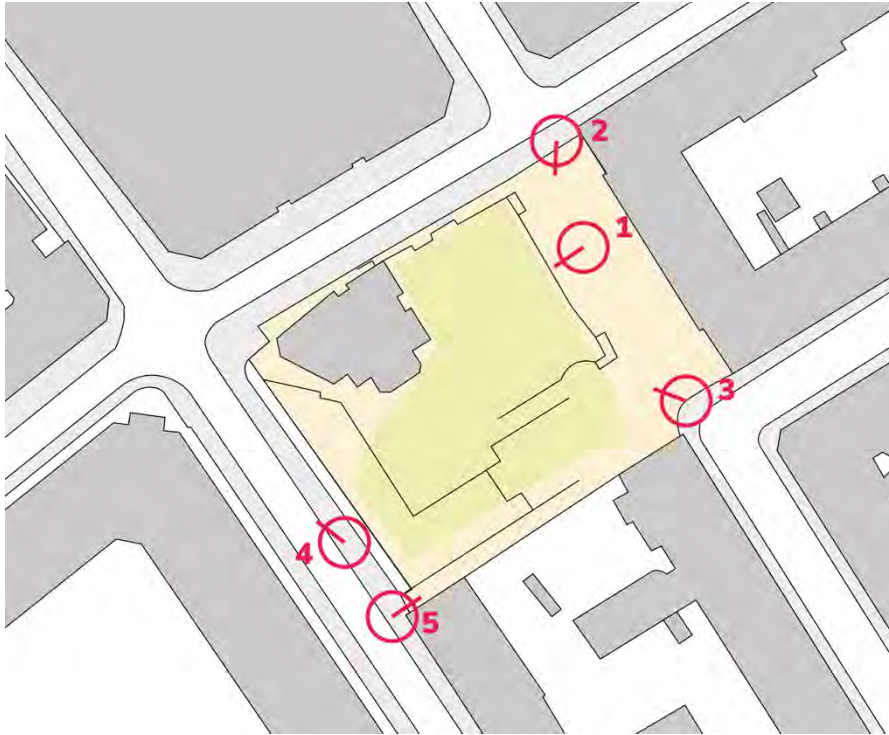
Foreslåtte tiltak knyttes i hovedsak til aktivisering og endret bruk. Begrunnelsen knyttes til opplevd utrygghet, behovet for et byrom som bidrar ‘positivt’ til området, behovet for lekeareal til barn og unge, samt behovet for å inkludere ‘alle’.

4.5 Urtehagen

Urtehagen er et byrom i et boligområde på Grønland, men ligger nært både gata Grønland, Akerselva miljøpark og Botanisk hage. Byrommet er regulert til friområde, men deler av parken brukes på dagtid av barnehage med festekontrakt (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 10). Det vises i flere dokumenter til at Urtehagen oppleves som et byrom for nabolaget (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 6; Norconsult & Byantropologene, 2021, s. 15). I motsetning til Olafiagangen har altså dette byrommet et mer lokalt preg, og er i mindre grad forventet å fungere som del av et bysentrum.

Figur 14. Egen illustrasjon på utklipp fra Google Earth.

Figur 15. Egen illustrasjon.

Figur 16. Urtehagen sett fra nordøst. Mosaikk barnehage til høyre i bildet.

1

2

Figur 17. Mosaikk barnehage til venstre i bildet. Moskeen ligger bak barnehagen og trærne midt i bildet.

3

Figur 18. Plassdannelse i trealléen overfor barnehagen.

4

Figur 19. Urtehagen ligger på platået til høyre i bildet. Illustrerer byrommets avgrensning mot Norbygata.

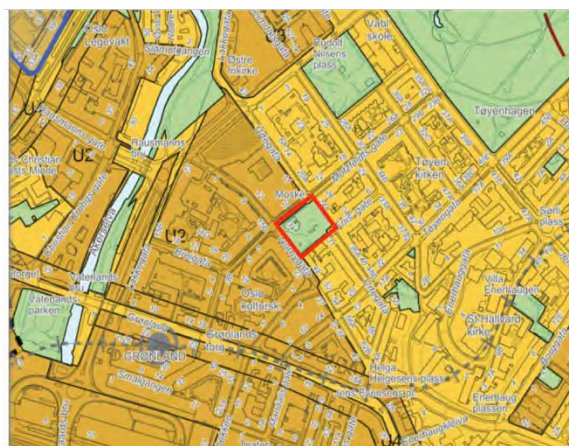
5

Figur 20. 'Inngang' til Urtehagen fra Norbygata.

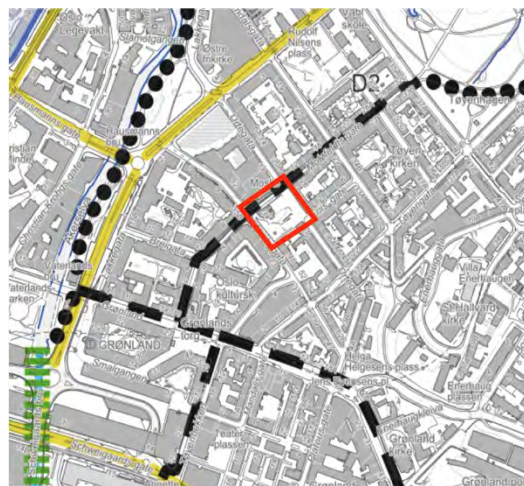
4.5.1 Planstatus

I detaljreguleringen for området, S-2752, er Urtehagen regulert som 'friområde (park)' (Planinnsyn.no, 14.04.23). Jf. kapittel 15.3 i arealdelen oppheves ikke dette arealformålet ved vedtak av kommuneplanens arealdel (Plan- og bygningsetaten, 2015, s. 81).

^
N

Figur 21. Utsnitt fra Planninsyn.no, (14.04.23) Kommuneplanens arealdel. Min utheving i rødt.

^
N

Figur 22. Utsnitt fra Planinnsyn.no, (14.04.23). Temakart Blågrønne strukturer i kommuneplanens arealdel. Min utheving i rødt. Mozfeldtsgate på nordsiden av parken og er markert som 'annen viktig gangforbindelse'

I kommuneplanens arealdel ligger Urtehagen som 'eksisterende grønnstruktur' mellom 'bebyggelse og anlegg, fremtidig (utviklingsområde sentrumsranden og knutepunkter)', og 'bebyggelse og anlegg, nåværende' (Planinnsyn.no, 14.04.23). Urtehagen ligger altså i overgangen mellom utviklingsområde i tilknytning til sentrum, og et eksisterende boligområde.

I kommunedelplanen for torg og møteplasser er Urtehagen regulert som 'lokale torg og møteplasser' (planinnsyn.no, 14.04.23), som forstås som «[...] allment tilgjengelige uterom med betydning for et område som er mindre enn et "byområde", eksempelvis enkeltboligområder» (Plan- og bygningsetaten, 2009, s. 8).

Selv om det vises til Urtehagen som en nabolagspark i overordnede planer og dokumenter, er det planlagt utvikling i området som vil kunne gi parken en mer offentlig profil enn slik den omtales i dag. For eksempel er det vedtatt reguleringsplan for prosjektet Urtekvartalet, hvor Høgskolen Kristiania skal ha lokaler, og rekkefølgebestemmelser stiller krav til utvikling av

gatetun i Urtegata (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 15). Det vil skape en tydeligere visuell kobling mellom Akerselva miljøpark og Urtehagen, og tilføre studenter, andre leietakere og en ny type 'besøkende' i området, som vil ha Urtehagen som et av sine nærmeste uteområder. Det er derfor ikke snakk om noen skjerming av Urtehagen gjennom styrende planer, men parken forstås likevel å ha en tydeligst kobling til lokale beboere på Grønland.

4.5.2 Prosjektutløsende behov

En trygg, grønn og vakker Urtehage: Innsiktsrapport (Bydel Gamle Oslo, 2021a) dagens situasjon, aktørliste og forslag til tiltak og videre prosess i prosjektarbeidet i Urtehagen. Da det enda ikke foreligger en konkret plan for prosjektet, er denne innsiktsrapporten mest relevant for dokumentanalysen. Nøkkelfunn oppsummeres innledningsvis i rapporten:

Urtehagen er et friområde som bydelen forvalter, som ligger sentralt i et boligområde. Urtehagen er også utelekeplassen til en barnehage, i et område med et åpent rusmiljø. Det er nødvendig å tilrettelegge parken på en måte som gjør at det også oppleves trygt for beboere i nabolaget å oppholde seg der. Spesielt gjelder det barn, unge og kvinner som i liten grad bruker Urtehagen utenom barnehagens åpningstider. (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 3)

Prosjektets problemforståelse knyttes altså til manglende trygghetsfølelse og beboerbruk, og det rettes et særlig fokus mot barn, unge og kvinner. Det vises til at Urtehagen er et «[...] sted hvor menn og rusmiljø dominerer plassen, på et sted hvor en barnehage har utelekeplassen sin» (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 5). Det vises også til utfordringer med manglende renhold og vedlikehold.

I 2022 ble innsiktsrapporten slått sammen med to andre rapporter som kunnskapsgrunnlag for et samlet prosjekt kalt 'Trivelige nabolag', som understreker beboere, og særlig barn og unge som prosjektets målgruppe (Bydel Gamle Oslo, 2022d, s. 1).

4.5.3 Foreslåtte tiltak

Foreslåtte tiltak er i innsiktsrapporten delt inn i 'muligheter' og 'strakstiltak'. Under muligheter vises det blant annet til «å ha et feministisk perspektiv i forståelsen av og i designløsningene for Urtehagen; om man gjør parken tryggere for kvinner og barn, gjør man også parken tryggere for alle (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 20). Det vises videre til som en mulighet å etablere en bemanningsordning for økt trygghet, og å leie ut barnehagens lokaler på ettermiddager for en

sirkulasjon av kvinner, samt etablere et innendørs forrom for moskeens brukere, slik at mennene som bruker plassen i dag trekker seg innendørs (s. 20-21). Det foreslås også å etablere en sone i det nye gatetunet i Urtegata, i tilknytning til Fyrlyset, hvor rusmiljøet kan være (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 21).

Av strakstiltak vises det til belysning som trygghetskapende, og å skjerme lekende barn ved å fjerne benkene rusmiljøet bruker, samt «[...] å skjerme lekeplassen noe enten med vegetasjon, klatrevegg eller en slags barriere mot Motzfeldts gate», og nye lekeapparater for å øke attraktivitet for barna (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 21).

4.6 Foreslåtte tiltak – positive og negative kvaliteter

Jeg vil her presentere en oversikt over hva som fremheves som positive og negative kvaliteter i dokumentene tilknyttet nærmiljøarbeidet på Grønland og Tøyen. Det er allerede vist til problemforståelse og et utvalg foreslåtte tiltak i Urteagen og Olafiagangen. Nå skal tiltakene som foreslås i de to byromsprosjektene ses samlet i en analyse som inkluderer overordnede dokumenter tilknyttet byromsutvikling på Grønland og Tøyen. Listen under viser hvilke dokumenter som primært inngår i analysen, men den vil suppleres med informasjon fra intervjuer, og andre relevante dokumenter.

Overordnede

Forslag til programplan for områdeløft Grønland og Tøyen 2023 (Bydel Gamle Oslo, 2022b)
Parkløft Tøyen: Fra skjulte perler til sosiale møteplasser (SO LA et al., 2015)
Handlingsprogram for økt byliv på Grønland og Tøyen (Plan- og bygningsetaten, 2021)

Tilknyttet konkrete byrom

En trygg, grønn og vakker Urtehage: Innsiktsrapport (Bydel Gamle Oslo, 2021a)
Mini-rapport Urtehagen (MakersHub & Lala Tøyen, 2021)
Forenklet konseptvalgutredning Olafiagangen (Bymiljøetaten, 2019)
Evaluering: Testtiltak i Olafiagangen sommer og høst 2021 (Norconsult & Byantropologene, 2021)

Analysen inkluderer tre konsulentarbeid. Parkløft Tøyen angir anbefalinger og strategier for parkutvikling på Tøyen, samt anbefalinger for konkrete byrom – opprinnelig bestilt til

områdeløft Tøyen, men refereres stadig til i dagens områdeløft. Prosjektområdet overlapper med deler av Grønland, inklusiv Urtehagen, og regnes derfor som relevant. Det andre konsulentarbeidet evaluerer testtiltak som ble gjennomført i Olafiagangen i 2021 og vurderer hvordan de konkrete tiltakene fungerer for måloppnåelse.

En trygg, grønn og vakker Urtehage er en innsiktsrapport utarbeidet av bydelen, som bygger på erfaringer gjort av bydelen selv, sammen med konsulentarbeider i form av byromsanalyser og anbefalinger til konsept/strategi. Programplanen for 2023 viser bydelens strategiske tilnærming til utvikling av møteplasser og oppgradering av byrom.

To av dokumentene er utarbeidet av overordnede etater. Forenklet KVVU beskriver Bymiljøetatens konseptanbefalinger for Olafiagangen, i tråd med områdesatsingens mandat. Handlingsprogram for økt byliv på Grønland og Tøyen er en del av områdeløftarbeidet, men jeg anser likevel dokumentet som relevant, blant annet fordi det vises til at det skal ses i sammenheng med områdeløftet (Plan- og bygningsetaten, 2021, s. 104). Handlingsprogrammet legger strategiske føringer for flere av de samme byrommene som i områdeløftet (for eksempel både Olafiagangen og Urtehagen), og fremheves i flere av områdeløftdokumentene som et viktig kunnskapsgrunnlag. Dessuten har handlingsprogrammet og nærmiljøarbeidet en overlappende problemforståelse, særlig med hensyn til behov for økt trygghet og trivsel i det offentlige rommet. Jeg mener derfor det er grunn til å se handlingsprogrammet i sammenheng med de andre dokumentene.

4.6.1 Negative kvaliteter

Det er særlig rus, manglende belysning og dårlig vedlikehold som trekkes frem som negativt, og som en årsak til opplevd utrygghet i bydelen. I KVVU Olafiagangen (Bymiljøetaten, 2019) vises det for eksempel til at «det som bidrar mest til utrygghet er mørke og uoversiktighet, narkotikaomsetning og at det bare er voksne menn ute» (s. 29). Under følger en oversikt over gjentakende beskrivelser av negative kvaliteter i dokumentene.

Mørkt og uoversiktlig

Beskrivelsen av mørke byrom som oppleves utrygge beskrives i hovedsak der byrom vurderes konkret (Bymiljøetaten, 2019, s. 29; MakersHub & Lala Tøyen, 2021, s. 3; Plan- og bygningsetaten, 2021, s. 35; SO LA et al., 2015, s. 19). I evaluering av testtiltak i Olafiagangen (Norconsult & Byantropologene, 2021) vises det til at «broens dimensjoner gjør at byrommet

får en ubehagelig skala, det blir mørkt og sammentrykt heller enn lyst og luftig» (s. 20). Her kobles det mørke og sammentrykte med det ubehagelige, og som en motsats til det lyse og luftige. Også i mini-rapport Urtehagen vises det til at byrommet oppleves «skjult og separert» fra gata Grønland, på grunn av dårlige siktlinjer, lite belysning og høydeforskjeller (MakersHub & Lala Tøyen, 2021, s. 3). I Parkløft Tøyen vises det til at

Barrierer som hindrer utsikt blir sorte hull i det urbane rommet om kvelden. Dette gir en bakgårdsfølelse. Det oppleves innestengt og gjør det vanskelig å observere hva som skjer, som igjen gir en følelse av utrygghet. Går man forbi Borggata friområde en mørk kveld, opplever man ikke det som noe mer enn et mørkt, skummelt og udefinert rom bak en hekk. Naturlige akser er ikke utnyttet. Disse er ofte stoppet av gjerder, parkering, støyskjermer, busker og trær. Dette gir dårlig oversikt både på dag- og kveldstid. Ledelinjer markeres ikke. (SO LA et al., 2015, s. 19).

Sitatet over beskriver hvilken romlig struktur det mørke og skjulte skaper. Rommet blir flatt – et sort hull – hvor det ikke kan leses naturlige akser og romlige sammenhenger. Det flate og usammenhengende gir uoversiktighet og udefinerte rom.

Udefinert

Det vises også til det udefinerte som negative kvaliteter, for eksempel i av Olafiagangen, hvor det vises til en uavklart trafikk- og brukssituasjon (Bymiljøetaten, 2019, s. 36), og at dårlig rykte, manglende tilrettelegging og status som både byrom og nærområde gir Olafiagangen en uklar identitet (Norconsult & Byantropologene, 2021, s. 8).

I Urtehagen knyttes parkens utfordringer som nevnt til en brukskonflikt mellom de som 'dominerer' byrommet, menn fra moskeen og rusavhengige, og lekende barn, som er prosjektets primære målgruppe. De foreslåtte tiltakene er blant annet å gi de dominerende gruppene alternative steder å oppholde seg, skjerme barnehagebarna med møblering og vegetasjon, og fjerne benkene som brukes av de som dominerer (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 20-21). Det er samtidig å gi rommet en tydelig intendert bruk, og bevege seg bort fra det udefinerte.

Manglende vedlikehold / synlig forfall

Det trekkes gjennomgående frem at det er utfordringer med forsøpling og manglende vedlikehold/forfall på Grønland og Tøyen (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 5; 2022b, s. 9; Bymiljøetaten, 2019, s. 36). Enkelte av dokumentene uttrykker en forståelse for konkrete sosiale konsekvenser av dette. For eksempel i Parkløft Tøyen, hvor det skrives at «per i dag opplever mange at Tøyen ikke blir tatt godt nok vare på. Dette skaper utrivelige uterom som ikke inspirerer til godt samvær» (SO LA et al., 2015, s. 18). I handlingsprogrammet for økt byliv vises det til at dårlig vedlikehold påvirker identitet og tilknytning til området:

Medvirkning viser at mange av Grønland og Tøyens beboere føler seg glemte i utviklingen av Oslo. Det oppleves i dag et klart skille i kvalitetsnivået på overflater og byrom fra sentrum til Grønland, noe som *bidrar til oppfattelsen av at Grønland og Tøyen ikke tilhører, eller prioriteres i samme omfang som sentrum. Dårlig vedlikehold fører til økende hærverk og kriminalitet*, og at næringsdrivende i området ikke ønsker eller tørr å satse på å utvikle seg. [Min utheving] (Plan- og bygningsetaten, 2021, s. 29).

I intervju med informant fra bydelen vises det til at man ikke får høste de gode effektene av sosialt samvær dersom ikke noen grunnleggende forutsetninger er på plass, «og det er at det er rent og pent, at det er lyst, at det er attraktivt, og at det oppleves trygt å være der» (Informant BGO, 2023). Informanten viser også til opplevelse av å være «litt forsømt», og at vedlikehold og oppgradering er viktig for å skape tillit mellom bydel og befolkning.

Rus og kriminalitet

Utfordringer med rus og kriminalitet trekkes gjennomgående frem i dokumentene, og virker å forstås som den primære utfordringen i både Urtehagen og Olafiagangen. Mens det i Olafiagangen omtales som «negativ brukeratferd», virker personer med rusproblemer å forstås som del av en interessekonflikt i Urtehagen. I begge tilfeller forstås tilstedeværelse av mennesker med rusproblemer som en årsak til utrygghet. Som det er vist til er bydelens vedtatte politikk at rusmiljøet ikke ønskes inn i bomiljøene. Bydelsdirektøren har også vist til at innsatsen i levekårsutsatte områder og kommunens strategi på rusfeltet kan synes å være motstridende politikkområder (Bydel Gamle Oslo, 2022a, s. 2).

‘Dominert’ av menn

Til slutt er det også relevant å trekke frem høy grad av mannlig tilstedeværelse i byrommene som en forstått negativ kvalitet. For eksempel i arbeidet med Urtehagen, hvor menn fra moskeen forstås å ‘dominere’ plassen (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 5). Foreslåtte tiltak knyttes til å gi disse et innendørs forrom i moskeen, og gjennom andre tiltak sikre en større sirkulasjon av kvinner i byrommet (s. 21). Også i Olafiagangen vises det til at byrommet primært brukes av menn som en årsak til utrygghet (Bymiljøetaten, 2019, s. 29). Det kan tolkes en forståelse av at stor grad av mannlig tilstedeværelse i forhold til andre brukergrupper begrenser mangfoldig bruk.

Oppsummert knyttes de negative kvalitetene i størst grad til uoversiktlighet, det udefinerte, og enkelte gruppers tilstedeværelse. For eksempel gjør brutte siktlinjer og dårlig belysning det vanskelig å lese romlige sammenhenger. Manglende vedlikehold forstås å ha negative sosiale effekter, og synlig rus, kriminalitet og overvekt av mannlig bruk av byrommet forstås også å skape utrygghet.

4.6.2 Foreslåtte tiltak og positive kvaliteter

Det er noe vanskeligere å oppsummere hvordan kommunen forstår positive kvaliteter, særlig fordi hva som forstås som ‘positivt’ ofte er implisitt, som når bymiljøetaten skriver at noen aktører vil bidra til mer «positivt byliv» (Bymiljøetaten, 2019, s. 74), eller når det vises til eksempler på tiltak som har lyktes fordi området brukes til «positive aktiviteter» (SO LA et al., 2015, s. 13). Det er likevel noen gjentakende kvaliteter og foreslåtte tiltak i dokumentene tilknyttet eksempelområdet. Disse skal i det følgende presenteres og diskuteres.

Varierte aktiviteter og aktivitetssoner

I programplanen for områdeløftet (Bydel Gamle Oslo, 2022b) vises det til at «en attraktiv møteplass er en sosial arena med varierte aktiviteter gjennom dagen og året, som oppleves trygg og brukes av mange» (s. 9). Det fremheves at alle skal føle seg velkomne i nabolagets møteplasser, og bydelen har prioritering av kvinner (særlig mødre), barn og unge som et ‘kvalitetskrav’ i nærmiljøarbeidet (Bydel Gamle Oslo, 2022b, s. 8-9). Med utgangspunkt i en feministisk tilnærming forstås større andel kvinner å skape mer inkluderende byrom, som er trygge for alle.

Varierte aktiviteter foreslås tilrettelagt for gjennom fysisk sonedeling i de ulike byrommene. I Parkløft Tøyen (SO LA et al., 2015) foreslås det for Urtehagen å «skape **soner med særpreg** – eks. bjørkelunden, urtekassen, cricketflaten, vannlandskap, serveringssone, lekepark» (s. 44). Et av konseptforslagene i Mini-rapport Urtehagen bygger også på en reorganisering av soner, som tydeliggjør «bruk og sambruk», etablerer siktlinjer, øker trygghet og mangfold (MakersHub & Lala Tøyen, 2021, s. 17). I innsiktsrapporten for Urtehagen (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 20-21) vises det til både gradert og differensiert skjerming som et prinsipp for arbeidet, og det foreslås en skjerming av barna gjennom møblering og vegetasjon. Testtiltaket i Olafiagangen i 2021 bygger lignende på en sonedeling i ulike aktiviteter, med skøytebane, fotballbane, sosial sone, grillplass mm (Norconsult & Byantropologene, 2021).

Byrommene skal altså tilrettelegge for et mangfold av brukergrupper og aktiviteter, blant annet gjennom å sikre sirkulasjon av kvinner og sonedeling av rommene.

Identitet, wow-faktor og positiv aktivitet

Det vises til behovet for blikkfang og romlige elementer som viser områdets 'positive' kvaliteter i flere av dokumentene. I arbeidet med Olafiagangen vises det for eksempel til at «for å få ønsket effekt kreves det svært høy standard og “wow-faktor” på lekeapparatene, samt høy kvalitet på den generelle opparbeidelsen av plassen. Lekeplassen må være en attraksjon og destinasjon» (Bymiljøetaten, 2019, s. 91). I mini-rapport Urtehagen foreslås tilsvarende identitetsskapende lekeplasser og «identitetsskapende feminine malerier på gavlvegger og gjerdet» (MakersHub & Lala Tøyen, 2021, s. 6). I Parkløft Tøyen vises det til potensiale for identitetsbygging gjennom kunstuttrykk:

Her finnes det rom for å la den positive energien fra veggmaleriene strømme ut i de offentlige rommene, og bruke dem aktivt til identitetsbygging – det vil si, la de ulike parkene og plassene få dyrke fram sine særegne kvaliteter og bidra til en framtidsrettet fortelling om hva Tøyen er nå og hva man ønsker for Tøyen i framtiden. (SO LA et al., 2015, s. 22)

Farger, kunst og andre designmomenter skal skape et 'attraktivt' byrom som folk ønsker å oppholde seg i. Samtidig skal disse elementene fortelle en historie om et godt lokalsamfunn. Den samme argumentasjonen finnes i evalueringen av testtiltakene i Olafiagangen, hvor det blant annet vises til at «gulvmalingen [...] er et ordentlig blikkfang som gir området en særegen positiv karakter» (Norconsult & Byantropologene, 2021, s. 22). Det vises også til at

utlånsboden har gitt et godt inntrykk: «Den er fargerik og iøyenfallende, og representerer en endring i området: Denne definerer ikke bare sentrum av det fysiske anlegget, men også sentrum for den positive aktiviteten som har fylt byrommet den siste tiden» (Norconsult & Byantropologene, 2021, s. 26).

Designelementer som møblering, veggmalerier og farger skal symbolisere en 'positiv' endring i området, og fortelle en historie om et godt lokalsamfunn. Det bidrar samtidig til aktivitet og opphold, som leses som viktig for opplevelse av trygghet. Her bør det imidlertid merkes at det primært er konsulentarbeidene som viser til at elementene fremhever områdets positive identitet.

Åpenhet, aksialitet og nettverkstrukturer

Det vises i flere av dokumentene til behovet for bedre belysning, som trygghetsskapende element (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 21; MakersHub & Lala Tøyen, 2021; SO LA et al., 2015, s. 22). Det kan ses i sammenheng med behovet for åpenhet og innsyn. I intervju med informant fra bydelen ble det vist til at oppgradering ikke i seg selv er nok for å skape trygghet, men at det også handler om oversikt, belysning, mulighet til å komme seg ut, og antall øyne på stedet:

Og det er jo... det handler både om hvem som er der, og hva som er der, ikke sant? Så det handler om oversikt, og om på en måte mulighet til å komme seg ut av situasjoner, det handler om belysning, det handler om at det er pent og rent, og... men kanskje mest av alt så handler det om folk, ikke sant? Hvor mange andre øyne på stedet er det? (Informant BGO, 2023)

I Parkløft Tøyen (SO LA et al., 2015, s. 44) foreslås å utvide parken i Urtehagen slik at fasadelivet trekkes inn i rommet, som vises til som et tiltak for innsyn og åpenhet. Mer generelt for området foreslås det å

Åpne og rydde i fysiske og visuelle barrierer for å ønske velkommen til parkene. Synliggjør portaler og gangakser, utvikle og styrke forbindelsene mellom parkene på Tøyen. Adkomstene til byrommene må være lette å finne, oversiktlige og gi overblikk over området før man går inn. (SO LA et al., 2015, s. 25)

Her fremheves aksialitet og visuelle koblinger som en kvalitet i rommet, og i det større byområdet. I både Parkløft Tøyen (SO LA et al., 2015, s. 16) og Handlingsprogram for økt byliv på Grønland og Tøyen (Plan- og bygningsetaten, 2021, s. 34) vises det til behov for visuell kobling på tvers av ulike byrom, for å skape sammenhengende strukturer. I handlingsprogrammet for økt byliv knyttes flere av de overordnede strategiene til å styrke sammenhenger mellom de enkelte byrommene. Det vises til at «et bedre, sammenhengende nettverk av attraktive gater med bedre fremkommelighet for flere, gir økt bylivsaktivitet og trygghetsfølelse» (Plan- og bygningsetaten, 2021, s. 34). Svake koblinger mellom ulike målpunkter og byrom skal styrkes gjennom økt opplevelsesverdi med belysning, aktivitet og bynatur, slik at «det blir enklere, tryggere og mer attraktivt å bevege seg mellom målpunktene» (Plan- og bygningsetaten, 2021, s. 34).

Vedlikehold

Også vedlikehold vises til som et viktig tiltak. I intervju med bydelen viste informanten til at forståelsen av opprustning har flere nivåer til seg:

[...] for eksempel hvis man bare fikser veggmaleri, og plantekasser, men ikke fikser asfalten som har humper i seg, eller sørger for at benkene er ordentlige, eller sørger for at det plukkes søppel ofte nok, eller at det er mange nok avfallsbeholdere» (Informant BGO, 2023).

Informanten viser til at fokus på denne typen oppgradering også er viktig for måloppnåelse i arbeidet. Bydelsdirektøren viser til at «en forutsetning for å oppholde seg og trives i byrommene er et de er rene og ryddige. Dette er et premiss for øvrige trygghetstiltak» (Bydel Gamle Oslo, 2022a, s. 3). I Parkløft Tøyen knyttes vedlikehold til verdighet, anstendighet og tilhørighet, og som viktig for å inspirere til «positivt samkvem» (SO LA et al., 2015, s. 18). Som vist til forstås det også å ha betydning for tillit til offentlige myndigheter. Rene, ryddige og vedlikeholdte offentlige rom knyttes altså både til trivsel, tilhørighet, tillit, og positive sosiale relasjoner.

4.7 Aktivisering og trygghet

I dokumentene kan det også tolkes en forståelse av aktivisering som et tiltak i seg selv. I Olafiagangen vises det for eksempel til behov for en strategi som aktiviserer byrommet hele døgnet (Bymiljøetaten, 2019, s. 29), og på prosjektets nettside skrives det at byrommet skal gis et høyt aktivitetsnivå slik at det oppleves tryggere (Oslo kommune, u.å.-a).

Av dokumentene kan det leses en forståelse av at attraktivitet skaper aktivitet, og dermed begrenser uønsket aktivitet gjennom sosial kontroll, for eksempel i konseptvurderingen i Olafiagangen:

Gjennom å legge helt nye funksjoner som markeds plass og områder for lek og aktivitet til stedet, vil brukergruppen kunne endres og den voksne tilstedeværelsen øke. Plassen får med dette konseptet også en økt utnyttelse og økt grad av aktivitet. Slik vil spillerommet for omsetning av illegale rusmidler minimeres. Konseptet vil bidra til økt utnyttelse og færre områder til lyssky virksomhet. Næring og oppgradering av det offentlige rommet vil skape ny helårsaktivitet i mange av døgnetimer, noe som er kriminalitetsforebyggende på grunn av økt sosial kontroll. (Bymiljøetaten, 2019, s. 50)

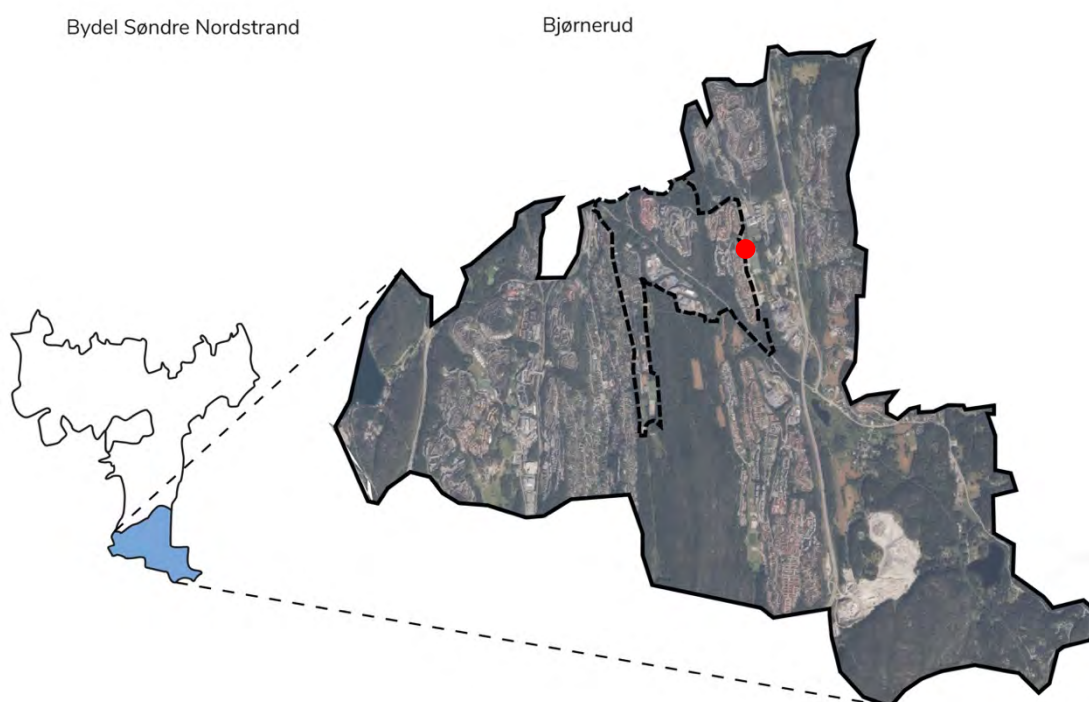
Fordi det allerede er aktivitet i Olafiagangen, i form av passerende, samt selgere fra rusmiljøet, er det tydelig at det med aktivisering menes annen og økt aktivitet. Det samme kan tolkes av byromsprosjektet i Urtehagen, hvor et av de foreslåtte tiltakene er «å etablere en form for tilstedeværelse i byrommet gjennom bemanning eller frivillighet for økt trygghet og enkel skjøtsel av parken» (Bydel Gamle Oslo, 2021a, s. 20). Også Urtehagen har eksisterende aktivitet og tilstedeværelse - underforstått handler dette om en tilstedeværelse av noen som kan bidra til å begrense eksisterende (negativ) brukeratferd.

Bydelsdirektøren viste i 2022 til at «trygghet i byrom skapes av menneskelig tilstedeværelse» og at «av erfaring fra arbeidet i Olafiagangen, på Vaterland og på Elgsletta, vet vi at aktiviteter skaper trygghet og trivsel» (Bydel Gamle Oslo, 2022a, s. 3). Informant fra bydelen viste tilsvarende til at «trygghet er et resultat av en rekke andre ting du har gjort, som fører til at flere folk er der» og at det «hjelper ikke bare med vektore, eller et gjerde» (Informant BGO, 2023).

Som vist til omtaler flere av dokumentene 'positive' aktiviteter som trygghetsskapende, uten at det er tydelig hva som menes med positivt. Likevel kan aktivisering forstås som et tiltak for økt 'positiv' aktivitet, og slik økt positiv sosial kontroll.

Kapittel 5: Eksempelområde 2, Bjørnerud

Oppgavens andre eksempelområde skal nå presenteres. Bjørnerud er en delbydel i bydel Søndre Nordstrand, og ett av to områder hvor det gjennomføres områdeløft i bydelen. De siste årene er områdeløftet på Bjørnerud konsentrert om Rudshøgda, og det skal særlig ses nærmere på dokumenter tilknyttet utvikling av byrommet i prosjektet 'Møteplass Rudshøgda'. Søndre Nordstrand ligger lengst sør innenfor Oslos grenser, og skiller seg fra Grønland og Tøyen både romlig og geografisk.

Figur 23. Egen illustrasjon. Kartutsnitt hentet fra Norgeskart.no (Kartverket). Viser delbydelsgrensen for Bjørnerud i bydel Søndre Nordstrand. Rød prikk illustrerer prosjektområdet for byrommet som skal analyseres.

5.1 Formål, visjon og strategi

5.1.1 Mål og strategisk fokus

Arbeidet med områdeløft i bydel Søndre Nordstrand har som lokal visjon at «alle bidrar og inkluderes i fellesskapet» og som lokalt hovedmål at bydelen er «et godt og trygt sted å bo og leve» (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 20). Delmålene i arbeidet knyttes til mål om økt trivsel, trygghet, tillit og tilhørighet. Det vises til at det er behov for en innsats for å bedre disse

elementene på grunn av levekårsutfordringer, men samtidig at innsatsen ikke alene kan løse slike overordnede utfordringer (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 22). Områdeløftet skal altså jobbe med å skape økt trygghet, tillit, trivsel og tilhørighet, men er i mindre grad i stand til å gjøre noe med levekårsproblematikk som årsaken til utfordringene.

Generelle utfordringer i bydelen knyttes til sammensatte levekårsutfordringer (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 5). På Rudshøgda og Bjørnerud knyttes utfordringene i området til levekårsutfordringer generelt, og blant annet lav deltakelse, behov for møteplasser, at området oppleves lukket, og uro knyttet til oppvekstmiljø på grunn av kriminalitet (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 12-16).

Under delmålet om trygge uteområder vises det til bekymring for ungdomskriminalitet og at «trygghetsskapende tiltak må gjøres i tett samarbeid med lokale aktører som skoler, organisasjoner og forebyggende enheter, og det er viktig å sikre at de fysiske områdene oppleves som trygge og trivelige. Dette innebærer bedre belysning, skjøtselstiltak, søppelhåndtering og lignende» (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 20). Om prosjektet «Fysiske utbedringer av nærmiljøet» vises det til at «prosjektet skal i bidra til at bydelens beboere i større grad opplever nærmiljøkvalitetene som gode, trygge og trivelige, slik at flere vil føle tilhørighet og benytte uteområdene i sitt lokalmiljø» (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 36). De fysiske uteromsoppgraderingene i områdeløftarbeidet knyttes slik blant annet til mål om økt trygghet, trivsel og tilhørighet. Jeg skal i det videre gå gjennom målsetting i etablering av utendørs møteplass på Rudshøgda.

5.1.2 Hva er nærmiljøkvaliteter?

Informantene i bydelen ble spurt hva nærmiljøkvaliteter i lokalsamfunn, og svarte blant annet at:

Jeg tenker at nærmiljøkvaliteter handler om at det er en subjektiv størrelse, det er innbyggeres ulike meninger om hva som er gode kvaliteter på sitt nabolag, også kan du jo si at det kan være til dels konflikterende meninger om det. (Informant BSN, 2023).

Det vises til at nærmiljøkvaliteter for noen ikke nødvendigvis er det for andre. Informanten gir som eksempel at for en barnefamilie kan en lekeplass rett utenfor vinduet oppleves kjempefint, men seniorparet i første etasje kanskje ikke opplever det som en kvalitet. Informanten viser til at man ser mange slike konflikter i samfunnets fellesskapsrom.

Videre vises det til at nærmiljøkvaliteter kan være både «helt konkrete fysiske ting, men det kan også være mer sånn beliggenhet, godt naboskap [...]». Det vises videre til at du kjenner naboene dine, tilgang på gode skoler, tilgang på infrastruktur, kollektivtransport, utsikt, ikke forsøplede uterom, som eksempler på hva som kan være nærmiljøkvaliteter (Informant BSN, 2023).

5.1.3 Stedsanalyse Bjørnerud

I forkant av den første programplanen for områdeløft Bjørnerud, utarbeidet Andersen m.fl. (2018) en sosiokulturell stedsanalyse for delbydelen. Her gis en «[...] grundig analyse av fysiske nærmiljøkvaliteter, aktører og sosiokulturelle forhold» (Andersen et al., 2018, s. vi), samt en anbefaling til strategisk tilnærming og tiltak i områdeløftarbeidet. Analysens hovedfunn behandles i programplanen, og beskrives derfor ikke her. Stedsanalysens forståelse av positive og negative kvaliteter i nærmiljøet vil likevel være relevant i kapitlets fjerde del.

I sammendraget vises det blant annet til mangel på møteplasser både for barn, unge og voksne, og at «med i dette bildet hører det faktum at Bjørnerud og delbydelens omland er et område med stor grad av etnisk mangfold og mikroskalasegregasjon – noe som er enda en grunn til at det kan være strategisk med ulike lokale arenaer som legger til rette for møter mellom ulike grupper» (Andersen et al., 2018, s. vi). Dette målet om møter på tvers av beboergrupper synes å gå igjen i bydelens arbeid, blant annet ved etablering av møteplass på Rudshøgda.

5.2 Storbyproblematikk

Selv om både Oslo indre øst og Oslo sør preges av sammensatte levekårsutfordringer, er de geografisk svært forskjellige. Mens Bydel Gamle Oslo ligger innenfor ring 2 i Oslo, delvis som nabo til sentrum, og delvis forstått som del av sentrum, ligger Søndre Nordstrand i ‘periferien’ av Oslo by. Grønland og Tøyen preges av sentrumsnær kvartalbebyggelse, i motsetning til Bjørnerud og Søndre Nordstrand, som bærer preg av å være et perifert boligstrøk, med spredte lokalsentra, og store skogsområder som strekker seg mellom ulike blokkområder. I programbeskrivelsen for Oslo sør-satsingen (Oslo kommune, 2018a, s. 6), vises det til at bydelen er Oslos største målt i areal, men sjettede minste målt i befolkningsstørrelse.

Et bakteppe for arbeidet i Oslo sør er bekymring knyttet til gjengkriminalitet og ungdomsrekruttering (Oslo kommune, 2018a, s. 6), og arbeidet knyttes særlig til kriminalitetsforebygging:

Som nedfelt i intensjonsavtalen skal det i Oslo sør-satsingen være et særlig fokus på forebyggende arbeid, med vekt på å følge opp unge i risikozonen og forhindre rekruttering til miljøer som begår kriminalitet. Oslo politidistrikt har i 2018 fått en større tildeling til arbeid i Oslo sør. Denne ekstrainsatsen skal i tråd med intensjonsavtalen og Politirådets samarbeidsdokument for 2018 ses i tett sammenheng med Oslo sør-satsingen. (Oslo kommune, 2018a, s. 7).

Denne uroen for rekruttering til kriminelle miljøer fremheves flere ganger i programplanen, og arbeidet med områdeløftet ses som del av en langsiktig forebyggende innsats (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 21)

5.3 Rudshøgda møteplass

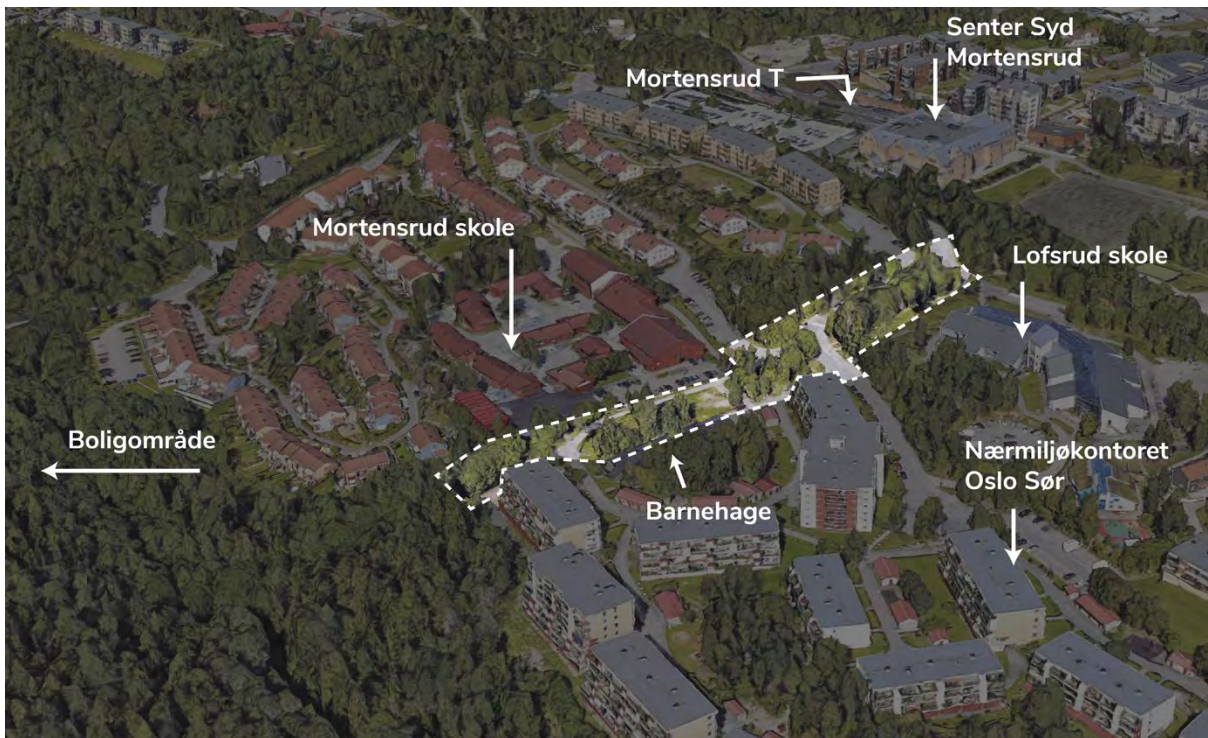
Rudshøgda møteplass er et prosjekt i regi av Områdeløft Rudshøgda. Prosjektområdet ligger nord i delbydelen, rett ved Mortensrud skole, og i overgangen mot bydelsgrensen. Det vises derfor til at utvikling av møteplassen skal ses i sammenheng med arbeidet som gjøres på Mortensrud (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 14).

I februar 2021 ble det utarbeidet skisseprosjektrapport for prosjektområdet, og i mai samme år ble prosjektet fremmet for bydelsutvalget. Det er skisseprosjektrapporten og saksfremlegget for bydelsutvalget som her analyseres og informerer beskrivelsen av byrommet. Bydelsutvalget tok saken til orientering uten øvrige merknader, utover ønske om en utvidet medvirkningsprosess frem mot endelig plan (Bydel Søndre Nordstrand, 2021b, s. 15-16).

Figur 24. Egen illustrasjon på utsnitt fra Google Earth. Viser Rudshøgda i forhold til tilgrensende områder – boligfeltet på Tangen, næringsfelt på Bjørnerud og lokalsentrum på Mortensrud.

Grensene mellom Rudshøgda og Mortensrud virker å forstås flytende. Blant annet viser stedsanalyse Bjørnerud at flere beboere ikke var klar over at de bodde i delbydelen Bjørnerud, og heller føler tilhørighet til tilgrensende lokalområder, slik som Mortensrud og Hauketo (Andersen et al., 2018, s. 18-19). VPOR Mortensrud inkluderer prosjektområdet for Rudshøgda møteplass, selv om det ligger på andre siden av delbydelgrensen.

Figur 25. Egen illustrasjon på utsnitt fra Google Earth. Prosjektområdet ligger mellom barnehage, Lofsrud skole, Mortensrud skole, og en kort gåtur fra Mortensrud T og senter.

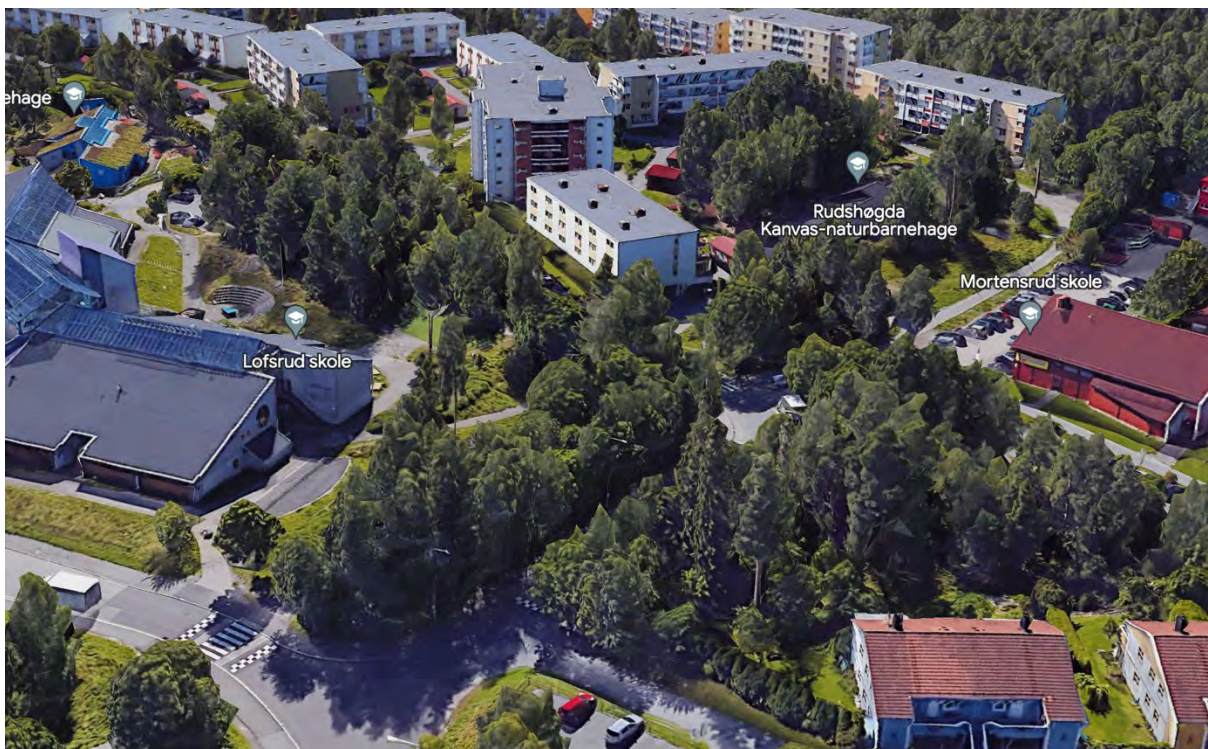
Figur 26. Egen illustrasjon.

Prosjektområdet på Rudshøgda er under opparbeidelse, og det var derfor vanskelig å ta gode bilder. Under følger noen utsnitt fra Google maps og Google earth.

Figur 27. Utsnitt fra Google Earth. Mortensrud skole i forgrunnen. Barnehage i bygger med mørkt tak i bakgrunnen.

Figur 28. Utsnitt fra Google Earth. Viser prosjektområdet liggende mellom Lofsrud skole, Mortensrud skole, barnehage og boligområde.

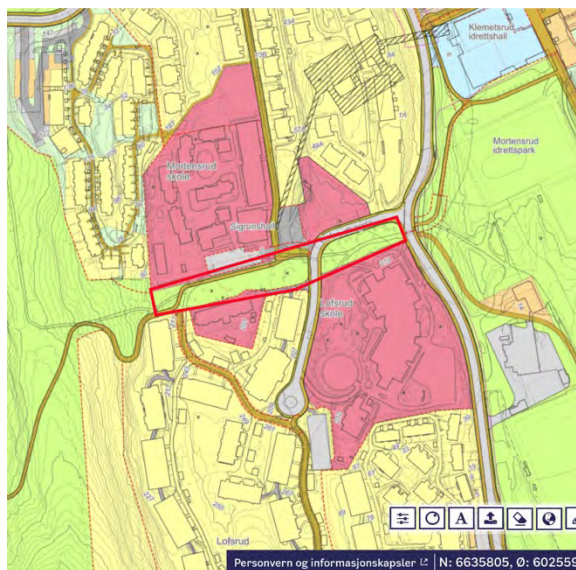

Figur 29. Utsnitt fra Google maps. Viser 'inngangen' til prosjektområdet fra Lofsrudveien.

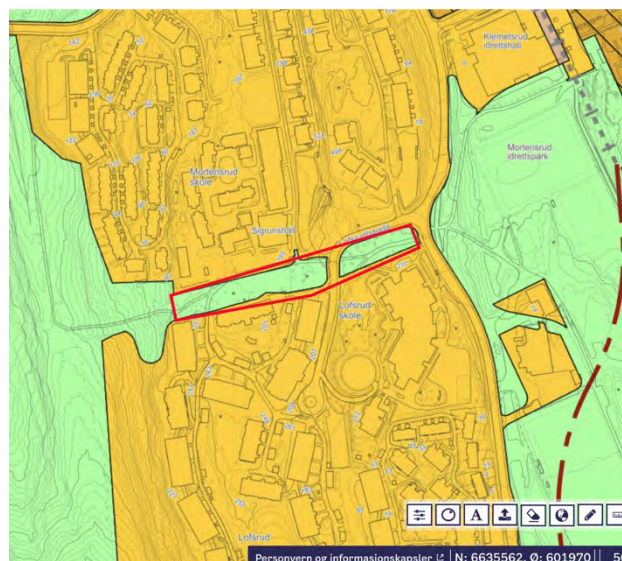

Figur 30. Utsnitt fra Google Earth. I enden av prosjektområdet leder gangveien videre inn i et større skogsområde

5.3.1 Reguleringsstatus

Figur 31. Utsnitt fra Planninsyn.no, 11.05.23. Gjeldende regulering. Prosjektområdet er regulert som friområde. Min utheving i rødt.

Figur 32. Utsnitt fra Planninsyn.no, 11.05.23. Kommuneplanens arealdel. Min utheving i rødt.

Kommuneplanens arealdel og Detaljregulering S-2916

Prosjektområdet er i kommuneplanens arealdel regulert som 'Grønnstruktur, eksisterende' og som 'friområde/turvei' i gjeldende detaljregulering (Planinnsyn.no, 11.05.23).

Prosjektområdet er nært koblet på det som planlegges som Mortensrud sentrum i VPOR Mortensrud (Plan- og bygningsetaten, 2018, s. 18), og er markert som 'tverrforbindelse' i planområdet. «Forbindelsene skal sikres som grønne korridorer på mellom 20 og 30 meter. Korridorene kan inneholde soner for opphold og aktivitet [...]» (Plan- og bygningsetaten, 2018, s. 25).

5.3.2 Problemforståelse og foreslåtte tiltak

I saksfremlegget for Møteplass Rudshøgda (Bydel Søndre Nordstrand, 2022, s. 2-3) vises det innledningsvis til bakgrunn for arbeidet, blant annet levekårsutfordringer og bekymringer på grunn av økt ungdomskriminalitet og opplevelse av utrygghet. Det vises til at «politiet har kommet med en oppfordring til oss om å få folk ut av leilighetene for på den måten skaper trygge uteområder» (Bydel Søndre Nordstrand, 2022, s. 3). Det vises videre til frustrasjon med manglende tiltak i områder som preges av forfall og midlertidighet, at det er et underforbruk av møteplasser i områder, og ønske om et sted å møtes på tvers av grupper:

Arbeidet på Rudshøgda bygger på behov for gode møteplasser, men kan også ses som del av arbeidet med å aktivisere offentlig rom i området for økt trygghet. Møteplass Rudshøgda er derfor et prosjekt med varierte aktivitetsmuligheter, med intensjon om mangfoldig bruk:

I parken legges det opp til flere møteplasser som har ulike karakter. Det blir både intime sitteplasser, en sosial grillplass, aktive treningssteder, et attraktivt utkikkspunkt, fleksible arealer for arrangement og ballspill, nærhet til natur og gøyale lekesteder med sitteplasser for hele familien. Møteplassene skal legge til rette for fleksibel bruk av arealet, intensjonen er at parken skal brukes av ulike folk og grupper. Ved å legge til rette for variert bruk ønsker vi å få et bredt publikum til å bruke parken, og på denne måten aktivisere området over større deler av døgnet. Både barnefamilier, tenåringsjenter, enslige, ungdommer, seniorer og alle andre grupper skal føle seg velkomne og oppleve at området er fleksibelt nok til å møte deres sosiale og praktiske behov. Vi ønsker at folk skal bruke møteplassene på Rudshøgda både hver for seg, side om side og sammen med andre. *Tiltakene skal tilrettelegge for uformelle møter som gjør Rudshøgda til et bedre nabolag med større samhold, stolthet og tilhørighet blant beboerne.* [Min utheving] (Bydel Søndre Nordstrand, 2022, s. 5)

Av siste setning kan det leses et mål om at møteplassutviklingen har som mål å bidra til å skape et nabolag med samhold og tilhørighet. Det speiler områdeløftets overordnede mål om økt trivsel, tillit, tilhørighet og trygghet.

Figur 33. Illustrasjon: Bymiljøetaten. Hentet fra Oslo kommune (u.å.-c). Illustrerer de ulike sonene i parken med navnene Lekeplassen, bålplassen, gressletta, grillplassen og treningsparken.

5.4 Foreslåtte tiltak – positive og negative kvaliteter

Jeg vil nå se planene for møteplassutvikling på Rudshøgda i sammenheng med overordnede planer som behandler byromsoppgradering på Bjørnerud/Mortensrud forstått som et utsatt lokalområde.

Dokumentene som er analysert er følgende: Programplanen for områdeløftet 2022 (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a), som beskriver formålet med områdeløftarbeidet, Saksfremlegg Møteplass Rudshøgda (Bydel Søndre Nordstrand, 2022), som beskriver formålet med prosjektet på Rudshøgda, Skisseprosjektrapport for Møteplass Rudshøgda (Pir II et al., 2021), som beskriver prosjektforslaget mer detaljert, samt VPOR Mortensrud (Plan- og bygningsetaten, 2018) som beskriver kommunale føringer for utvikling av offentlig rom i Mortensrud-området.

Overordnet

- VPOR Mortensrud (Plan- og bygningsetaten, 2018)
- Programplan områdeløft Søndre Nordstrand 2022 (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a)
- Sosiokulturell stedsanalyse Bjørnerud (Andersen et al., 2018)

Konkret byrom

- Saksfremlegg Møteplass Rudshøgda (Bydel Søndre Nordstrand, 2022)
- Skisseprosjektrapport (Pir II et al., 2021)

Siden oppstart av arbeidet med områdeløftet og Møteplass Rudshøgda, har prosjektet endret navn til 'Skilpaddeparken' og byggearbeid er igangsatt. Plantegningene ser noe annerledes ut fra skisseprosjektet, men konseptet og grepene er overordnet de samme.

VPOR-Mortensrud er ikke formelt en del av nærmiljøarbeidet som gjøres i regi av Oslo sør-satsingen. Jeg har likevel vurdert dokumentet som relevant for hvordan det arbeides med byromsutvikling på Rudshøgda/Mortensrud forstått som et 'utsatt område'. Programplanen for områdeløftet viser til at «planene for ny park på Rudshøgda og arbeidet med områdeløft Rudshøgda sees i sammenheng med Mortensrudprosjektet» (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 14). VPOR bygger på en lik problemforståelse som områdeløftet, i alle fall med hensyn til trygghet og aktivitet i byrommet. Det vises i VPOR blant annet til mål om mangfoldige og

attraktive møteplasser på tvers av bakgrunn, og mål om at «Mortensrud skal oppleves som et trygt, attraktivt og miljøvennlig lokalsamfunn» (Plan- og bygningsetaten, 2018, s. 13). Jeg mener derfor det samlet er grunn til å inkludere VPOR Mortensrud i analysen, fordi det bidrar til å belyse begrunnelser for byromsutvikling i utsatte lokalområder.

5.4.1 Negative kvaliteter

Oppsummert knyttes utfordringene i til dårlig vedlikehold, det skjulte, uoversiktlige og udefinerte, samt synlig kriminalitet og ansamlinger med ungdom. For Rudshøgda møteplass spesielt vises det også til at området er i en uavklart trafikksituasjon, med mye parkering og bilkjøring, samt at tilliggende offentlige funksjoner ikke oppleves som en del av byrommet.

Dårlig vedlikehold / forfall

Det vises i flere av dokumentene til at uterom på Bjørnerud/Rudshøgda oppleves dårlig vedlikeholdt (Andersen et al., 2018, s. 173-174; Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 13; Pir II et al., 2021, s. 18-19). I programplanen (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a) vises det til at «området oppleves som et lukket sted hvor benker og uteområder er slitt og dårlig vedlikeholdt, og preget av at befolkningen i liten grad benytter seg av ute- og grøntområder» (s. 13). I stedsanalysen peker konsulentene på at

Selv om et parkløft ikke er en universalløsning på de utfordringene beboerne har rapportert og vi har diskutert, så er det likevel slik at dårlig vedlikeholdte byrom kan sende et signal om at storsamfunnet ikke bryr seg (Wilson & Kelling 1982). Det er også slik at torg eller byrom som ikke er attraktive for ulike grupper i stedet vil kunne føre til at mange unngår å ta områdene i bruk og/eller at tolker plassen som et sted for andre eller mer uheldig aktivitet (Ander 2017; Andersen & Røe 2017b; Hagen m fl 2016; Ruud m fl 2016).

(Andersen et al., 2018, s. 174)

Det viser til en forståelse av manglende vedlikehold som noe som begrenser bruk og tilgjengelighet, samt en forståelse av manglende vedlikehold som en 'signaleffekt', et symbol på uønsket og 'uheldig' aktivitet.

Uoversiktlig / skjult

I programplanen vises det til at «på Rudshøgda er det også få offentlige møteplasser, og uterommene er i vesentlig grad gjengrodd, kupert eller eid av borettslag og sameier, og uteområdene oppleves av beboerne som lite tilgjengelig og slitt» (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 13). I stedsanalysen vises det til at overgrodd og tett vegetasjon skaper en opplevelse av utrygghet:

Flere beboere var opptatt av at deler av nærområdet grodde igjen og at kommunen burde sørge for å tynne ut kratt og busker. For noen var det viktig for å øke trygghetsfølelsen da gjengroddede områder kunne brukes av folk som ønsket å skjule seg for å gjennomføre ulovlige handlinger [...]. (Andersen et al., 2018, s. 173)

I Skisseprosjektrapporten (Pir II et al., 2021) vises det til at skole og barnehagens plassering skaper «baksider» mot parken, og at «voller mot skolen, skiller og deler, skaper bakside» (s. 18-19). Det vises til at det er mørkt og uoversiktlig, og at «tett vegetasjon og manglende belysning skaper uoversiktlig område som blokkerer siktlinjer» (Pir II et al., 2021, s. 15). I tillegg vises det til som en negativ kvalitet i prosjektområdet at det er dårlig belysning, og mangler, eller er lite sosial kontroll (s. 18-19).

Samlet kan fremhevingen av baksidene, det overgrodde og manglende sosial kontroll forstås som et uttrykk for det uoversiktlige og skjulte som negative kvalitet i rommet.

Udefinert

Det vises i Skisseprosjektrapporten (Pir II et al., 2021) til at «det er behov for opprydding i gangvei- og trafikksituasjonen» i prosjektområdet, og at «det er idag villparkering på nordsiden av Lofsrudhøgda. og området bærer preg av slitasje på dekker og overflytende arealer - uryddig og utrygt» (s. 11). Det vises til at både barnehagen og ungdomsskolen ligger med baksiden av bygget mot prosjektområdet, og ikke oppleves å være en del av parken (Pir II et al., 2021, s. 10), og at prosjektområdet oppfattes som et «restareal» (s. 45). Samlet kan disse utfordringene forstås som et uttrykk for at prosjektområdet på Rudshøgda møteplass er udefinert i forhold til omkringliggende funksjoner.

Kriminalitet / 'gjenger'

Avslutningsvis kan det vises til en forståelse av synlig kriminalitet og ansamlinger av ungdom som årsak til opplevelse av utrygghet i området. Det vises i programplanen til at

Politiet har også en økt innsats og tilstedeværelse på Rudshøgda og Mortensrud, på bakgrunn av ungdomskriminalitet, åpenlys narkotikaomsetning og voldshendelser i det offentlige rom. Allerede i stedsanalysen ble det påpekt en bekymring knyttet til opplevelsen av utrygghet i nærmiljøet, noe som også forsterkes ved store ansamlinger av eldre ungdom og unge voksne. (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 15)

Det vises også i programplanen til at flere jenter opplever utrygghet og 'guttedominans' i eksisterende møteplasser (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a, s. 13). Også i stedsanalysen vises det til at ansamlinger av ungdom og voksne menn for noen skaper følelse av utrygghet, men også at noen beboere opplever folketomme områder, eller steder med personer som sover ute, som utrygt (Andersen et al., 2018, s. 128-129).

5.4.2 Positive kvaliteter og foreslåtte tiltak

Aktivisering og varierte aktiviteter

Som på Grønland og Tøyen vises det til tilrettelegging for varierte aktiviteter som viktig. Rudshøgda møteplass planlegges som nevnt med ulike typer møteplasser, og det vises til at «tiltakene skal tilrettelegge for uformelle møter som gjør Rudshøgda til et bedre nabolag med større samhold, stolthet og tilhørighet blant beboerne» (Bydel Søndre Nordstrand, 2022, s. 5).

I VPOR Mortensrud (Plan- og bygningsetaten, 2018) vises det også til etablering av varierte aktivitetssoner som tiltak i flere av byrommene (se for eksempel s. 32 og 36). Tiltak som kan forstås i sammenheng med det, er sambruk og etablering av aktive fasader. Det vises til at «sambruk av lokaler, som for eksempel bibliotek og leksehjelp, helsestasjon og bydelskafé, eller felles tilbud for skoleelever og eldre på sykehjemmet, kan bidra til å gjøre tilbudene til attraktive møteplasser» (Plan- og bygningsetaten, 2018, s. 19), og at offentlige funksjoner med aktive førsteetasjer skal ligge tett på sentrum for å bidra til økt aktivitet i de offentlige rommene.

Også i stedsanalysen (Andersen et al., 2018) vises det til aktivisering og voksen tilstedeværelse i nærmiljøet som et trygghetsskapende tiltak. Uteromsoppgradering forstås i sammenheng med dette: «Trygge voksenkontakter og flere voksne ute i nærmiljøene vil kunne bedre en noe utsatt

oppvekstsituasjon og forebygge utrygghet. I den sammenheng er det også viktig å styrke arbeidet med vedlikehold og oppgradering av områdets uterom» (Andersen et al., 2018, sammendrag, s. x)

Det samme kan ses i saksfremlegget for møteplass på Rudshøgda. Som bakgrunn for prosjektet vises det som nevnt til oppfordring fra politiet om å aktivisere uteområdene for økt trygghet, og det vises til at bydelen jobber med økt bruk av både etablerte og nye møteplasser for økt aktivitet i uteområdene (Bydel Søndre Nordstrand, 2022, s. 3). Tilrettelegging for varierte aktiviteter kan slik ses som del av et overordnet mål om aktivisering av det offentlige rommet for økt trygghet.

Åpent og skjermet

I intervju med informanter fra bydelen ble det vist til at «tryggere byrom handler jo ganske ofte om oversikt og belysning», og «at du kan se hva som kommer rundt svingen» (Informant BSN, 2023). Det kan forstås som et uttrykk for åpenhet og oversikt som en romlig kvalitet.

I skisseprosjektrapporten vises det til som en positiv kvalitet for noen av stedene i prosjektområdet at de har «mindre og intime landskapsrom» og «ligger skjermet mellom vegetasjon ”koller”» (Pir II et al., 2021, s. 18-19). Det kan ses i forhold til forståelsen av baksider, det overgrodd og det skjulte, som negative kvaliteter. Det bør stilles spørsmål om hvordan disse kvalitetene er romlig forskjellige. Hva er forskjellen på et lukket byrom, og et skjermet byrom?

Det virker nærliggende å forstå det ‘skjermede’ som et sted med god oversikt. Det vises i skisseprosjektrapporten til som positivt at det er godt innsyn og utsyn, og at man «[...] har kontroll over hvem som kommer og går» (Pir II et al., 2021, s. 18-19). Oversikt fremheves også som viktig i VPOR-Mortensrud. Det vises for eksempel til at «aktivitetslommene i skogsparken er synlig fra det sentrale gangstrøket, noe som bidrar til sosial kontroll. God belysning langs gangstrøket og av aktivitetssonene i skogsparken gir en økt følelse av trygghet» (Plan- og bygningsetaten, 2018, s. 52). Det er tidligere vist til at gjengrodde uteområder forstås som utrygghetsskapende fordi de skaper skjulte rom. Aktivitetslommene i skogen kan i motsetning tolkes som skjermede rom, i det de er synlige fra områdene rundt, som gir sosial kontroll.

Også skjøtsel og vedlikehold av uteområdene fremheves som viktig, fordi det bidrar til trygghet gjennom synlighet. I stedsanalysen er fortykning av vegetasjon, samt vedlikehold, én av tre hovedtiltak som forslås under strategiforslaget «bygge gode nærmiljøer» (Andersen et al., 2018, s. 173). I programplanen (Bydel Søndre Nordstrand, 2021a) vises det til at «[...] det er viktig å sikre at de fysiske områdene oppleves som trygge og trivelige. Dette innebærer bedre belysning, skjøtselstiltak, søppelhåndtering og lignende (s. 20). I VPOR-Mortensrud (Plan- og bygningsetaten, 2018, s. 57) vises det til rydding av vegetasjon som nødvendig for sosial kontroll og trygghetsfølelse.

God oversikt gjennom utsyn og innsyn forstås som en positiv kvalitet fordi det skaper sosial kontroll. Denne kontrollen kan forstås å skille det skjermede byrommet fra det skjulte og utrygge. I tillegg virker det skjermede å handle om at man skjermes fra noe – for eksempel vises det i prosjektskisserapporten at treningsparken er skjermet fra bilveien gjennom plassering bak høye furutrær (Pir II et al., 2021, s. 36). Motsatt kan det skjulte forstås å skjule noe – gjerne det som forstås som negativ eller ‘uheldig’ aktivitet. Forståelsen av et skjermet byrom vs. et skjult byrom kan derfor også tenkes å handle om det materielle ‘innholdet’ i rommet.

Visuell sammenheng

I VPOR-Mortensrud fremheves et krav om visuell sammenheng i større skala. Hovedgrepet i planen er et sammenhengende gangstrøk: «Gangstrøket skal ha en utforming som gjør at det oppfattes som én sammenhengende forbindelse. Det er flere måter å oppnå dette på, for eksempel gjennom gjenkjennende elementer som belysning, beplantning og møblering» (Plan- og bygningsetaten, 2018, s. 21). I planen vises det gjennomgående til krav om god visuell kontakt mellom de ulike funksjonene og sonene: «visuell sammenheng mellom ulike aktivitetsområder, gang- og turveier, er grunnleggende for å skape trygghet og sosial kontroll for at skogsområdene på Mortensrud oppleves som gode områder å oppholde seg og ferdes forbi» (Plan- og bygningsetaten, 2018, s. 69).

Oppsummert knyttes de positive kvalitetene til varierte aktiviteter, økt aktivitet, oversiktighet og visuell sammenheng. Gjennom aktivisering og visuell kontakt på tvers av byrommene skal området oppleves tryggere, og tilrettelegging for varierte aktiviteter skal bidra til å skape møter på tvers av bakgrunn.

Kapittel 6: Materialer, komponering og programmering

Jeg vil i dette kapitlet se de positive og negative kvalitetene i de to eksempelområde samlet, i lys av materialforståelsen presentert i teorikapitlet, samt noen refleksjoner som gjøres hos informantene med hensyn til begrensninger i arbeidet.

6.1 Begrensninger for ønskede effekter

Et tema det er vist mindre til så langt i oppgaven, er bydelens vurdering av byromsoppgraderingenes betydning for måloppnåelse, og eventuelle begrensninger i arbeidet. Informantene ble blant annet spurt hvordan byromsoppgraderinger relaterer seg til områdeløftets mål. Informant fra BSN viser først til at:

Vi skal jobbe nedenfra og opp, hva er det folk ønsker seg, hva er det folk trenger, hva skal til for at... ikke sant, hva skal til for at du trives på Rudshøgda? Vi ønsker oss fine utendørs møteplasser – også er svaret å lage en fin utendørs møteplass. Det betyr jo ikke nødvendigvis at folk får seg jobb, men det betyr at de har et sted å gå, og sitte, og være, sammen med barna sine, sammen med vennene sine, sammen med familien, kanskje hvis du er ensom så har du et sted som går an å gå og treffe andre, som oppleves som trygt, som oppleves som at lokale behov har blitt hørt, og sett, og ivaretatt. Og det kan jo bedre en opplevd livskvalitet selv om ikke det gjør at objektivt sett at du har det noe bedre på sånn, hvis du ser på inntekt, og arbeidssituasjon og så videre, og så videre. (Informant BSN, 2023)

Som det vises til i andre dokumenter forstås altså områdeløftene å ha betydning for livskvalitet selv om det er dårligere egnet til å bedre levekår. Informanten viser videre til at det er bydelens rolle å bruke sin lokalkunnskap for å skape aktiviteter som gjør at byrommene tas i bruk, fordi det skal mer til enn å bygge en park for å endre handlingsmønstre. Målet er til slutt at bydelen skal kunne trekke seg helt ut, og at beboere skal holde i aktivitet selv (Informant BSN, 2023).

Informanten følger senere opp med en betraktning knyttet til arbeidets begrensninger: «Men jeg tror man skal være litt forsiktig også med å tenke at bare folk har fine benker så har de det bra, for at det er ikke sånn altså» (Informant BSN, 2023). På spørsmål om sammenhengen mellom oppgradering og tryggere byrom vises informant til det samme. Det vises først til at det er trygghetsskapende å «lage uterom som gjør at folk oppholder seg mer utendørs», men informant følger opp med en betraktning knyttet til begrensninger:

Men jeg tror ikke man skal.. jeg tror ikke man skal overdrive det heller. Hvis alle som bodde i et område rundt en park var hyperkriminelle og kom til å bruke parken, så ville jo ikke parken gjort at det området ble noe tryggere. (Informant BSN, 2023)

Det er altså ingen selvfølge at en byromsoppgradering fører til at folk møtes, får det bedre, eller at et sted blir tryggere. Men det forstås som et tiltak som har potensiale for å bidra til å skape slike endringer. Informantene viser til at det er vanskelig å forutse hvordan et sted vil bli brukt, at en oppgradering også kan ha negative sosiale effekter:

Det er jo alltid vanskelig å si hva som kommer til å skje. Når man bygger noe, så - fordi folk er folk, og har en tendens til å ta omgivelsene sine og bruke det til det de selv har behov for – sånn at en lekeplass kan bli et... en lekeplass kan bli et sted hvor barn går og leker, eller det kan bli et sted hvor en ungdomsgjeng som ikke nødvendigvis alltid har gode hensikter er kjent for å være, og kan oppsøkes (Informant BSN, 2023)

Informantene viser videre til at «det er der vår kunnskap og tilgang til lokalsamfunnet kommer inn. Da må man jo få plukket opp, ikke sant, hva er det som skjer, og hvordan kan man hjelpe til og eventuelt styre det i en annen retning da. (Informant BSN, 2023).

Byromsoppgraderingene knyttes altså til livskvalitet, og forstås å kunne bidra til økt trivsel og trygghet. Samtidig anerkjennes det at oppgradering i liten grad påvirker levekårsutfordringer, og kan ha sosiale effekter som verken er forutsett eller ønsket. Disse virker å være knyttet hovedsakelig til at stedet ikke brukes som ønsket, og for å skape en ønsket bruk jobbes det med romlige grep som påvirker blant annet åpenhet, innsyn og hvilke aktiviteter som fyller rommet.

Den samme vurderingen av arbeidets begrensing kan også ses i enkelte av dokumentene. I stedsanalysen på Bjørnerud viser konsulentene til at oppgradering av uterom og andre lokale tiltak ikke nødvendigvis er en løsning, og at utfordringene det vises til kan ha dyptliggende årsaker i overordnede samfunnsstrukturer (Andersen et al., 2018, s. 167). De viser videre til at tiltakene også kan ha uønskede effekter:

Vi vil likevel understreke at en fin park i seg selv ikke løser levekårsutfordringer. Videre kan et oppgradert byrom eller en ungdomsklubb faktisk tiltrekke seg flere som driver med uønsket aktivitet (se bl.a. Hagen m fl 2016; Ruud m fl 2016). (Andersen et al., 2018, s. 167).

I mini-rapport Urtehagen (MakersHub & Lala Tøyen, 2021) vises det til en tilsvarende refleksjon, knyttet til rusmiljøets tilstedeværelse i rommet:

Vi mener at de rusbrukerne som bruker parken i dag må få et tilrettelagt sted hvor de kan være trygge, og ikke sosialere i tilknytning til en barnehage eller lignende. **Den sosiale ukulturen som finnes i parken i dag forsvinner ikke kun ved en arkitektonisk oppgradering av byrommet hvis rusmiljøet ikke har et annet egnet sted å oppholde seg enn Urtehagen.** (MakersHub & Lala Tøyen, 2021, s. 23)

Konsulentene viser videre til at bydelen vil risikere å flytte problemet til et annet sted, og at for å løse problemet må det forstås overordnet, ikke kun på byromsnivå. Slik bidrar også konsulentarbeidene med refleksjoner knyttet til måloppnåelse, og at en forskjønning ikke er tilstrekkelig for å løse overordnede, strukturelle utfordringer. Fordi kommunen selv anerkjenner at områdeløftmetoden er dårlig egnet til nettopp dette (Byrådsavdeling for byutvikling, 2016, s. 14), kan det synes som at målet heller ikke er å løse overordnede strukturer, men heller forsøke å få til ønskede sosiale effekter til tross for de anerkjente begrensningene.

6.2 Programmering og materialer

I teorien vises det til at byrommet kan ses som et romlig objekt bygget opp av sosiale og fysiske materialer i mindre skala. I større skala kan byrommet også ses som et materiale som bidrar til å bygge opp større romlige objekter, slik som kvartalet, nabolaget eller bydelen. De positive og negative kvalitetene i analysen over gir uttrykk for en materialforståelse, som kan oppsummeres i tre romlige grep.

<i>Negative kvaliteter</i>	<i>Positive kvaliteter</i>
Uoversiktlig / skjult	Varierte aktiviteter og (positiv) aktivisering
Udefinert	‘Wow-faktor’ og identitet
Synlig forfall / dårlig vedlikehold	Åpenhet, aksialitet
Rus og kriminalitet	Skjermet / utsyn / innsyn
Ansamlinger av menn og ungdom	Visuell sammenheng / nettverksstrukturer
	Differensiering / sonedeling
	Kvinner

Tabellen over viser de positive og negative kvalitetene i analysene samlet.

6.2.1 Innholdsprogrammering

I begge eksempelområder ses forsøpling og manglende vedlikehold som negativ kvalitet. Det vises blant annet til en ide om at det bidrar til økt kriminalitet, hindrer positivt sosialt samhold, begrenser tilgjengelighet og aktivitet, og knyttes til tillit mellom offentlige myndigheter og beboere. Tilsvarende forstås ansamlinger av menn, ungdom og personer som bruker eller selger rus som utrygghetsskapende. Gjennom å aktivisere rommet med positive og varierte aktiviteter, økt sirkulasjon av kvinner og en prioritering av barn og unge, skal byrommene tilgjengeliggjøres for ‘alle’. Det kan tolkes som en form for innholdsprogrammering, hvor tilføring av noen materialer, og en begrenset flyt av andre, skal skape tryggere, mer attraktive og triveligere byrom.

Søppel, nedslitte møbler, ansamlinger menn og ungdom, personer som ruser seg, kvinner, personer som gjør ‘positive aktiviteter’ og barn i lek og aktivitet kan tolkes som materialer som bidrar til å bygge opp det offentlige rommets egenskaper som romlig objekt. De er ikke

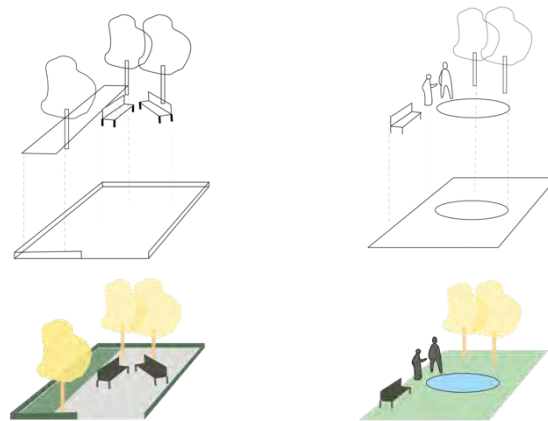
materialer på samme måte som vei- og tomtestruktur, bebyggelse, naturelementer o.l. som har en fysisk forankring som definerer byrommets romlige utstrekning. Derimot kan de ses som 'flytende' materialer, som bidrar til å definere sosio-romlige egenskaper ved en styring av hvilket omfang materialene har, og hvordan de komponeres sammen.

En forståelse av innholdsprogrammering som en kommunal strategi i forvaltningen av offentlig rom kan også tolkes av noen illustrasjoner i de leste dokumentene. I Handlingsprogram for økt byliv på Grønland og Tøyen defineres fire hovedstrategier, hvor én av dem er å «styrke egenarten og kvaliteten på offentlige plasser, gater og parker» (Plan- og bygningsetaten, 2021, s. 34), illustrert i figuren under.

Figur 34. Utklipp av illustrasjon fra Handlingsprogram for økt byliv på Grønland og Tøyen. Hentet fra Oslo kommune (2021, s. 34)

Her illustreres en nåsituasjon, med søppel, et slitent tre, en person som drikker, og et spørsmålstegn, til en ønsket situasjon, hvor byrommets egenart og kvalitet er styrket gjennom mennesker i variert aktivitet, blågrønne elementer, dyreliv, mv. Illustrasjonen er en forenkling av strategien, men illustrerer likevel en forståelse av byrommet som fylt med et uønsket innhold, som gjennom tiltakene skal gis et ønsket innhold. Illustrasjonen ligner forklaringen av byrommet som bestående av ulike materialer, som presentert i teorikapitlet:

Figur 35. Egen illustrasjon.

Også forståelsen av designelementer som gir identitet og attraktivitet kan leses som en programmering av byrommets materialer. På Grønland og Tøyen vises det til at designelementer, farger, kunst, positive aktiviteter mv. er identitetsskapende og forteller en historie om en positiv utvikling og et godt lokalsamfunn. En vektlegging av identitet som effekt av designvalg kan ses i sammenheng med forståelsen av det udefinerte som en forstått negativ kvalitet i enkelt av dokumentene. Det udefinerte knyttes i alle dokumentene til uavklart brukssituasjon. Gjennom designvalg skal byrommet gis en tydelig identitet. Det er en komponering av materialer som skal uttrykke en ønsket brukssituasjon.

6.2.2 Differensiering

I samtlige av de analyserte byromsprosjektene anbefales og planlegges sonedeling og differensiering som tiltak. Dette for å tilrettelegge for varierte aktiviteter. Sonedelingen gjøres både gjennom en komponering av materialer i det konkrete byrommet, men foreslås også gjennom å koble rommet til tilgrensende funksjoner.

For eksempel plasseres sone med lekeplass på Rudshøgda mellom barnehage, barneskole og boligområdet i nærheten av parken (Pir II et al., 2021, s. 40), og det anbefales å legge møteplass på tvers av gangveien blant annet for å koble sammen skole og barnehage (s. 26). I Olafiagangen foreslås en sone for «aktivitet, loppemarked og festival» til overgangen mellom byrommet og handlegaten på Grønland (smalgangen), vannaktivitet til bryggekanalen ved Akerselva, og servicepunkt med sykkelparkering, verksted ol. legges mellom nedgang til t-bane og Grønlands hovedgate (Bymiljøetaten, 2019, s. 71). I Urtehagen foreslås å inkludere

fasadelivet i plassdannelsen for å skape innsyn og åpenhet (SO LA et al., 2015, s. 44). Samtlige eksempler viser en programmering av byrommet som differensierer rommet gjennom å knytte det visuelt og funksjonelt til tilgrensende funksjoner – materialer - i et større bybilde.

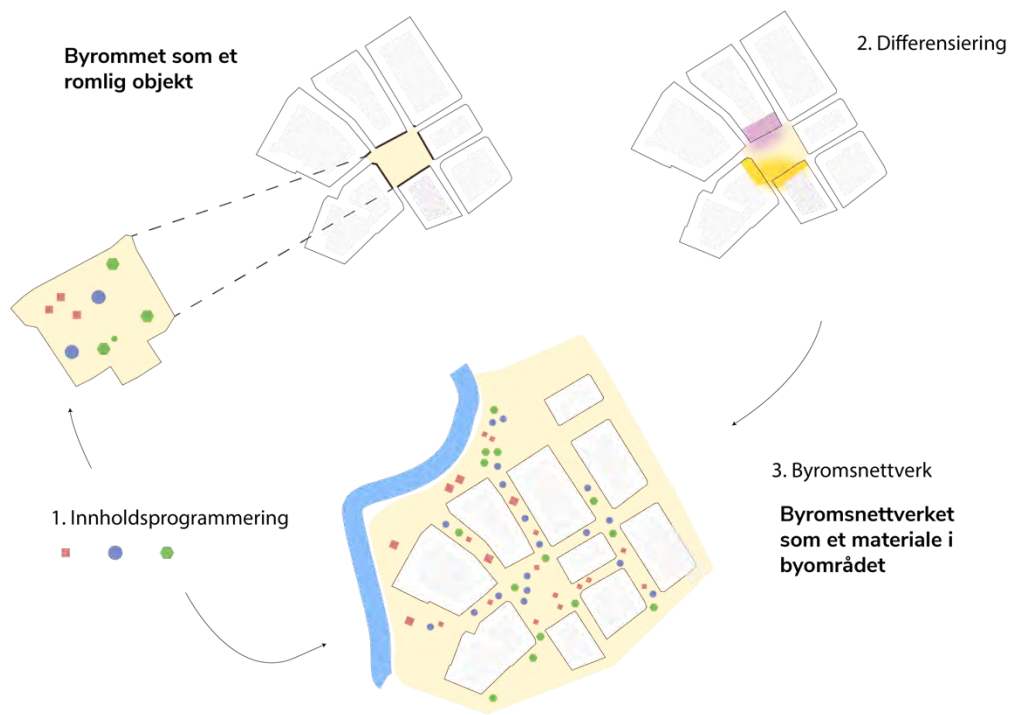
6.2.3 Nettverkstrukturer

I flere av dokumentene vektlegges behov for åpenhet, aksialitet og nettverkstrukturer. Det vises til at det skjulte og mørke skaper utrygghet og begrenser sosial kontroll. I begge dokumentene fra PBE er visuell sammenheng en hovedstrategi.

På Grønland og Tøyen skal det opparbeides nettverksstrukturer av attraktive gater for økt aktivitet, trygghet og fremkommelighet (Plan- og bygningsetaten, 2021, s. 34). I VPOR Mortensrud (Plan- og bygningsetaten, 2018) er planens hovedgrep en sammenhengende gangakse, og det vises gjennomgående til at det kreves visuell sammenheng for økt sosial kontroll. I begge eksempelområder vises det til at denne sammenhengen skal skapes gjennom møblering, beplantning, aktivitet, mv – altså en programmering av byrommenes materielle innhold. Dette kan likevel ses som et eget romlig grep, fordi det offentlige rommet betraktes i en større skala. Punkt 6.1 viser en innholdsprogrammering av det enkelte byrommet som et romlig objekt. I opparbeidelsen av nettverksstrukturer, aksialitet og visuell sammenheng blir det offentlige rommet et materiale i større skala, som sammen med andre materialer skaper en ønsket utvikling i nabolaget eller byområdet som et romlig objekt.

6.2.4 Oppsummering

Oppsummert kan de forståtte negative og positive kvalitetene oppsummeres i tre romlige grep; innholdsprogrammering, differensiering og nettverksstrukturer. Disse innebærer at det offentlige rommet betraktes i to ulike skalaer, hvor byrommet både anses som et romlig objekt, og som et materiale i en oppbygging av det gode lokalsamfunnet.

Figur 36. Egen illustrasjon.

DEL III

Drøfting og konklusjoner

Kapittel 7: Drøfting

Utgangspunktet for oppgaven var forskningsspørsmålet: Hvordan begrunnes Oslo kommunes praksis for utvikling av offentlig rom i utsatte områder? Etter en gjennomgang av diskurser i overordnede planer og rapporter, og beskrivelse av anbefalte tiltak i konkrete byromsprosjekter, mener jeg det kan ses fire sentrale temaer, som kan drøftes i lys av oppgavens teoretiske rammeverk.

7.1 Mangfold og retten til byen

Positiv utvikling i lokalsamfunn knyttes til attraktivitet, investeringsvilje og sosial miks, og styrking av nærmiljøkvaliteter knyttes blant annet til tiltak for økt engasjement i lokal frivillighet, pene og velstelte uteområder, liv og røre, trygghet, gode møteplasser, m.m. I flere av dokumentene vises det til at innsatsen skal styrke sosiale nettverk, og gjøre lokalsamfunnet i stand til å håndtere utfordringer. Økt tillit, tilhørighet, trygghet og trivsel fremheves som viktige mål i arbeidet. Forvaltningens forståelse av lokalsamfunnets materielle innhold kan slik forstås med utgangspunkt i samhold, solidaritet og fellesskap som sentrale verdier. Det ligner en tradisjonell forståelse av *gemeinschaft*-kvaliteter, og har likheter med Aarsæthers (2016) beskrivelse av lokalsamfunnet som forankret i samarbeid om felles problemer.

I samtlige byromsprosjekter er det vist til varierte aktiviteter som en positiv kvalitet i rommet, og en vektlegging av bred offentlig tilgjengelighet. Informantene har relatert byromsutvikling til mål om å skape sosiale møteplasser, hvor beboere kan treffes og omgås på tvers av bakgrunn og grupper. Mens det på Rudshøgda vises mer nøkternt til mål om at «[...] parken skal brukes av ulike folk og grupper» (Bydel Søndre Nordstrand, 2022, s. 5), vises det i bydel Gamle Oslo til mål om attraktive møteplasser hvor «[...] alle føler seg velkomne» (Bydel Gamle Oslo, 2021b, s. 9), og Olafiagangen skal inkludere alle befolkningsgrupper (Bymiljøetaten, 2019, s. 36). Byromsprosjektene har altså mål om å tilrettelegge for et sosialt mangfold, og skal tilgjengeliggjøre det offentlige rommet for 'alle'.

Det er grunn til å stille spørsmål ved hva som menes med 'alle'. I Olafiagangen måles prosjektets måloppnåelse på hvorvidt eksisterende bruk (og derfor brukergrupper) er endret. I Urtehagen skal barn og beboere prioriteres og skjermes, blant annet gjennom at menn fra moskeen og rusmiljøet gis alternative steder å oppholde seg, i nærheten av parken. Bydelen

ønsker at rusintitusjoner legges vekk fra bomiljøer, forstår rusmiljøet som en sentrumsproblematikk, og ser lokalsamfunnsutvikling og ruspolitikk som motstridende politikkområder. Det kan synes som at rusmiljøet er et 'matter out of place' i det gode lokalsamfunnet.

De negative kvalitetene knyttes til det skjulte, mørke, manglende vedlikehold, rus og kriminalitet, ansamlinger av menn og ungdommer, mens de positive knyttes til 'positive', varierte aktiviteter, økt andel kvinner, identitetsskapende design, åpenhet, skjerming og (positiv) sosial kontroll. Det kan slik ses en form for systematisering av materialer i kommunens forvaltningspraksis. I et systemteoretisk perspektiv kan denne systematiseringen forstås som en forhandling om systemets sosiale og romlige grenser, som avgrenser lokalsamfunnet mot andre systemer. I det rusmiljøet forstås å tilhøre sentrum er de definert utenfor lokalsamfunnets systemgrenser. Lokalsamfunnets beboere skal sikres trygghet, trivsel og møteplasser som inkluderer 'alle'. Når rusmiljøet er definert ut av lokalsamfunnet gjelder ikke disse rettighetene for dem.

Denne relative forståelsen av inkludering kan ses i lys av Mazzas (2016) andre arketype, som fremhever planleggingens uunngåelige ekskluderende egenskaper. Den viser at differensiering av fysisk og sosialt rom gir rettigheter til de som er 'innenfor' – og motsatt et fravær av rettigheter for de som står utenfor. På Grønland fremheves beboere som arbeidets primære målgruppe, og programplanen beskriver at deres trygghet og trivsel er truet av at noen 'utenfra' lokalsamfunnet tar beboerens byrom i bruk. Det illustrerer en forståelse av tiltakene som begrunnet i et rettighetsperspektiv. Det er i teorien også vist til ulike betraktninger av mangfold og 'retten til byen'. Attoh (2011) viser at denne retten forstås forskjellig, og kan gi motstridende meningsinnhold. Det kan forklare at en ekskludering av eksisterende brukergrupper ses som et tiltak for utvikling av inkluderende og mangfoldige møteplasser. Det må ses i lys av hvilke sosio-romlige idealer vi knytter til ideen. I styrkingen av det gode lokalsamfunnet i utsatte områder knyttes inkludering til opplevelse av trygghet, og følgelig må det som bidrar til å skape utrygghet begrenses.

7.2 En åpen eller lukket by?

Lysgård og Cruickschank (2016) viste til to parallelle diskurser som finnes i forståelsen av attraktive lokalsamfunn, hvor den ene knyttes til lokalsamfunnets bostedskvaliteter, forstått som del av en regional helhet, og den andre gir uttrykk for en forståelse av lokalsamfunnet som en autonom enhet. I byromskontekst kan dette knyttes til Sennets forståelse av 'border' versus 'boundary'-tekning. Hvordan forvaltes overgangen mellom ulike sosiale systemer gjennom kommunens byromsprosjekter – som del av en enhet, eller en regional helhet?

Kanskje kan utfordringene det vises til på Grønland forstås som et uttrykk for sentrum som et urbant system, i møte med lokalsamfunnet som et annet system. Bydelen knytter både utfordringer med forsøpling, rus, og høye boligpriser til Grønlands sentrumsnærhet. I lys av teorien kan det forstås som at lokalsamfunnets grenser utfordres ved at materialer fra sentrum flyter over i lokalsamfunnet.

Motsetningen mellom sentrum og lokalsamfunn som to systemer kan tolkes i lys av forholdet mellom storsamfunn og lokalsamfunn. I møte med lokalsamfunnet kan storsamfunnet ses som en arena for sekundærrelasjoner, hvor de sosiale relasjonene preges av å være flyktigere og mer formålsstyrte. I likhet med storsamfunnet kan sentrum forstås som en arena for de formålsstyrte relasjonene, som en motsetning til lokalsamfunnet forstått med utgangspunkt i de nære sosiale relasjonene, preget av samhold og solidaritet.

Sentrum kan slik ses som storsamfunnets arena, som et sted 'alle' føler tilhørighet til på tvers av sin lokale forankring i byen – og kanskje kan utfordringene på Grønland forstås med utgangspunkt i at storsamfunnet og lokalsamfunnet møtes som to romlige systemer. Det er vist til at både Olafiagangen, Elgsletta og Urtehagen – som ligger både sentrumsnært og tett på Akerselva miljøpark – er byrom som prioriteres til lek og aktivitet for barn og unge i bydelen. En slik programmering av byrommene kan tolkes som å ligge nærmere en 'border'-tenking enn 'boundary'-strategi. Gjennom prosjektene skal byrommet tilgjengeliggjøres for lokalsamfunnet, samtidig som de sidene av storsamfunnet som truer det positive sosiale samværet skal begrenses. I Olafiagangen gjennom en døgnaktivisering av området, og i Urtehagen gjennom skjerming med møblering, aktivitetssoner, sirkulasjon av kvinner, og aktivitet i barnehagen på ettermiddagen. Det er likevel ikke snakk om noen 'inngjerding' av lokalsamfunnet, da det vises til bylivet og mangfoldet som en viktig kvalitet i området, og

prosjektene anerkjenner nabolaget som del av sentrumsperiferien. Likevel virker storsamfunnets tilstedeværelse å ses som en belastning i området, og noe byromsprosjektene kan bidra til å avgrense lokalsamfunnet mot.

Byrommene på Bjørnerud og Rudshøgda preges ikke av den samme sentrumsnærheten, og det kan kanskje tydeligere ses en boundary-tenking, i det byromsprosjektet legges i overgangen mellom ulike funksjoner og nabolag, helt i overgangen mellom to delbydeler, og skal fungere som en samlingsplass for ulike grupper. Det vises tilsvarende som på Grønland/Tøyen til utfordringer med utrygghet og voksende kriminalitet, men det er ikke nærliggende på samme måte å forstå storsamfunnet som et tilgrensende romlig system som utfordrer lokalsamfunnets grenser. I stedsanalysen vises det til at utfordringene i området kan skyldes overordnede samfunnsstrukturer – men det er ikke på samme måte en romliggjøring av utfordringene og en idé om flytende systemgrenser som en årsak til problemet, slik det kan tolkes på Grønland.

Kanskje kan dette forstås i lys av at eksempelprosjektene ligger i ganske ulike romlige kontekster. Urtehagen og Olafiagangen kan ses som åpne rom definert mellom en tett kvartalbebyggelse, og gis slik en tydelig avgrensning mot andre åpne rom. Prosjektområdet på Rudshøgda er i motsetning mer flytende, og avgrenses mot asfalt, skog, hager, og langstrakte og overlappende veistrukturer. Grønland er tett befolket, uten klar avgrensning mellom ulike boområder, mens Rudshøgda har mye areal som går til skog og veistruktur, som ligger mellom og avgrenser ulike boligområder.

Denne ulikheten gir utslag i en noe ulik problemforståelse. På Grønland gir dokumentene uttrykk for lokalområdet som preget av konflikt mellom ulike systemer, som skal hensynta både beboere, nabolaget, sentrumsliv, næringsliv, kulturaktivitet, uteliv, barn og unge, mv. Her er derfor aktivisering en tydelig strategi, som skal begrense opplevelsen av utrygghet som oppstår i konflikt mellom ulike interesser, og styrke tilhørighet til nærmiljøet. På Rudshøgda vises det i større grad til utfordringer med lav deltakelse i lokalsamfunnet, og prosjektet knyttes i mindre grad til et eksplisitt konfliktbilde. Aktivisering og deltakelse er to like begreper, men gis her et forskjellig meningsinnhold. Mens aktivisering på Grønland knyttes til å begrense omfanget av det som står i konflikt med hensynet til lokalsamfunnet, virker økt deltakelse på en annen måte å handle om å forebygge konflikt og negativ utvikling.

Oppsummert søkes det å tilrettelegge for møter på tvers av grupper gjennom byromsprosjektene. Samtidig kan byromsprosjektene forstås å regulere hvilken grad av interaksjon som tillates på tvers av ulike systemer. Mens Grønland virker å avgrense seg mot sentrum, for å beskytte de gode sosiale relasjonene, bærer prosjektet på Bjørnerud i større grad preg av å invitere til interaksjon på tvers av større geografiske områder.

7.3 Systemforståelse

7.3.1 Et hverdagslivperspektiv

I forlengelse av en refleksjon knyttet til systemsammenheng bør det også gjøres noen betraktninger knyttet til skalaforståelse. Med henvisning til Foley (1964) er det vist til at romlighet ikke bare defineres av sine sosiale og fysiske egenskaper, men hvilken skala det er relevant å betrakte disse materialene i. Syvertsens (2022) materialbegrep bygger på teori om emergens, som gjør det mulig å betrakte byrommet som et romlig objekt, bygget opp av materialer i mindre skala. Her kan romlig objekt og system forstås som parallelle begreper. På én side spør oppgaven hva slags romlig objekt byrommet forstås å være – hvilken materialitet har det? Samtidig stilles det spørsmål om hvilke diskurser og praksiser som knyttes til byrommet som et materiale i lokalsamfunnet som et romlig system (eller objekt) i større skala.

Det er vist til at områdesatsingene har et lokalsamfunnsfokus, som omtaler innsatsområdene som utsatte lokalområder, lokalsamfunn, nærmiljø, nabolag, bo- og oppvekstmiljøer, mv. Det innebærer at byromsprosjektene primært forstås med utgangspunkt i en nærmiljøskala, tilknyttet administrative grenser, som i det større bybildet kan ses som et meso-nivå. I tillegg jobbes det med en programmering av de enkelte byrommenes materielle innhold, som kan forstås å utgjøre et mikronivå.

Forståelsen av Olafiagangen som både et byrom og nabolagsrom viser en forståelse av byrommet på tvers av romlige systemer, men kan fortsatt ses som en betraktning på meso-nivå. Dokumentene adresserer i liten grad konsekvensene av byroms programmeringene i en større skala. Hva skjer for eksempel med de eksisterende brukergruppene når deres bruk begrenses? Hvor flytter de seg? Programmeringen anses å lykkes dersom det er skapt en mer variert og intensiv bruk av de konkrete byrommene, men det settes i dokumentene ingen krav til at programmeringen ikke samtidig skal få motsatt effekt i tilgrensende byrom og byrområder.

Når prosjektenes romlighet begrenses til et mesonivå, anerkjennes ikke konsekvensene av byromsplanlegging i større skala.

Nærmiljøprogrammet og områdeløftene skal styrke nærmiljøkvaliteter for mer inkluderende lokalsamfunn. Områdesatsingene har som felles mål at «programmet skal bidra til varige forbedringer av tjenester og nærmiljøkvaliteter i områder der behovene er størst, slik at flere beboere i disse områdene blir økonomisk selvstendige og aktivt deltagende i lokalsamfunn og storsamfunn» (Oslo kommune, 2022, s. 3). Områdepartementets overordnede mål er at «alle lokalområder i Oslo oppleves som gode og trygge steder å bo og vokse opp» (Oslo kommune, u.å.-b), for å hindre utvikling av ekskluderte områder fra samfunnet forøvrig. Sammen utgjør disse målformuleringene en målstruktur som virker å anta en sammenheng mellom inkludering i lokalsamfunn og integrering i storsamfunn.

Som vist til viser både Oslo kommune og regjeringen til et hverdagslivsperspektiv i utvikling av offentlig rom. Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til at 'hverdagslivsperspektivet' bør ligge til grunn for all planlegging: «Hverdagslivsperspektivet bør være grunnlaget både når de store strukturelle planene for boliger, areal og transport utformes, men også for utformingen av detaljplaner og små byrom» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016, s. 7). Dette i tråd med en mer lokalt fokusert planlegging, med en kompakt og flerkjernet utvikling (Grøttå & Skytterholm, 2018).

Sett i lys av teorien kan det ses som en planleggingspraksis som primært forstår det offentlige rommet i en nærmiljøskala, eller med utgangspunkt i lokalsamfunnet som et romlig system. Lokalsamfunn og storsamfunn kan forstås som to ulike sosio-romlige systemer. De utgjør ulike systemskalaer og har et ulikt materielt innhold. Sammenhengen mellom deltakelse i 'det gode' lokalsamfunnet og integrering i storsamfunnet gjøres ikke tydelig i dokumentene. Hvor skal for eksempel det og de som er 'matter out of place' i det gode lokalsamfunnet gis plass dersom alle offentlig rom skal planlegges for dette?

Mazzas første arketype beskriver planlegging som en sosialt strukturerende prosess. Med utgangspunkt i politikken velges territoriale styringsverktøy som på ulike måter får betydning for medborgerskapet. Dersom planlegging av offentlig rom primært forstår med utgangspunkt i lokalsamfunnets sosio-romlige grenser, er denne planleggingen en sosialt strukturerende prosess som ikke gir plass til det og de som faller utenfor lokalsamfunnets rammer.

7.3.3 En relasjonell stedsforståelse?

Det kan samtidig stilles spørsmål til i hvilken grad organiseringen av arbeidet med nærmiljøinnsatser tillater en relasjonell stedsforståelse, som ser det offentlige rommet som dynamisk, og i møte mellom ulike sosio-romlige systemer. Områdeinnsatsene knyttes til administrative grenser på et kart, og vurderingen av levekår knyttes tilsvarende til kommunalt bestemte romlige grenser. På Bjørnerud viser stedsanalysen til at befolkningen i liten grad har en Bjørnerud-identitet, eller opplever tilhørighet til delbydelen de bor i (Andersen et al., 2018, s. 18-19). Områdeløftets mandat er likevel å bygge på og skape en slik tilhørighet. Kommunens handlingsrom er tett knyttet til tomtegrenser, arealformål og eierforhold. For eksempel er mange av møteplassene på Bjørnerud privateid som del av sameier og borettslag (Andersen et al., 2018, s. 154). Det gir kommunen mindre handlingsrom, og setter grenser for hvilken mulighet kommunen har til å hensynta både eksisterende stedsforståelse, og tilknytning til romlige systemer i større skala.

7.4 En korrektiv praksis

I eksempelkapitelene er analysen kategorisert i 'negative' og 'positive' kvaliteter. Jeg har brukt disse begrepene for å betegne ideene om effekter av fysiske tiltak fordi det gjennomgående beskrives en endring fra noe som er negativt eller utfordrende, som gjennom tiltakene skal endres til det positive. Tiltakene forstås for eksempel å skulle skape positiv aktivitet, positivt byliv og fortellinger om det gode lokalsamfunnet. Byrommene skal gå fra å være utrygge og mørke, dårlig vedlikeholdt og udefinerte, til lyse, åpne, aktiviserte, rene og pene.

Kommunens forvaltningspraksis i utvikling av offentlig rom i utsatte områder kan forstås å være en korrektiv praksis. På samme måte som at lokalområdenes utvikling skal snus fra 'negativ' til 'positiv', skal byrommenes materialitet gå fra å være negativ til positiv. Denne materialiteten er både sosial og fysisk, og innebærer at noen typer atferd, og noen grupper mennesker, bortvises fra det offentlige rommet som skal være tilgjengelig for 'alle befolkningsgrupper'.

De negative og positive kvalitetene er i forrige kapittel oppsummert i tre romlige grep. For det første en innholdsprogrammering av fysiske og sosiale materialer – gjerne det som kan ses som 'flytende' materialer i rommet, som mennesker i positiv aktivitet, møblering, søppel, mv.

Essensen i arbeidet med innholds programmering er at det er en komponering av ulike materialer for å oppnå en ønsket effekt. Her betraktes byrommet i mikroskala, hvor det konkrete byrommet utgjør det romlige objektet. I større skala jobbes det også med en differensiering av byrommet, både gjennom å designe ulike aktivitetssoner i byrommet, men også ved å koble disse sonene til tilgrensende funksjoner i uterom og fasadeliv rundt. Til slutt er det vist til at det jobbes med utvikling av nettverksstrukturer som et romlig objekt i større skala, gjennom en tilrettelegging for aksialitet og en visuell, materiell likhet på tvers av de ulike byrommene.

I alle de tre grepene er sosial kontroll et tema. Forsøpling, mennesker som ruser seg og selger rus, menn og ungdom i grupper, forstås å skape en opplevd utrygghet, som begrenser tilgjengeligheten til rommet for (øvrige) beboere. I Urtehagen skal økt sirkulasjon av kvinner og skjerming gjennom møblering bidra til økt trygghet. I Olafiagangen skal økt aktivisering sikre trygghet og trivsel, og det vises til at aktørene som skaper positivt byliv vil skape en positiv sosial kontroll. På Rudshøgda møteplass vises det ikke tilsvarende til en opplevd utrygghet i det konkrete byrommet, men det vises til som en generell utfordring i området. Som bakgrunn for prosjektet vises det til at møteplassutvikling skal bidra til at folk trekkes ut av leilighetene, som politiet har anbefalt som et trygghetstiltak. I VPOR Mortensrud vises det til som sentralt for opplevelsen av trygghet at det er synlighet på tvers av de ulike rommene, for økt sosial kontroll.

Innerforstått er den sosiale kontrollen positiv. Det er nettopp den negative sosial kontrollen beboerne i lokalsamfunnet skal skjermes fra. På samme måte som at det skjermede og skjulte kan forstås forskjellig basert på hva det rommer, kan forskjellen på positiv og negativ sosial kontroll forstås med utgangspunkt i hvem det er som utøver kontrollen, og hvilke effekter den har. Dette kan ses i lys av Mazzas tredje arketype som beskriver plangrep som gjennom et symbolsk formspråk skal opprettholde en sosial orden. Gjennom å komponere byrommene med positiv aktivitet, identitetsskapende design, og utforme rommet for åpenhet, innsyn og nettverkstrukturer, sikres en sosial kontroll som fyller det offentlige rommet med en ønsket materialitet, og begrenser opplevelse av utrygghet.

7.5 En aktørbetraktning

7.5.1 En refleksiv praksis?

Informantenes betraktninger knyttet til arbeidets begrensninger kan forstås som at det ikke ses et tydelig kausalforhold mellom byromsoppgradering og økt tillit, tilhørighet, trivsel og trygghet. Det gjøres tydelig at slike effekter er gitt visse forutsetninger. Dessuten viser intervjuene at det anerkjennes at definisjonen av nærmiljøkvalitet vil variere, og at det konflikterende forståelser kan finnes i samme nabolag.

Den samme 'tvilen' til hvilke effekter arbeidet kan ha, er vanskeligere å spore i dokumentene. Flere av ideene det vises til har en eksplisitt forståelse av at fysiske omgivelser er både årsak og en mulig løsning på sosiale utfordringer. Nettopp dette er kjernen i Pløgers (2001) kritikk av nærmiljøpolitikken materielle retorikk.

«Dårlig vedlikehold fører til økende hærverk og kriminalitet, og at næringsdrivende i området ikke ønsker eller tør å satse på å utvikle seg» (Plan- og bygningsetaten, 2021, s. 29)

«Per i dag opplever mange at Tøyen ikke blir tatt godt nok vare på. Dette skaper utrivelige uterom som ikke inspirerer til godt samvær» (SO LA et al., 2015, s. 18)

«Ny belysning, fargesetting og flere besøkende kan bidra til å skape flere positive assosiasjoner til stedet og økt trygghetsfølelse. Supplering av næring/servering vil også bidra til at plassen kan brukes gjennom hele dagen og året. Dette kan øke den positive sosiale kontrollen og med det redusere uønsket aktivitet» (Bymiljøetaten, 2019, s. 50)

«Tiltakene skal tilrettelegge for uformelle møter som gjør Rudshøgda til et bedre nabolag med større samhold, stolthet og tilhørighet blant beboerne» (Bydel Søndre Nordstrand, 2022, s. 5)

Sitatene over viser en forståelse av en konkret sammenheng mellom bedre fysiske og sosiale forhold. Det virker derfor naturlig å spørre i hvilken grad betraktninger knyttet til begrensninger i arbeidet tas med i utforming av praksis på feltet. Jeg kan ikke gi et entydig svar på forholdet mellom diskurs og praksis, blant annet fordi det er utydelig hvordan idegrunnlaget overføres og justeres mellom de ulike aktørene.

7.5.2 Ansvarsforståelse

Det er vist til dokumenter både fra bydelene, konsulenter som gjør utredninger og strategiforslag, konsulenter som utarbeider konseptforslag og evaluerer tiltak, og overgripende etater som Bymiljøetaten og Plan- og bygningsetaten i arbeidet. De ulike aktørenes ideer om effekter av de fysiske tiltakene er i stor grad overlappende. Det kan skyldes et blandet aktørbilde i store deler av prosjektprosessen. For eksempel er bydelen ikke én aktør, men består av både bydelspolitikere, programstyrer og prosjektledere. Både etatene og bydelene bruker konsulenter både i innsiktsfase, konsept- og strategiutforming og evaluering av tiltak. I både Olafiagangen og på Rudshøgda er Bymiljøetaten prosjektansvarlig, men prosjektene faller under områdeløftene, som styres av bydelene. Handlingsprogram for økt byliv på Grønland og Tøyen er utgitt av Plan- og bygningsetaten, men utarbeidet med konsulentbistand fra konsulenter som også har utarbeidet strategiforslag og konseptplaner. Det er derfor naturlig at det ses en likhet i ordlyd knyttet til målformuleringer og ideer knyttet til effekter av tiltakene. Det gjør det samtidig vanskeligere å gi en beskrivelse av hvordan aktørene skilles fra hverandre. Jeg vil derfor beskrive et inntrykk jeg har fått av hvor de ulike aktørenes fokusområde ligger.

I bydelens dokumenter på Grønland/Tøyen vises det til en sammenheng mellom aktivisering, attraktive byrom og økt trygghet og trivsel. I tillegg vises det til et mål om steder å møtes på tvers av grupper, blant annet fordi det har effekt på trivsel og tilhørighet. Manglende vedlikehold knyttes til både tillit, trivsel og trygghet. På Rudshøgda viser bydelen til et underforbruk av møteplasser, og tilsvarende behov for steder å møtes på tvers av alder og bakgrunn, og det vises til at tiltakene skal gi økt tilhørighet og samhold. Bydelens argumentasjon synes derfor å være konsentrert til betraktninger knyttet til trivsel, trygghet, tilhørighet og tillit.

Bydelens inngang til arbeidet er nærmiljøprogrammets mål om å skape mer aktive og inkluderende lokalsamfunn. Bydelen er gitt et særlig ansvar i nærmiljøarbeidet som en «lokalsamfunnsutvikler». Som det er vist til knyttes lokalsamfunnet særlig til bo- og oppvekstmiljø. I argumentene for byromsprosjektene på Grønland, kreves aktivisering og en endret bruk nettopp av hensyn til beboernes trivsel og trygghet. Bydelens ansvarsforståelse knyttes slik til trivsel, tillit, tilhørighet og trygghet for beboere spesielt.

Konsulentene er ikke på samme måte bundet til et ansvar for beboeres livskvalitet, men gis oppdrag med utgangspunkt i dette mandatet. Ideene i konsulentarbeidene knyttes også til trivsel, trygghet og tilhørighet, men de konsulentarbeidene som behandler romlige grep konkret (både i konseptutvikling og evaluering) gir i større grad enn bydelen uttrykk for åpenhet, aksialitet, skjerming og sosial kontroll som positive kvaliteter. Det er også primært i konsulentarbeidene det vises til identitetsbygging gjennom design- og kunstelementer.

Plan- og bygningsetaten er ikke på samme måte tilknyttet områdeløftets mandat. De viser også til de foreslåtte tiltakene som trygghet- og trivselsskapende, men betrakter det offentlige rommet i en mer overordnet skala, knyttet til nettverksstrukturer og visuell sammenheng i byområdet. De viser i mindre grad til tilhørighet og tillit som effekter av tiltakene, og refererer i større grad enn de andre dokumentene til mål om økt 'byliv'. At PBE sine argumenter i mindre grad behandler tilhørighet og tillit kan vise at deres mandat er knyttet til en mer overordnet system- og skalaforståelse.

Jeg har ikke her gitt noen uttømmende beskrivelse av aktørbildet i arbeidet med byromsprosjekter i utsatte områder. Det vanskeliggjøres av at aktørene deltar i arbeidet på ulike steder i prosessen, og det er vanskelig å lese av dokumentene på hvilken måte ideene det er vist til overføres, suppleres og justeres i prosessen. Det er heller ikke innenfor denne oppgavens avgrensning, men er et relevant moment i en vurdering av forvaltningspraksis i utvikling av offentlig rom.

Både bydelene, konsulentene og Bymiljøetaten gjennomfører arbeidet i en lokalsamfunnskontekst, mens Plan- og bygningsetaten knytter tiltakene til et gitt byområde. Samtlige dokumenter knytter tiltakene til behov for trygghet og trivsel i lokalsamfunnet. Når prosjektene utgjør en korrektiv praksis er det samtidig en strukturerende prosess, som har betydning utover de konkrete nærmiljøets rammer. Hvem har ansvaret for å se byrommene i en overordnet skala?

7.6 Oppsummering

Oppsummert har studien belyst en målstruktur som virker å anta en sammenheng mellom inkludering i lokalsamfunn og integrering i storsamfunnet. Byromsprosjektene knyttes til dette, gjennom at prosjektene forstås å kunne bidra til å skape økt tilhørighet, trygghet, tillit og trivsel i lokalsamfunnet. Kommunens forvaltningspraksis i oppgradering av byrom i utsatte områder kan forstås å være korrektiv, fordi byrommene forstås å ha negativ materialitet som bidrar til å skape utrygghet og mistrivsel, og skal gjennom prosjektene gis en positiv materialitet som bidrar til en ønsket utvikling av lokalsamfunnet. Det er imidlertid vanskeligere å vise til hvilken rolle byromsprosjektene spiller i forhold til andre tiltak i nærmiljøprogrammet og områdesatsingene.

Kapittel 8: Konklusjoner

1. Hvilke sosio-romlige idealer ligger til grunn for kommunens forståelse av utsatte områder?

De områderettede innsatsene forstår byrommet i et lokalsamfunnsperspektiv, knyttet til bo- og oppvekstmiljø. Positiv utvikling i lokalsamfunn knyttes blant annet til attraktivitet, sosial miks og gode nærmiljøkvaliteter. Utsatte lokalområder forstås blant annet som kjennetegnet av forfall i fysiske omgivelser, opplevelse av utrygghet, og svake sosiale bånd, manglende engasjement og deltakelse i frivillighet og lokalsamfunn. Tiltak for bedre nærmiljøkvaliteter knyttes til oppgradering av uteområder, penere og tryggere omgivelser, sosiale og inkluderende møteplasser, mv.

Samlet kan dette forstås som uttrykk for sosio-romlige idealer knyttet til en tradisjonell lokalsamfunnsforståelse, som vektlegger felleskapsverdier, sosial kapital og samarbeid om en felles problemforståelse, i tillegg til attraktive fysiske omgivelser, som bidrar til en blandet beboersammensetning, hvor beboere har overskudd til å ivareta det gode lokalsamfunnet, og håndtere utfordringer.

2. Hvordan ønsker man å påvirke sosiale relasjoner med utvikling av offentlig rom i utsatte områder?

Det vises til mål om å skape inkluderende møteplasser, hvor beboere kan møtes på tvers av alder og bakgrunn. Det ses blant annet som et tiltak for økt tilhørighet til lokalsamfunnet. Det gis i intervjuene og enkelte av dokumentene uttrykk for at en byromsoppgradering ikke i seg selv skaper bedre sosiale relasjoner, men at det kan bidra til å skape en økt trygghet og trivsel.

Det er vist til en forståelse av at oppgradering vil kunne være identitetsskapende, gjennom å gi uttrykk for en positiv utvikling i lokalsamfunnet. Dessuten vises noen av tiltakene til som tillitsskapende, gjennom at offentlige myndigheter gir uttrykk for at lokalsamfunnet prioriteres og ivaretas. Byromstiltakene knyttes til overordnede mål om økt tillit, trygghet, trivsel og tilhørighet i lokalsamfunnene.

3. *Hvilke typer tiltak anbefales i Oslo kommunes forvaltningspraksis for utvikling av byrom i utsatte områder?*

De anbefalte tiltakene knyttes i stor grad til aktivisering av byrommene, slik at det offentlige rommet oppleves tryggere, og det tilrettelegges for inkluderende møteplasser. Underforstått skal denne aktiviteten være 'positiv' og bidra til 'positivt byliv'. Det skal tilrettelegges for variert aktivitet gjennom at byrommene gjøres mer tilgjengelige for kvinner, barn og unge, etablering av ulike aktivitetssoner, og en funksjonell sammenheng med tilgrensende byrom. Det vises til tiltak for å skape lysere, mer åpne og oversiktlige rom, og visuell sammenheng for økt aktivitet og (positiv) sosial kontroll. Også tiltak for ryddigere, renere og penere byrom forstås som trygghetsskapende tiltak, fordi de bidrar til økt attraktivitet, og slik økt trygghet og trivsel.

Samlet kan de anbefalte tiltakene forstås som tre romlige grep, som betrakter byrommet i to ulike skalaer. For det første innebærer tiltakene en programmering av byrommenes materialer, gjennom å begrense omfanget av negative materialer, og øke omfanget av de positive materialene. I tillegg innebærer tiltakene en differensiering av rommene, både i det konkrete rommet gjennom en sonedeling, og ved å knytte byrommet til materialer i det større bybildet – som skolen, boliger, næring, handel, rekreasjon, mv. Til slutt kan tiltak for oversikt, åpenhet og aksialitet oppsummeres som en etablering av nettverksstrukturer. Her betraktes byrommet i en høyere skala, og blir et materiale i oppbyggingen av det gode nabolaget.

Litteraturliste

- Aarsæther, N. (2016). Lokalsamfunn - mot alle odds? I M. Villa & M. S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 134-151). Cappelen Damm Akademisk.
- Andersen, B., Nygaard, M. O., Dalseide, A. M., Mæhle, Y. M., Breistrand, H., Ruud, M. E. & Brattbakk, I. (2018). *Felleskapets utfordringer på Bjørnerud: Sosiokulturell stedsanalyse av Bjørnerud i Bydel Søndre Nordstrand* (AFI Rapport 4:2018). Arbeidsforskningsinstituttet ved OsloMet - storbyuniversitetet.
<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13300675-1540283907/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20blygger%20vi%20Oslo/Byr/Oslo%20S%C3%B8r-satsingen%202018-2026/Rapport%20stedsanalyse%20Bj%C3%B8rnerud.pdf>
- Attoh, K. A. (2011). What kind of right is the right to the city? *Progress in human geography*, 35(5), 669-685. <https://doi.org/10.1177/0309132510394706>
- Bell, E., Bryman, A. & Harley, B. (2022). *Business research methods* (6. utg.). Oxford University Press.
- Berg, N. G. (2016). Lokalsamfunn som sted - hvordan forstå tilknytning til bosted? I M. Villa & M. S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 34-49). Cappelen Damm Akademisk.
- Bergman, Ø. (2021). *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (3. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Børrud, E. & Grønning, M. (2018). Metoder i planlegging - et spørsmål om kompetanse. I N. Aarsæther, E. Falleth, T. Nyseth & R. Kristiansen (Red.), *Plan og samfunn: System, praksis, teori* (s. 308-333). Cappelen Damm Akademisk.
- Bydel Gamle Oslo. (2019a). Programplan 2020 for områdeløft Bydel Gamle Oslo. Versjon 08.01.2020. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13356229-1579102940/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20blygger%20vi%20Oslo/Bydel%20Gamle%20Oslo/Omr%C3%A5del%C3%B8ft%20Gr%C3%B8nland%20og%20T%C3%B8yen/Programplan%202020%20for%20Omr%C3%A5del%C3%B8ft%20Bydel%20Gamle%20Oslo.pdf>
- Bydel Gamle Oslo. (2019b). Protokoll fra bydelsutvalget 17.10.2019 kl. 17.00 – 19.00. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13346166-1571739329/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Bydeler/Bydel%20Gamle%20Oslo/Politikk%20Bydel%20Gamle%20Oslo/Gamle%20Oslo%20bydelsutvalg/2019/2019-10-17/Protokoll%20Gamle%20Oslo%20bydelsutvalg%2017.10.2019.pdf>
- Bydel Gamle Oslo. (2021a). *En trygg, grønn og vakker Urtehage: Innsiktsrapport*. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13440652-1645787615/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20blygger%20vi%20Oslo/Bydel%20Gamle%20Oslo/Omr%C3%A5del%C3%B8ft%20Gr%C3%B8nland%20og%20T%C3%B8yen/Innsiktsrapport%20En%20trygg%20gr%C3%B8nn%20og%20vakker%20Urtehage%20BGO%202022.pdf>

- Bydel Gamle Oslo. (2021b). *Forslag til programplan for områdeløft Bydel Gamle Oslo 2022*. Oslo kommune. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13422062-1635344314/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Bydeler/Bydel%20Gamle%20Oslo/Politikk%20Bydel%20Gamle%20Oslo/Politiske%20saker%20Gamle%20Oslo/2021/2021-11-18/Forslag%20til%20programplan%202022%20Omr%C3%A5del%C3%B8ft%20Gr%C3%B8nland%20og%20T%C3%B8yen/1.%20Vedlegg.pdf>
- Bydel Gamle Oslo. (2021c). *Protokoll Gamle Oslos bydelsutvalg 17.06.2021*. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13409986-1624356337/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Bydeler/Bydel%20Gamle%20Oslo/Politikk%20Bydel%20Gamle%20Oslo/Gamle%20Oslo%20bydelsutvalg/2021/2021-06-17/Protokoll%20Gamle%20Oslo%20bydelsutvalg%2017.06.2021.pdf>
- Bydel Gamle Oslo. (2022a). *BU-sak 55-22. Saksfremlegg: Trygge nabolag og tiltak i rusmiljøene*. <https://www.oslo.kommune.no/bydeler/bydel-gamle-oslo/politikk-og-politiske-moter/politiske-saker-i-bydel-gamle-oslo/politiske-saker-2022/2022-05-05/bu-sak-55-22-trygge-nabolag-og-tiltak-i-rusmiljoene#gref>
- Bydel Gamle Oslo. (2022b). *Forslag til programplan for Områdeløft Grønland og Tøyen Bydel Gamle Oslo 2023. Versjon: Til lokalstyret 13.10.22*. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13464464-1665054631/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Bydeler/Bydel%20Gamle%20Oslo/Politikk%20Bydel%20Gamle%20Oslo/Lokalstyret%20for%20omr%C3%A5del%C3%B8ft%20Gr%C3%B8nland%20og%20T%C3%B8yen/2022/22-10-13/Sak%202022-14%20Vedlegg%20-%20Forslag%20til%20programplan%202023%20for%20Omra%CC%8Aadel%C3%B8ft%20Gr%C3%B8nland%20og%20T%C3%B8yen/Sak%202022-14%20Vedlegg%20-%20Forslag%20til%20programplan%202023%20for%20Omra%CC%8Aadel%C3%B8ft%20Gr%C3%B8nland%20og%20T%C3%B8yen.pdf>
- Bydel Gamle Oslo. (2022c). *Protokoll Gamle Oslos Bydelsutvalg 05.05.2022*. <https://www.oslo.kommune.no/bydeler/bydel-gamle-oslo/politikk-og-politiske-moter/bydelsutvalget/moter/mote-i-gamle-oslo-bydelsutvalg-61>
- Bydel Gamle Oslo. (2022d). *Sak 22-1. Oppfølging av konseptfaser i 2021 - Trivelige nabolag*. https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13438847-1644499014/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Bydeler/Bydel%20Gamle%20Oslo/Politikk%20Bydel%20Gamle%20Oslo/Lokalstyret%20for%20omr%C3%A5del%C3%B8ft%20Gr%C3%B8nland%20og%20T%C3%B8yen/2022/22-02-17/Sak%202022_2%20Oppf%C3%B8lging%20av%20konseptfaser%20i%202021%20-%20Trivelige%20nabolag/Sak%202022-2%20Oppf%C3%B8lging%20av%20konseptfaser%20i%202021%20-%20Trivelige%20nabolag.pdf
- Bydel Søndre Nordstrand. (2021a). *Programplan for områdeløft Bydel Søndre Nordstrand 2022* <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13421136-1634803760/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Bydeler/Bydel%20S%C3%B8ndre%20Nordstrand/Politikk%20Bydel%20S%C3%B8ndre%20N>

[ordstrand/Politiske%20saker/2021/21.10.28/Programplan/Vedlegg%20Programplan%202022_Bydelsutvalget%20Bydel%20S%C3%B8ndre%20Nordstrand.pdf](https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13409332-1631185160/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Bydeler/Bydel%20S%C3%B8ndre%20Nordstrand/Politikk%20Bydel%20S%C3%B8ndre%20Nordstrand/S%C3%B8ndre%20Nordstrand%20bydelsutvalg/2021/Protokoll%20BU%2010.06.21.pdf)

Bydel Søndre Nordstrand. (2021b). *Protokoll BU 10.06.21*.
<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13409332-1631185160/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Bydeler/Bydel%20S%C3%B8ndre%20Nordstrand/Politikk%20Bydel%20S%C3%B8ndre%20Nordstrand/S%C3%B8ndre%20Nordstrand%20bydelsutvalg/2021/Protokoll%20BU%2010.06.21.pdf>

Bydel Søndre Nordstrand. (2022). *Saksfremlegg: Møteplass Ruhøgda*. .
<https://www.oslo.kommune.no/bydeler/bydel-sondre-nordstrand/politikk-og-politiske-moter/politiske-saker-bydel-sondre-nordstrand/2021/moteplass-rudshogda#gref>

Bymiljøetaten. (2019). *Forenklet konseptvalgutredning Olafiagangen*. Oslo kommune.
<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13338713-1567075599/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Bymilj%C3%B8etaten/Olafiagangen/Forenklet%20KVU%20Olafiagangen.pdf>

Byrådsavdeling for byutvikling. (2016). *Håndbok 1 av 3. Håndbok fra Groruddalssatsingen 2007-2016: Gode nærmiljøer - Innføring i metode for områderettet arbeid*. Oslo kommune, Byrådsavdeling for byutvikling.
<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13175929-1482237515/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Groruddalssatsingen/Groruddalssatsingen%202007-2016/Dokumenter%20Groruddalssatsingen/H%C3%A5ndbok%201%3A%20Innf%C3%B8ring%20i%20metode%20for%20omr%C3%A5derettet%20arbeid.pdf>

Bystyrevedtak sak 850, møte 04/12/1996. (1996, 4.12.).
<https://tjenester.oslo.kommune.no/ekstern/einnsyn-fillager/filtjeneste/fil?virkosomhet=976819853&filnavn=bys%2F1996%2Fb%2F0000006357-5-wbe-5-850-0.htm>

Carmona, M. (2021). *Public Places Urban Spaces: The dimensions of urban design* (3. utg.). Routledge.

Commune di serogne. (2003). CITTÀ DI SEREGNO REGOLAMENTO EDILIZIO GUIDA AGLI INTERVENTI E ALLA VALUTAZIONE DEL PROGETTO.
https://www.researchgate.net/publication/283636771_Citta_di_Seregno_Regolamento_edilizio_Guida_agli_interventi_e_alla_valutazione_del_progetto

Douglas, M. (2002). *Purity and danger: an analysis of concept of pollution and taboo ; with a new preface by the author (pp. XXI, 244)*. Routledge.

Eiendom- og byfornyelsesetaten & Plan- og bygningsetaten. (2021). *Tiltaksliste for offentlige byrom i Oslo S-området, med Vaterland og deler av Grønland*. Oslo kommune.
<https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2021165497&fileid=9963631>

- Eisenhardt, K. M. (1989). Building Theories from Case Study Research. *Academy of Management Review*, 14(4), 532-550. <https://doi.org/10.2307/258557>
- Fainstein, S. (2006, 29.04.). *Planning and the Just City* [Paperpresentasjon]. Conference on Searching for the Just City, GSAPP, Columbia University. <https://www.researchgate.net/publication/242072460> *Planning and the Just City*
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219-245. <https://doi.org/10.1177/1077800405284363>
- Foley, D. L. (1964). An Approach to Metropolitan Spatial Structure. I M. M. Webber (Red.), *Explorations into urban structure* (s. 21-78). University of Pennsylvania Press.
- Gabellini, P. (2001). *Tecniche urbanistiche*. Carocci Editore.
- Gibberd, F. (1955). *Town Design*. (2. utg.). Generic.
- Grøttå, Å. & Skytterholm, J. (2018). *Byens mellomrom - fra en helhetlig til en fragmentert tilnærming av fellesskapets arealer?* [Masteroppgave, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.]. BRAGE. <https://nmbu.brage.unit.no/nmbu-xmlui/handle/11250/2563996>
- Hals, H. (1929). *Fra Christiania til Stor-Oslo: Et forslag til generalplan for Oslo*. Aschehoug. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012080924035
- Ingold, T. (2013). *Making: Anthropology, Archaeology, Art and Architecture*. Routledge.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Abstrakt forlag.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2016). *Byrom - en idéhåndbok: Hvordan utvikle byromsnettverk i byer og tettsteder*. https://www.regjeringen.no/contentassets/c6fc38d76d374e77ae5b1d8dcdbbd92a/byrom_idehandbok.pdf
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2023, 07.03). *Områdesatsinger*. Hentet 25.04.23 fra https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/by_stedsutvikling/omradesatsinger_storbyer/id2900666/?expand=factbox2900668
- Kvinge, T., Barlindhaug, R., Lied, C. & Ruud, M. E. (2012). *Byplangrep og bostedssegregasjon* (NIBR-rapport 2012:11). Norsk institutt for by- og regionforskning. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/5504>
- Lindbekk, T. (1996). *Samfunnsteori: Fra Marx til Giddens*. Tapir Forlag.
- Lund, P.-Ø. (2014). *Innsatser i utsatte byområder - Erfaringer fra Groruddalssatsingen*. Oslo kommune. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/1317564-1478527953/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Groruddalssatsingen/Groruddalssatsingen%202007-2016/Dokumenter%20Groruddalssatsingen/Innsatser%20i%20utsatte%20byomr%C3%A5der.pdf>

Lysgård, H. K. & Cruickschank, J. (2016). Attraktive lokalsamfunn - hva er det og for hvem? I M. Villa & M. S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 95-114). Cappelen Damm.

MakersHub & Lala Tøyen. (2021). Mini-rapport Urtehagen.
<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13440655-1645787634/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Bydel%20Gamle%20Oslo/Omr%C3%A5del%C3%B8ft%20Gr%C3%B8nland%20og%20T%C3%B8yen/Mini-rapport%20konseptforslag%20Urtehagen%202022%20Makershub%20BGO.pdf>

Mazza, L. (2016). *Planning and citizenship*. Routledge.

Miljøverndepartementet. (2000). Hovedrapport: Miljøbyen Gamle Oslo.
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2012062208250

Moe, S. (1995). *Sosiologisk betraktning: En systemteoretisk innføring*. Universitetsforlaget.
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2010041206049

Norconsult & Byantropologene. (2021). *Evaluering: Testtiltak i Olafiagangen Sommer og høst 2021*. https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13470326-1673527225/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Bymilj%C3%B8etaten/Olafiagangen/Galleri/Evaluering%20av%20testtiltak%20i%20Olafiagangen%20sommer%20og%20h%C3%B8st%202021_2021.12.15.pdf

NOU 2020: 16. (2020). *Levekår i byer: Gode lokalsamfunn for alle*. Kunnskapsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-16/id2798280/>

Oslo kommune. (2018a). *Programbeskrivelse for Oslo sør-satsingen: 2018-2026*.
<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13315537-1551266279/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Byr/Oslo%20S%C3%B8r-satsingen%202018-2026/Signert%20programbeskrivelse%20med%20forord.pdf>

Oslo kommune. (2018b). *Vår by, vår framtid: Kommuneplan for Oslo 2018. Samfunnsdel med byutviklingsstrategi. Visjon, mål og strategier mot 2040. Vedtatt av Oslo bystyre 30.01.19 (sak 6)*. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13324093-1572596131/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Politikk/Kommuneplan/Vedtatt%20kommuneplan%202018/Kommuneplan%20Oslo%20%E2%80%93%20Utskriftvennlig.pdf>

Oslo kommune. (2022). *Handlingsprogram 2022: Delprogram nærmiljø*.
<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13450324-1652448277/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Groruddalssatsingen/Groruddalssatsingen%202007-2016/Dokumenter%20Groruddalssatsingen/Handlingsprogram%20delprogram%20n%C3%A6rmilj%C3%B8%202022.pdf>

Oslo kommune. (u.å.-a). *Olafiagangen*. Hentet 13.05.23 fra
<https://www.oslo.kommune.no/slik-bygger-vi-oslo/olafiagangen/#toc-2>

- Oslo kommune. (u.å.-b). *Områdepolitikken i Oslo* Hentet 6.03 fra <https://www.oslo.kommune.no/byutvikling/omradesatsingene-i-oslo/omradepolitikken-i-oslo/#gref>
- Pir II, Light Bureau & Byantropologene. (2021). *Møteplass på Rudshøgda: Skisseprosjektrapport for Oslo kommune Bymiljøetaten, Bydel Søndre Nordstrand*. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13406268-1621630016/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Bydeler/Bydel%20S%C3%B8ndre%20Nordstrand/Politikk%20Bydel%20S%C3%B8ndre%20Nordstrand/Politiske%20saker/2021/21.05.27/M%C3%B8teplass%20Rudsh%C3%B8gda/Vedlegg%201.%20Skisseprosjektrapport.pdf>
- Plan- og bygningsetaten. (2004). KDP-4. <https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showregbest.asp?planid=4784937>
- Plan- og bygningsetaten. (2009). *KDP-17: Kommunedelplan for torg og møteplasser*. <https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showregbest.asp?planid=15137879>
- Plan- og bygningsetaten. (2010). *Oslo S - Områdeprogram*. Avdeling for byutvikling Oslo kommune. <https://tjenester.oslo.kommune.no/ekstern/einnsyn-fillager/filtjeneste/fil?virksomhet=976819837&filnavn=byr%2F0%2Fvedlegg%2F2011011701-895374.pdf>
- Plan- og bygningsetaten. (2015). *Kommuneplan 2015: Oslo mot 2030*. Del 2, vedtatt av Oslo bystyre 23.09.2015 (sak 262). <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/1374702-1599727170/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Politikk/Kommuneplan/Tidligere%20kommuneplandokumenter/Kommuneplan%202015%2C%20del%202%3A%20Juridisk%20arealdel.pdf>
- Plan- og bygningsetaten. (2018). *Mortensrud: Veiledende plan for offentlig rom*. <https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2019031268&fileid=8367049>
- Plan- og bygningsetaten. (2021). *Handlingsprogram for økt byliv på Grønland og Tøyen: Forslag til politisk behandling 22.10.21*. <https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2021114502&fileid=9884631>
- Plan- og bygningsetaten, Bymiljøetaten & Eiendom- og byfornyelsesetaten. (2018). *Handlingsprogram for økt byliv i Oslo sentrum: 2018-2027*. https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13310004-1548060305/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Byutvikling/Bilfritt%20byliv/20181015_Vedtatt%20Handlingsprogram%20for%20%C3%B8kt%20byliv.pdf
- Pløger, J. (2001). *Byens språk*. Spartacus.
- PROBA Samfunnsanalyse. (2016). *Sluttevaluering av Groruddalssatsingen: PO 3: Bolig, by og stedsutvikling (Områdeløft). Devaluering (Notat 2016 - 02)*. PROBA Samfunnsanalyse. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13214963-1493969746/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20b>

[ygger%20vi%20Oslo/Groruddalssatsingen/Groruddalssatsingen%202007-2016/Dokumenter%20Groruddalssatsingen/Sluttevaluering%20Bolig%2C%20by-%20og%20stedsutvikling.pdf](https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/1385819-1448010876/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygg%20vi%20Oslo/Bydel%20Gamle%20Oslo/Omr%C3%A5del%20Gr%C3%B8nland%20og%20T%C3%B8yen/T%C3%B8yenavtalen/Omr%C3%A5del%20Fra%20skjulte%20perler%20til%20sosiale%20m%C3%B8teplasser.pdf)

Sæter, O. & Ruud, M. E. (2005). *Byen som symbolske rom: Bypolitikk, stedsdiskurser og gentrifisering i Gamle Oslo*. Norges byggforskningsinstitutt.

Sakssammendrag 1996/2699 Handlingsprogram Oslo indre øst. (1997, 5.02).

<https://einnsyn.no/saksmappe?id=http%3A%2F%2Fdata.einnsyn.no%2Ffbac1ae8-4bcc-4f19-9e7d-2fcb7305e316>

Sennett, R. (1994). The Powers of the Eye. I R. Ferguson (Red.), *Urban Revisions: current projects for the public realm* (s. 59-69). MIT Press

Sennett, R. & Sendra, P. (2020). *Designing disorder: Experiments and disruptions in the City*. Verso.

Silk, J. (1999). The dynamics of community, place, and identity. *Environment and planning A: Economy and space*, 31(1), 5-17. [https://doi.org/https://doi.org/10.1068/a310005](https://doi.org/10.1068/a310005)

Skirbekk, S. (2021, 12.08). Primærgruppe. I *Store Norske Leksikon*. Hentet 2.05.23 fra <https://snl.no/prim%C3%A6rgruppe>

Skirbekk, S. (2023, 24.01). Sekundærgruppe. I *Store norske leksikon*. Hentet 02.05.23 fra <https://snl.no/sekund%C3%A6rgruppe>

SO LA, Rodeo Arkitekter & Lysdesign, Z. (2015). *Parkløft: Tøyen*.

<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/1385819-1448010876/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygg%20vi%20Oslo/Bydel%20Gamle%20Oslo/Omr%C3%A5del%20Gr%C3%B8nland%20og%20T%C3%B8yen/T%C3%B8yenavtalen/Omr%C3%A5del%20Fra%20skjulte%20perler%20til%20sosiale%20m%C3%B8teplasser.pdf>

Syvertsen, K. S. (2022). *Planlegging av bærekraftige småsteder - gjenbruk som strategisk tilnærming* [Masteroppgave, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet]. BRAGE. <https://nmbu.brage.unit.no/nmbu-xmlui/handle/11250/3051729>

Terning, P. & Boger, C. (2023, 15.02.). Støy fra utesteder i Bjørvika: — Folk bruker ørepropper når de legger seg for å sove. Det er et folkehelseproblem. *Vårt Oslo* <https://vartoslo.no/bydel-gamle-oslo-caroline-krefting-carucel-eiendom-as/stoy-fra-utesteder-i-bjorvika-folk-bruker-orepropper-nar-de-legger-seg-for-a-sove-det-er-et-folkehelseproblem/438526>

Tonkiss, F. (2013). *Cities by design: The social life of urban form*. Polity Press.

Villa, M. & Haugen, M. S. (2016). Lokalsamfunn i perspektiv. I M. Villa & M. S. Haugen (Red.), *Lokalsamfunn* (s. 17-33). Cappelen Damm.

Figurliste

Alle bilder som ikke omtales her er egne bilder eller illustrasjoner. Utsnitt hentet fra Google Earth, Planinnsyn.no eller Kartverket (Norgeskart.no) omtales kun i figurtekst.

Figur 1: Egne illustrasjoner inspirert av illustrasjoner på s. 101-105 i: Commune di serogne, (2003). CITTÀ DI SEREGNO REGOLAMENTO EDILIZIO GUIDA AGLI INTERVENTI E ALLA VALUTAZIONE DEL PROGETTO.

https://www.researchgate.net/publication/283636771_Citta_di_Seregno_Regolamento_edilizio_Guida_agli_interventi_e_alla_valutazione_del_progetto

Figur 2. Diagram hentet fra s. 34 i: Lund, P.-Ø. (2014). *Innsatser i utsatte byområder - Erfaringer fra Groruddalssatsingen*. Oslo kommune.

<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/1317564-1478527953/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Groruddalssatsingen/Groruddalssatsingen%202007-2016/Dokumenter%20Groruddalssatsingen/Innsatser%20i%20utsatte%20byomr%C3%A5der.pdf>

Figur 3. Utklipp av tabell hentet fra s. 10 i: Oslo kommune. (2022). *Handlingsprogram 2022: Delprogram nærmiljø*.

<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13450324-1652448277/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Groruddalssatsingen/Groruddalssatsingen%202007-2016/Dokumenter%20Groruddalssatsingen/Handlingsprogram%20delprogram%20n%C3%A6rmilj%C3%B8%202022.pdf>

Figur 12: Foto: Bymiljøetaten. Hentet fra: Klem, C. (2021, 8.07). Testpark i sommer. *Vårt Oslo*. <https://vartoslo.no/bymiljoetaten-gamle-oslo-jens-jensen/olafiagangen-pa-gronland-er-fylt-av-blomster-ballbinge-bordtennisbord-sittemobler-belysning-og-syklende-barn/312922>

Figur 33: Illustrasjon: Bymiljøetaten. Hentet fra: Oslo kommune (u.å.-c). *Nå skal vi bygge Skilpaddeparken*. Hentet 13.05.23 fra <https://www.oslo.kommune.no/slik-bygger-vi-oslo/na-skal-vi-bygge-skilpaddeparken/>

Figur 34. Illustrasjon hentet fra s. 34 i Plan- og bygningsetaten. (2021). *Handlingsprogram for økt byliv på Grønland og Tøyen: Forslag til politisk behandling 22.10.21*. <https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/saksinnsyn/showfile.asp?jno=2021114502&fileid=9884631>

Vedlegg 1 - Intervjuguide

Hva er din organisasjons rolle i arbeidet med områdesatsinger / områdeløft?

Kan du fortelle meg litt om bakgrunnen for områdeløftene? Hva kjennetegner negativ utvikling i lokalsamfunn?

Hva er nærmiljøkvaliteter i et lokalsamfunn, og hvordan relaterer byrommet seg til det?

Hvilken betydning har opprustning av offentlig rom for måloppnåelsen i områdesatsingen(e)?

Er byromsutvikling /-oppgradering rettet mot en spesifikk målgruppe? I så fall hvem?

Kan du fortelle litt om koblingen mellom oppgradering og tryggere byrom, og kvalitet og tryggere byrom?

Hvilke sosiale effekter er det tenkt at byromsutviklingen skal ha?

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway